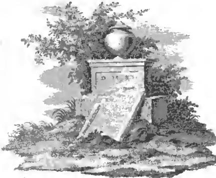
HERCVLANENSIVM

VOLVMINVM

QVAE SVPERSVNT

TOMI V.

PARS PRIOR.

Cas. del. *Avo. inc.*

NEAPOLI MDCCCXXXV.

EX REGIA TYPOGRAPHIA.

FERDINANDO II. BORBONIO

UTRIUSQUE SICILIAE REGI MUNIFICENTISSIMO

PIO FELICI SEMPER AUGUSTO.

In hoc V. Herculanensium Voluminum Tomo, Princeps Celsissime, qui Tuo augusto nomine insignitus in publicum prodire nunc gestit, duae continentur papyri ab eodem Philodemo, unde pleraeque aliae, profectae: quarum quidem altera de Rhetorica *inscripta, rhetores, seu sophistas nobilissima ea arte abutentes adgreditur; altera vero, cui* de loquendi libertate *titulus, de utilitate, ac*

ratione varia hominum vitia corrigendi agit. Hi autem libelli praeter illas caussas, ob quas aeque ac cetera Tui Borbonici Musei κειμήλια apud litteratos Viros, rerumque antiquarum justos aestimatores, magno in honore atque admiratione habeantur oportet; idcirco omnibus amplius commendandos se praebent, quod non pauca profecto ejusmodi complectuntur, quibus eorum Auctor inter primarios Ethnicae sapientiae magistros haud ultimum obtinere locum jure posse videatur. Atque ut exemplum aliquod promamus, in horum priore Philosophus suum refellens adversarium, qui virtutem a rudi multitudine ignorari, imo et vitium putari dicebat, contendit rursus nemini unquam ignotam esse posse virtutem, ejusque notionem ipsa natura in hominum animis impressam fuisse; in posteriore vero diserte pronunciat, haud ulla dignos excusatione existimandos juvenes libidinum intemperantiae deditos, qui propterea se quamlibet monitionem aspernari profitentur, quod a voluptatum illecebris abstrahi sine magno doloris sensu nequeant. Isthaec porro, aliaque his similia, quae ibi docet Philodemus, quaeque sat aperte declarant, eum non minus praeclare et magnifice de virtute sensisse, quam Platonicos, et Stoicos philosophos, quorum de vita et moribus doctrina severior, et nobilior semper apud veteres fuit habita, eo magis laudanda atque admiranda nobis videntur, quod Epicureae sectae hominem agnoscunt auctorem, quam ob sua placita male vulgo audiisse optime Tu nosti. Quapropter ambo haec Volumina, collegae nostri Antonii Octaviani opera ac studio illustrata, tum Tibi, cujus auspiciis et munificentia in lucem jam eduntur, cumque exteris nationibus communicantur, tum Eruditis omnibus, ubique terrarum degentibus, qui jamdiu ea vehementi desiderio exspectant, gratissima fore, atque acceptissima minime diffidimus. Te D. O. M. Ferdinande Rex, bono litterarum nate, cum lectissima Tua Conjuge, totaque Augusta Familia quam diutissime servet incolumem.

Ex R. Museo Borbonico Kal. Septemb.
A. R. S. CIↃIↃCCCXXXV.

Devoti Numini Maiestatique Tuae
Academici Herculanenses.

ERUDITO LECTORI.

I. E pluribus Philodemi libris περὶ ῥητορικῆς inscriptis, quos evolutos servat Borbonicum Musaeum, cum jam unum IV. *Herculan. Volum.* Tomo ediderimus, alter tibi, erudite Lector, nunc sistitur, nulla is quidem nota signatus, unde dignosci queat, quem inter alios locum obtineat. Sed hoc ad ejus interpretationem parum, aut nihil refert: quare illud potius te praemonere aequum censemus, volumen, quo de loquimur, adeo male habitum ac discerptum fuisse, dum explicaretur, ut quae ex tanta labe superfuerunt reliquiae, vix partem totius libri dimidiam conficere videantur. Nam ut omittamus, quod capite truncata est haec nostra papyrus, quod ceteris accidit, et tres priores columnae ita sunt lacerae et discissae, ut nullus ex iis commodus sensus erui queat, reliquae praeter lacunas, quas saepe vastas in medio exhibent, superioribus insuper et inferioribus lineis fere omnes carere cernuntur. Quin et ex his nonnullae haud secum ipsae cohaerere videntur; quod sane ex eo factum putamus, quod interjectae σελίδες aut omnino perierint, aut aliis adglutinatae inde sejungi nequiverint. Atque hinc evenit, ut pluribus locis quid sibi vellet Auctor, non assequi nobis nisi divinando licuerit.

II. Verum si quaeras, quaenam sit in hoc volumine Philodemi mens et consilium, satis aperte inde noscere datur, illum sophistas sui temporis oppugnare, qui summis rhetoricam laudibus extollentes, docebant eam non modo toti hominum generi utilissimam esse, sed etiam quam maxime in gerenda republica necessariam; rursus vero contendebant, philosophorum et praesertim Epicureorum doctrinas nulla in re humanae societati prodesse, atque ad beatitatem consequendam esse prorsus ineptas. Itaque Philodemus horum adversariorum (seu potius certi cujusdam sophistae, cujus opus confutare aggreditur, cujusque longiora loca non semel in medium profert) singula heic argumenta refellens, totus in eo est ut ostendat, nullam utilitatem per rhetoricam hominibus afferri, sed contra multa damna importari; si quid vero boni ex ipsa profectum aliquando dicatur, id totum philosophiae, non illi arti esse tribuendum. Qua quidem in re non modo suae sectae principem secutus est Epicurum, qui, teste Ammiano Marcellino lib. XXX. cap. 4. κακοτεχνίαν *pravam artem* rhetoricam appellavit; sed Platonem quoque est imitatus, qui in *Gorgia* eamdem inter spurias et malas artes recensere non dubitavit. Et licet, quod ad hoc de rhetorica judicium, eodem pacto Auctor noster defendi possit, quo Platonem post Quintilianum lib. II. cap. 15. non pauci viri docti, atque Epicurum Gassendus lib. VIII. cap. 9. *de Vita Epic.* nuper defendere sunt conati, ut nimirum non de vera et germana rhetorica, sed de assentatrice et sophistica locuti existimentur; haud est tamen dissimulandum eos parum sapienter ita scripsisse, dum nulla adhibita distinctione gravia crimina, quibus accusabantur rhetores, seu sophistae suorum temporum, in nobilissimam artem contulerunt. Quamquam et illud suspicari licet,

hosce utut magni nominis philosophos eodem animi morbo laborasse, quo plures omnium aetatum clarissimos viros affectos fuisse accepimus, ut ejus artis aut disciplinae, quam ipsi profitebantur, nimio studio capti ceteras omnes, quae est hominum ingenio insita φιλαυτια, earumque simul cultores despicatui haberent. Verum omissa hujusmodi de rhetorica quaestione, ad dispiciendum potius, quoad ejus fieri possit, quid in singulis voluminis pagellis doceat Philodemus, gradum nunc faciamus.

III. Ac prima se nobis sistit IV. Columna (nam e tribus prioribus, ut modo diximus, nihil extundere quivimus), in qua Epicureus philosophus innuere videtur, a reipublicae administratione arcendos esse rhetores, quippe qui ad bonos cives perdendos arte abutantur sua; affertque illius exemplum, qui » victus saepe e communi patria ejicitur, et moerore confectus moritur, » dum victor pulcherrima ornatur corona ». Quod sane etsi de ducibus intelligi potest, qui ob res in bello infeliciter gestas apud populum accusati, exilio multabantur; majori tamen probabilitate opinamur de forensibus heic judiciis agi, in quibus qui apud Athenienses victus erat, seu caussa cadebat, solum mutare aliquando cogebatur. Ac fortasse haud temere conjicere licet, Philodemum hisce verbis ad celebrem de corona contentionem spectare, quae inter clarissimos oratores Demosthenem, et Aeschinem in foro Atheniensi exarsit: cujus quidem is exitus fuit, ut ille corona aurea a civibus donaretur, hic vero in exilium pelleretur, uti e Plutarcho in *de* X. *Oratorum Vitis* habemus.

IV. Tum Col. V. ostendit milites mercede conductos vel nunquam, vel sat raro a conducentibus morte damnari; at plurimos rempublicam gerentes civibus invisos velut boves bene pastos jugulari. Quod autem idipsum rhetorum sceleri, iniquisque artibus ante adscripserit, eosque propterea sycophantas vocitaverit, indicare videntur postrema verba, quae per nos suppleta ita sonant: » Sed quod ad rhetores pertinet sycophantis adnumerandos, primum » turpium morum similitudinem negavit ». Unde etiam, nisi nostra nos fallit opinio, colligi posse existimamus, Philodemum quemdam e sophistis, qui rhetoricae patrocinium susceperat, refellere aggressum esse, cujus et nomen fortasse superioribus σιλισι expressit. Ceterum haud mirandum, si Noster rhetores, quos calumniis et malis artibus cives opprimere existimabat, hoc inhonesto nomine designatos voluerit: eodem enim sensu Demosthenes oratorem Aeschinem, a quo accusatus fuerat, συκοφαντην Orat. *pro corona* dixit.

V. Columna dein VI. adversario occurrit, qui ex eo demonstrare conatur, rhetoricam magno in pretio ab omnibus haberi, quod sophistae ingentes divitias comparare solent; quique exemplo cujusdam Cephenidae utitur, qui per eamdem artem ditissimus evaserat. Huic autem argumento respondens philosophus, praeoptandam magis ait paupertatem, quam divitias, si ad has congerendas pessimo rhetoricae artificio sit utendum. En ejus verba: » Multo » melius est divitiis spoliari, pauperemque fieri, si nequeunt illae aliter ser» vari, quam rhetoricae operam dare, totamque vitam in ejus exercitatione » traducere. Profecto, praeter Cephenidem divitem, sic ditantur sycophantae » solum, et fraudatores, et meretrices ». Ubi etiam vides pecunias a rhetoribus lucrifactas cum turpi sycophantarum, fraudatorum, et meretricum quaestu comparari. Sed quod ad ingens spectat sophistarum studium opes undecumque coacervandi, vide quae Tomo *Hercul. Vol.* IV. adnotata sunt pag. 7. Philod. *de rhet.*

VI. Porro Auctor vitiosum rhetorum morem reprehendit, qui ut popularem auram captarent, omnia ad vulgi sensum et voluntatem loquebantur, nihil ad veritatem; docetque viros sapientes, et philosophiae studiosos malle

vera et utilia etiam cum vulgi offensione suadere, quam assentatione et blanditiis in concionis aures influere. De hac re agit tum Col. VII. cujus vix paucae lineae legi queunt; tum praecipue Col. VIII. in qua virorum sapientium favorem multitudinis nihili aestimantium, privataeque utilitati semper commune bonum anteferentium gravitatem et constantiam hoc pacto describit: » Cum spe frustrantur, non irascuntur, si quemadmodum pastoris oves, » aut bubulci boves, ita stulti cives improbo potius aures praebent; sed lo- » qui malunt, quae paucis placent .... Nec vero populo in comitiis con- » gregato deserviunt, unicuique autem seorsum dominari amant: nil enim » eorum, quae desiderant, ab ipso accipere volunt, neque honorari post » mortem cupiunt ». Quibus profecto verbis Philodemus dum philosophos graves, veritatisque amantes commendat, simul quoque apertissime indicat, quam leves assentatores essent suae aetatis rhetores, ut opes honoresque a civibus consequerentur. Atque eamdem rhetorum adulationem Plato etiam in *Gorgia* carpit, malaque inde enascentia amplificat.

VII. Postquam Epicureus noster visus est sibi satis demonstrasse, rhetores per falsorum criminum delationem, et blandam adsentationem plurimum civitatibus nocere, ad discutiendum transit celeberrimum rhetorum praeceptum τον πιλαγιζιν, idest *adhibendi redundans dicendi genus*, rursumque *sermones breves rejiciendi*: asserensque rhetores praecepto abuti perperam interpretantes, nil aliud per illud imperari contendit, nisi ut de gravibus negotiis conscribantur orationes, ac propterea sermones de rebus vanis ac futilibus repudientur. Sic enim Col. IX. et X. loquitur: » Si *redundare* idem » putant, ac longas orationes scribere, et in omnibus ita se gerere, furiosum » quid conficere rhetoricam dicunt. Sin vero *redundare* vocant orationes » longiores, sed materiae congruentes pertexere, idque sibi solum vindicant, » ne sic quidem sapienter loquuntur; philosophi enim, atque alii sanae » mentis homines idem faciunt. Verum *redundare*, quod male intellectum » decipit rhetores, est de magnis negotiis agere: *breves* vero *sermones re- » jicere* idem est, ac sermones de rebus levibus improbare ». Haec Philodemus; unde patet eum contradicendi nimio studio abreptum, nec veram germanamque verbi πιλαγιζιν notionem, neque adversariorum mentem recte intellexisse. Etenim hanc vocem haud ita ii accipiebant, quasi longiores, quam postularet argumentum, orationes haberi rhetorica juberet; verum id tantum praecipi ajebant, quod cuncti illius artis magistri quavis aetate docere consueverunt, oratorium scilicet dicendi genus copiosius esse oportere et uberius, non brevius ac pressius, quale est dialecticum: quare a Tullio in *Bruto* c. 90. oratoria ars merito putatur *dialectica dilatata*, et vicissim dialectica *quasi contracta et adstricta eloquentia*. At Noster cum rhetores accusaret, quod in omnibus sermonibus perpetuam et diffusam orationem adhiberent, uti sequentes pagellae ostendunt, quodque praeterea de rebus etiam levibus in concionibus agerent, longe aliter το πιλαγιζιν, atque apud Graecos vulgo accipiebatur, explicari posse censuit.

VIII. Ea, quae sequitur, Columna Philodemus primum commendat illud disserendi genus, quod *dialogum* nuncupamus, in quo nimirum duo vel plures ita colloquentes inducuntur, ut proprias quisque aut rogando, aut respondendo partes agat; idque non solum in quaestionibus philosophicis, sed in aliis quoque interdum magis opportunum, imo necessarium ad verum inveniendum esse ait. Et sane hoc genere in suis disputationibus ad erroris redarguendos adversarios usum esse prae ceteris Socratem accepimus: quod idem genus deinde Socratici, in primis Plato, et Xenophon feliciter atque eleganter usurparunt, de qua re videndus Quintilianus lib. V. c. 7. Tum quan-

tum ex hujus paginae laciniis conjectare fas est, reprehendere videtur rhetores, quod de veritate inquirenda parum solliciti allatam disputandi rationem per interrogata et responsa prorsus contemnant, eoque tantum in suis orationibus spectent, ut mala hominibus inferant. Hinc ansam jocandi arripit ex προστατων nomine, quo illi salutabantur Athenis, quos exteri et advenae in ea urbe commorantes (uti nos docet *Sylloge Legum Atticarum* Sam. Petiti lib. II. tit. 5.) ex civium numero sibi patronos deligere cogebantur, quorumque erat ipsos in fidem receptos ab omni vi et vexatione tutari; atque eos ait, si inurbani sint ac feroces, potius προκυνας, seu *canes antecursores*, quam προστατας esse appellandos; sin vero comes et urbani, amicos rectius dicendos, quam patronos. Quibus verbis philosophus ostendere videtur, adeo honorificum προστατου, idest *patroni* nomen habendum, ut nemo rhetorum eo dignus existimari queat. Sed quod ad vocabulum προκυνα pertinet, consule quae ad Col. XI. adnotantur.

IX. Columna vero XII. docet rhetores, dum ajunt se rogando et respondendo nequaquam graviter ac magnifice dicere posse, nullam tamen formam, aut rationem dicendi demonstrare, quae eorum sit propria; quandoquidem perpetua oratio, qua passim utuntur, philosophis potius, quam ipsis debeatur: unde et illud sequitur, si quid boni rhetoricae insit, id qualecumque tandem sit, totum e philosophiae penu depromtum esse. » Qui vero dicunt, inquit » Philodemus, rhetores non posse magnificam orationem rogando et respon- » dendo concinnare, ii nec ipsorum proprium dicendi modum ostendunt, » neque artes ab ipsis inventas, sed a philosophis ». At melius utique dixisset, fusiorem et uberiorem disserendi rationem aeque rhetores, ac philosophos ab una natura didicisse: quod etiam significare voluit Cicero, cum *perpetuam orationem rhetorum, et philosophorum esse* scripsit lib. II. *de Fin.* c. 6.

X. Jam porro Col. XIII. et XIV. refellere sophistas conatur, qui rhetoricam politicae magistram praedicantes, se unos diuturno agendi usu ad judices in foro, et ad populum in concionibus edoctos, vera et solida bene regendae civitatis praecepta tradere jactabant; philosophos vero Epicureos, qui ad rempublicam accedere detrectarent, minime posse eamdem facultatem sibi adrogare ajebant, praesertim cum praeter alias artes et disciplinas geometriam quoque parvi facerent. Ac primo ostendit suae sectae philosophos, cum rectam vivendi rationem juventutem erudiant, eamque doceant quae ab omnibus sequenda et amplectenda sint, quaeque contra vitanda ac fugienda, simul etiam praeceptis ad rempublicam gerendam idoneis imbuere, proptereaque melius, quam sophistas publicae utilitati consulere. Totum id noscimus ex ipso Auctoris textu: » Videre licet eum (adolescentem) ex communi hu- » manae vitae instituto transeuntem ad vitae genus ferens vere ad repu- » blicam et forum, ubi omnia sunt quae ad eam viam percurrendam per- » tinent, quam ipsi insistunt...................... Ab iis, qui in libris » conscribendis de vita et moribus, nec non de eligendis et fugiendis assi- » duam operam ponunt, educatur juventus, quibus praeceptis etiam ea, » quae ad rempublicam et forum spectant, omnium rectissime administrari » possunt ». Heic autem fac obiter advertas Philodemum, dum libros *de vita et moribus, et de eligendis et fugiendis* ab Epicureis editos commemorat, quod ad priores attinet, potissimum spectare tum ad Epicuri opus περι βιων a Laertio laudatum lib. X. segm. 27., tum ad suum περι ηθων και βιων, quod ex prolixiori alio Zenonis ejusdem tituli excerpsit (*); quod ad

(*) Hujus quidem Philodemi operis nulla apud veteres mentio exstat: sed inter alia etiam id Auctorem nostrum scripsisse dubitare nos non sinit unum sub hoc titulo ex Voluminibus Herculanensibus, quod in Musaeo Borbonico adservatur.

alteros vero, indicare maxime velle librum Epicuri περι ἁιρεσιων και φυγων, *de electionibus* et *fugis*, seu *de eligendis et fugiendis*, ab eodem Diogene ibidem citatum. Et quamvis in cunctis MSS. constanter pro φυγων legatur φυτων idest *de plantis*, eaque lectio in fere omnibus vulgatis editionibus servetur; fatendum est tamen, Philodemi locum non modo probabilem facere, sed veram omnino et exploratam Gasseudi emendationem, qua ipse pro ἁιρεσιων και φυτων legendum ἁιρεσιων και φυγων in Laertio censuit. Quare castigandus videtur M. Meibomius, qui haud satis habens retinere vulgatam lectionem in edit. Amstelaedamensi an. 1692 Laertiani operis, Gassendum ob emendationem allatam audaciae notare non erubuit.

XI. Deinde queritur Epicuri discipulos ab adversariis culpari, quod » ad rempublicam, et forum non accedunt, neque omnino hominum generi » prosunt: quare nec reciprocaut, ut ajunt, simul rhetoricam sophisticam, » et politicam; ueque vel a liminc salutari jubent illam quidem ut inanem, » hanc autem ut omnium rerum turbulentissimam ». Verum ex his, quae sophistae Epicureis de geometriae, rhetoricaeque contemtu, ac publicarum rerum negligentia Philodemi quoque aetate objiciunt, magis magisque comprobatur, quod animadversum olim est a Numenio apud Eusebium lib. XIV. *Praep. Evang.* c. 5. a Seneca *epist.* 33. atque a Themistio *Orat.* 4. adeo summam animorum et dogmatum consensionem semper in Epicuri schola viguisse, ut ejus sectatores religioni sibi ducerent a Magistri doctrina vel tantillum desciscere. Norunt enim omnes ex Laertio lib. cit. segm. 118. et 119. inter praecipua Epicuri de sapiente effata haec duo recenseri: οὐδε ῥητορευσειν καλως, οὐδε πολιτευσεσθαι, idest *neque orationem ornatam et concinnam habiturum, neque ad rempublicam accessurum.* Notumque et illud, eumdem philosophum geometriam aversatum fuisse, teste prae ceteris Cicerone, qui lib. IV. *Academ.* c. 33. adfirmat Polyaenum, *magnum mathematicum, Epicuro adsentientem totam geometriam falsam esse credidisse.* Quod autem addit Noster de controversia, quam cum Epicureis habebant Dialectici (quo nomine indicantur vel Megaricae sectae philosophi, dicti quoque Dialectici, quos contra scripsit Epicurus τας Διαποριας, *Dubitationes*, uti ex Laertio cit. segm. 27. discimus, vel potius omnes dialecticae studiosi, maximeque Stoici); videntur illi vel de iisdem rebus, de quibus cum Epicuro olim decertaverant, cum ejus discipulis postea contendisse; vel si mavis, his exprobrasse, quod dialecticam uti supervacancam rejicerent. Neque id mirum: siquidem etiam Laertius segm. 31. de eadem re Epicureos accusat, ipsumque Epicurum Tullius non semel; praesertim vero lib. 1. *de Finibus* c. 7. ubi hunc *in hac philosophiae parte rudem et inermem* traducit: quamquam satius est cum Gassendo lib. VIII. c. 10. *de Vita Epic.* opinari, eos tantum immensam argutiarum dialecticarum congeriem, qua mirifice delectabantur Stoici, non omnem dialecticam respuisse.

XII. In ima deinde Col. XIV, nec non XV. et XVI. argumenta rhetorum proponuntur, queis probare nituntur philosophorum sermones, accuratius licet ac diligentius rhetorum orationibus elaboratos, nullius tamen in civitate administranda esse usus. Etenim observant I. philosophos nulla pollere rerum peritia, quippe qui a capessenda republica refugere soleant; II. ea quae judicant philosophi civitati utilia, non semper eadem permanere, cum rerum adjuncta saepius mutentur; III. saepe minus verisimilia esse verisimilioribus praeferenda, et quae deliberantur, semper leviter, non accurate et sedulo consideranda, eademque propter vulgi mobilitatem atque inconstantiam celeriter abjicienda. Sed vide quo pacto haec ipsa Noster referat: » Quod » ajunt philosophi se accurate sermones tales conficere, quales non possunt

» rhetores, ipsi derident, ac verisimilibus argumentis in suis orationibus uti » pergunt: dicentes, sicut araneorum telae quamvis accuratius vestibus textae » sint, non tamen sunt meliores, cum his utamur; ita philosophorum dili- » gentiam humanae vitae esse inutilem, quod minime rempublicam gerant » .... Non expedit argumentis uti firmissimis, ut si his utamur, » nunquam res gerere possimus: haud enim perdurat, quod visum est ali- » quando utile........... Pluries minus verisimilibus prae verisimilioribus » utuntur, semper pauca considerantes, non accurate et sedulo, sed solum » observantes; statim vero et observata rejicientes propter vulgi mutationes » celeriores, quam quae in euripis eveniunt ». Atque isthaec rhetores op- ponunt, ut verisimilia oratori satis esse demonstrent, nimiamque philoso- phorum diligentiam non modo inutilem, sed noxiam quoque publicis consiliis evadere. Hinc eorum sermones araneorum telis adsimilant, quae summo licet artificio contextae, loco vestium adhiberi nequaquam possunt; eodem plane modo, ac narrat Laert. lib. 7. segm. 161. dixisse Aristonem Chium: εοικεναι τους διαλεκτικους λογους τοις αραχνιοις, ἁ καιτοι δοκουντα τεχνικον τι εμφαινειν, αχρηστα εστι· *similes esse Dialecticorum sermones araneorum telis, quae licet artificiosum aliquid ostendere videantur, inutiles sunt.* Sed illud magis animadversione dignum, quod hyperbolice adserunt, vulgi consilia celerius mutari, quam euriporum motus: hujusmodi enim loquendi rationi valde affine est tum vetus adagium ευριπος ανθρωπος ab Erasmo *Chil.* 1. *cent.* 9. *prov.* 62. relatum, tum illud Aeschinis *in Ctesiph.* ubi dicitur adversarius πλειους τραπομενος τροπας του ευριπου, *euripo inconstantior;* ut mittam, quod Tullius *pro Mur.* c. 17. eadem ait hyperbole, cujusvis euripi aestus et agitationes cum concionum turbis comparari non posse.

XIII. Sequitur Col. XVII. qua rhetorum objectis occurrens Philodemus, fatetur quidem verisimilia usurpari posse, cum de iis agitur, quae modo utilia, modo inutilia evadunt; veluti cum quis a comparandis divitiis, vel nuptiis ineundis deterretur. At si de iis agi oporteat, quae per se vel honesta sunt, vel turpia, adfirmat haec nullo pacto verisimilibus et conjecturis esse suadenda, sed argumentis quae omnino cogendi vim habeant: secus enim haud facile animum inducent homines honesta amplecti, et turpia vitare. Vult itaque ab oratoribus quandoque afferri debere argumenta certa et explorata, quae ipse αναγκαστικα vocat; quod etiam post Aristotelem defendit Cicero 1. *de Invent.* c. 39. his verbis: *omnis argumentatio aut probabilis, aut necessaria debebit esse;* nec dissentit Quintil. lib. V. c. 10, cum de argumentis oratoriis loquens, certa et necessaria ab εικοσι *verisimilibus* distinguit. Verum praestat Auctorem ipsum sic ratiocinantem audire: » Verisimilibus » utendum, cum censemus ab aliquo fugiendas esse divitias, aut nuptias, ac » multa his similia. Quod est autem justum, vel injustum, et quare hoc sem- » per est utile, illud vero nullo unquam tempore, omnino isthaec per rationes » cogendi vim habentes considerari et judicari debent...................... » Itaque cum haec ita sint, nugae plane sunt quae de araneorum telis, et » trutinis, et serris, et milio dicuntur ». Atque haec respondet Epicureus philosophus; quae quidem plana sunt et aperta, si unum excipias, quod postremo addit *de trutinis, de serris, et de milio.* Verum est admodum credibile, rhetores nimiam philosophorum ακριβειαν irridentes, sicut araneorum telis eorum sermones similes paullo ante dixerant; ita dein adjecisse, ex eorumdem sententia in communi dividundo, ut si ex. gr. magnus milii acervus esset pluribus aeque dividendus, etiam trutinas, imo et serras adhiberi oportere: quamquam hoc ipsum, vel quid aliud simile superiores lacunae nos legere prohibuerunt.

XIV. Quoniam vero supra philosophus docuerat, non esse rhetoricae in rebus parvis exiguique momenti versari, falsi eum coarguunt rhetores Col. XVIII. adfirmantes se non solum posse, sed quandoque debere de levibus rebus ad populum agere, praesertim cum jurare in leges, et civitatis commoda alicubi cogantur. Deinde vasta occurrit lacuna, quae nisi exstaret, discere fortasse poteramus, quaenam essent leviora illa negotia, de quibus interdum rhetoribus disserendum erat. Sed si conjecturis indulgere datur, videntur rerum levium nomine ludorum apparatus, theatra, aliaque id genus indicari, de quibus aliquando plebi assentando rhetores, indignantibus philosophis, concionabantur. Quapropter Socrates apud Platonem in *Gorgia*, et *Alcib.* adserere non veretur, Periclem egregii licet politici famam adeptum, haud tamen bene de Atheniensibus fuisse meritum: nec a Socrate, et Platone dissentit Tullius II. *de Offic.* c. 17.

XV. Itaque adversariis Col. XIX. respondens Philodemus, ait ea quae de jurejurando ipsi pronunciarunt » non modo a philosophis, sed ab illis » quoque, qui vulgare ingenium sunt sortiti, nihili aestimari ». Nec tamen rationem profert, cur hoc dicat; nisi mavis eam in proxima lacuna delitescere. Verum si ita est, nil prohibet, quin credamus, eum addidisse, sacramento teneri politicos omnia praestare, quae vera utilitate rempublicam afficiunt; cujusmodi censeri nequeunt theatra, porticus, aliaque quae magis ad voluptatem et ornatum, quam ad civitatis usum pertinent.

XVI. Praeterea eadem Col. XIX. arguunt rhetores, quae universa multitudo sibi conducere et expedire existimat, ea proprie ad politicos spectare, non item inepta ad vitae rationem philosophorum placita, qui noctuis similes facilia et in medio posita videre non possunt. Hinc inferunt Col. XX. justa vel injusta praeter ea, quae talia multitudini videntur, nulla esse. Nam inquiunt » contrarium sentientes haud esse dissimiles spernentibus nummos, » quibus utimur, aliosque quaerentibus. Fieri enim non posse, ut suis opi» nionibus utantur, tum quod eas non recipiant civitates, tum quod neque » ipsi utilitatem ex iisdem capere possint ».

XVII. Huic autem argumentationi obviam ire conatur Auctor tribus sequentibus columnis. Ac primo docet Col. XXI. philosophos in dijudicandis justis vel injustis, honestis vel turpibus longe a vulgi opinione discedere. » Nos, ait, justa et honesta secundum anticipatas notiones a multitudine » considerari arbitramur; at quod ad res anticipatis notionibus respondentes, » ab illius opinione recedimus ». Tum observat Col. XXII, quod » bona et » mala, justa et injusta, honesta et turpia non solum philosophi diversa exi» stimant ab iis, quae multitudini videntur, sed et omne politicorum genus ». Demum statuit Col. XXIII. justa vel injusta, utilia vel inutilia non ex vulgi notionibus, sed ex ipsa rerum natura esse aestimanda; ideoque multitudini obsistendum, eamque egregiorum politicorum exemplo ab errore deducendam: simulque, ne similitudinem a nummis petitam intactam relinquat, animadvertit, sicut boni nummi, etiamsi a civitatibus rejiciantur, esse utiles non desinunt, ita quoque philosophorum opiniones de justis et injustis, bonis et malis utiles esse judicandas, licet a multitudine contemnantur; atque idcirco dici non posse harum rerum investigationem esse inutilem. Sic enim scribit: » De iis, quae vere sunt bona et mala, justa et injusta, idem nobis, ac de » bonis numismatis accidit. Nam sunt etiam populis utilia, non solum nobis, » si talia existimentur; sin minus, vere sunt numismata, et quam natura » habent utilitatem, non ab hominum opinione accipient, si ea nos non ae» que, ac illi, statuamus. Neque enim si calida et frigida nos affirmaremus » esse, quae re vera talia sunt, aliis dissentientibus, ea frigida et calida non

» essent. Simile quid dissidentibus de bonis summis ii sentiunt, qui disqui- » sitionem de justis, et bonis inutilem esse dicunt ». Hoc pacto ratiocinatur Philodemus: unde etiam cognoscere licet, non modo Stoicos, aliosque philosophos, quorum doctrina austerior et rigidior habebatur, ea sensisse, quae non sane vulgo probarentur, sed Epicureorum quoque placita a multitudinis opinione discrepasse. Quin et ipsum Epicurum testatur Seneca *epist.* 29. dixisse: *nunquam volui populo placere; nam quae ego scio, non probat populus, quae probat populus, ego nescio.* Non recte ergo Epicuri doctrinam δημωδη *popularem*, idest populo gratam et acceptam appellavit Zeno Stoicorum parens in epist. ad Antigonum Regem Macedoniae apud Laert. lib. VII. segm. 8.

XVII. Cum autem Noster Auctor hactenus adversariorum argumenta refutasse sibi visus fuerit, subdit Col. XXIV. et XXV. illos idcirco in hunc errorem incidisse, ut multitudinis judicia de justis, et honestis vera esse opinarentur, quod e philosophis nonnulli putarunt justa et honesta, atque his contraria pro legum, et locorum varietate varia esse. At contra is statuit alia esse natura justa, et honesta, alia vero esse pro locis, et temporibus honesta. Quae non sunt per se honesta, sed talia apud quosdam fuere constituta, ea sarcta et tecta servanda esse docet, ubi vigent, vel ex iis locis discedendum: quae vero natura sunt bona, et honesta, vult omni loco, ac tempore firmiter esse sertanda. » Verum hi, inquit, inde decipiuntur, quod » philosophi aliqui omnia justa et honesta, atque his contraria pro legum, » ac regionum diversitate variare dicunt........ Alia sunt justa et honesta » per se, ut nulla in re deficiant: alia pro locis et temporibus. Quae non » honesta per se, talia apud quosdam sunt constituta, ea servanda censemus » vel e locis illis discedendum. Sin vero de natura honestis agatur, volumus » omnes in iis firmissimos esse, servando non modo definita, sed etiam si- » milem notionem habentia, atque haec non solum coram aliis, sed etiamsi » a nemine conspiciamur, et firmiter, non vacillando ». Heic profecto duo aperte significat Philodemus; alterum nempe, se eorum philosophorum sententiam improbare, qui nihil esse natura justum, verum omnia νομῳ και εθει, *lege et consuetudine* definiri arbitrabantur: quod quidem Laertius lib. II. seg. 93. de Aristippo praecipue testatur. Alterum vero se magistri doctrinam deserere, cum ait quaedam esse natura justa, semperque servari oportere, quamvis nemo nos adspiciat, nullaque sit poenae formido. Namque Epicurus in *Ratis sententiis* apud cit. Laertium lib. X. seg. 150. contraria his docere videtur sic scribens: Ουκ αει τι καθ' ἑαυτο δικαιοσυνη, αλλ' εν ταις μετ' αλληλων συστροφαις, καθ' ὁπηλικους δηποτε τους ην τοπους συνθηκη τις ὑπερ του μη βλαπτειν, μηδε βλαπτεσθαι· *Iustitia per se nihil est, sed in mutuis societatibus pro ea cujusque regionis amplitudine, in qua de non inferendo, vel accipiendo damno pacta ineuntur.* Et seg. 151. idem Epicurus: Ἡ αδικια ου καθ' ἑαυτην κακον, αλλ' εν τῳ κατα την ὑποψιαν φοβῳ, ει μη λησει τους ὑπερ των τοιουτων εφεστηκοτας κολαστας· *Injustitia non est per se malum; sed est malum in eo metu, quo quis suspicatur fore ut talium scelerum animadversores non lateat.* Nisi tamen credere malimus, in hac re Philodemum alio, ac vulgo fit, sensu magistri verba esse interpretatum, ut nimirum non omnis legum justitia dicatur *nihil per se esse*, sed ea dumtaxat, quae pro variis regionibus, ac temporibus variare, ac mutari potest: qua sane ratione Epicuri mentem in suis ad Laertii X. librum adnotationibus Gassendus explicare nititur. Ceterum ex hoc Auctoris loco suspicari licet, si non omnes, certe non paucos e celebrioribus quoque priscis Epicureis eamdem de justitia, atque illum, habuisse sententiam, eodemque pacto sui Antesignani dogmata intellexisse; ut propterea si Gassendo datum esset, ut haec ipsa in Philodemo legeret, procul dubio is, qua erat in Epicurum voluntate, omnibus laetitiis incessisset.

XVIII. Porro eadem Col. XXV. rhetores accusat, quod eorum ars veras justi et honesti notiones non tradit, quibus tantummodo ad beatam vitam perveniri potest; imo rursus in judiciis, et concionibus multarum calamitatum origo est et caussa, quas eleganti translatione naufragia appellat, dum ita scribit : » Si rhetorica harum rerum scientiam tradit, ut dicatur viam » tritam ad beatam vitam percurrere, at nequaquam certe ad judicia, et » populi conciones, ubi plura naufragia, quam quae apud Caphareum eve» niunt ». His postremis verbis omnino continetur dictum apud veteres satis receptum ad indicandum locum navigantibus ob naufragiorum pericula magis infestum. Notissima enim sunt, quae de Caphareis Euboeae rupibus, ad quas Graeci ab eversa Troja in patriam revertentes naufragi interierunt, cecinerunt tum Virgilius lib. XI. *Aeneidos* v. 260, et Propertius lib. III. eleg. 7. tum Quintus Smyrnaeus, seu Quintus Calaber sub finem lib. XIV. Hinc admodum mirari subit, proverbium hujusmodi neque in Erasmi *Chiliad.* neque in aliis adagiorum Collectionibus occurrere. Sed et illud animadvertendum videtur, Philodemum, cum ait rhetoricam, *si justitiae notiones tradat, tritam viam ad beatam vitam percurrere*, ad celebre Epicuri effatum digitum intendere, quod ex *epist. ad Menoeceum* nobis servavit Laertius cit. X. libro seg. 132 : ὡς ουκ εστι ἡδεως ζην ανευ του φρονιμως, και καλως, και δικαιως· ουδε φρονιμως, και καλως, και δικαιως ανευ του ἡδεως· idest, *non posse vivi jucunde et beate, nisi prudenter, honeste et juste; neque prudenter, honeste et juste, quin simul jucunde vivatur.*

XIX. Cum vero ibidem defenderent adversarii, se magis rhetorica juvari, quam philosophia ad morum honestatem; nam per rhetoricam persuadere hominibus poterant, se esse bonos et probos : at philosophiae operam dantes, tantummodo » curationes sustinere, cum aegrotare viderentur, nedum virtu» tem cogebantur, quia virtus disci non poterat »; istorum dicta Col. XXVI. Noster refellens, virtutem per philosophorum praecepta addisci posse, et rhetores nunquam se esse probos et justos hominibus fore persuasuros his ostendit verbis: » Sed horum absurda est interjecta sententia, quod virtus » scilicet disci nequeat. Verumtamen politicam virtutem disci non posse ex » eo demonstravit Socrates, quod neque Themistocles, neque Aristides, ne» que Pericles filios relinquere potuerunt, quales ipsi erant .... Falso » asserunt magis prodesse rhetoricam, cum per ipsam persuadere hominibus » queant, se esse honestos et probos. Nam contra accidit, etiamsi quis sit » ceteroquin moderatus, quod rhetor improbus putatur ». Haec Philodemus; in quibus nonnulla occurrunt notatu digna. Etenim ubi homines philosophicis praeceptis haud instituti *aegrotare*, et *curationes sustinere* dicuntur, aptissima inter sapientiam, et medicinam instituitur comparatio; sicut enim haec corporeis morbis medetur, ita illa animorum morbos, ignorantiam nimirum, ac pravas cupiditates tollit. Quare Plato in *Sophista* quemdam inducit de necessariis animi purgationibus verba facientem, antequam utiles disciplinae acquirantur. Et Empedocles Pythagoricus suum de morum praeceptis poëma Καθαρμους, idest *purgationes* inscripsit, de quo Athenaeus lib. XIV. meminit, et Laertius lib. VIII. seg. 77; ut omittam a Diod. Siculo lib. I. vetustissimam Aegyptiorum bibliothecam memorari, quae ψυχης ιατρειον, *animi medicina*, appellabatur. Tum quamdam sophistarum opinionem profert Auctor (seu potius adversarii sui), quam ii a Socrate acceperant, non posse scilicet post longas curationes virtutem obtineri. Nemini enim latet eum philosophum apud Platonem in *Menone* acriter contendere, virtutem nullo pacto disci posse, neque natura, sed Deorum tantum munere haberi. Hanc tamen sententiam Epicureus reprehendens, docere videtur non negasse omnino Socratem, di-

sciplina et meditatione virtutem posse comparari, sed id tantum sibi voluisse, ad virtutis adeptionem non sufficere solum studium, ac disciplinam. Quod quidem ex citato Platonis dialogo colligere se posse putat; ubi Socrates postquam adversus Anytum virtutem disci haud posse filiorum Themistoclis, Aristidis, et Periclis exemplo probavit, qui sane parentum virtutem, bonis licet artibus imbuti, aequare minime potuerunt, ita pergit: Ουκ αρα σοφια τοι, ουδε σοφοι οντες οἱ τοιουτοι ανδρες ἡγουντο οἱ αμφι Θεμιστοκλεα τε, και οὑς αρτι Ανυτος ὁδε ελεγε· διο και ουχ οἱοι τε αλλους ποιειν τοιουτους, οἱοι αυτοι εισιν, ἁτε ου δι' επιστημην οντες τοιουτοι. *Non igitur sapientiae ope hi viri sapientes exsistentes civibus praefuerunt neque Themistocles, neque alii quos nuper memorabat Anytus: propterea neque alios tales efficere potuerunt, quales ipsi erant, quippe cum haud scientia quadam ipsi essent hujusmodi.* Et sane hujusmodi Platonis testimonio multum nos debere profitemur: namque absque eo esset, cum heic non mediocris pateret lacuna, ne priora quidem ejusdem verba nobis supplere licuisset.

XX. Iam vero quoniam adversarii jactitabant, unos rhetores vera persuadere posse, praeterea neminem, quantumvis probum ac virtute ornatum, cum virtus ab imperita multitudine ignoraretur; ostendens Noster cujuslibet hominis sermonem persuadendi vim habere, dum vera dicantur, nec ab ipsa multitudine virtutem ignorari, Col. XXVII. et XXVIII. sic eos redarguit: » Sed quare, cum non persuadeat veritas, magis est utile Euripidi credere » dicenti: *Non pecunia est album argentum solum, sed et virtus hominibus?* multa illi certe probitate velut argento sibi comparant.... Quomodo » Euripides hisce sententiis, ut ajunt, parare voluit quaedam connexa morum praecepta, unde utilitatem ad virtutem magis capere licet? .... » .... Sed est omnium illud absurdissimum virtutem sublimem » et constantem non modo nesciri, sed vitium quoque existimari. Oportet » autem ex rhetorum sententia argumentis attendere rationi congruentibus, » non prodigio similibus: praesertim cum ea, quae scelestissimis aptari debent, dixerint in concione maximi politici (nec potuerit multitudo illa » probare) ». Ex hac autem Philodemi argumentatione vides, lector, eum non minus magnifice, quam Platonicos, et Stoicos de virtute sentire, dum statuit illam non posse a vulgo utut rudi et moribus corrupto ignorari, simulque innuere videtur, virtutis semina a natura omnium hominum esse insita animis: quod ipsum late persequitur Tullius lib. V. *de Fin.* c. 21. et 22. Idque etiam apparet ex aurea Euripidis sententia, quam veram agnoscit et collaudat: quae quidem sententia in Euripidis operibus, quae supersunt, minime invenitur; at eam nobis servavit Stobaei diligentia ex deperdita Oedipi tragoedia, et sane integram (namque illam dimidia ex parte citare sat habuit Philodemus), quemadmodum *Sermone* I. legitur:

Ουτοι νομισμα λευκος αργυρος μονον,
Και χρυσος εστιν· αλλα και αρετη βροτοις
Νομισμα κειται πασιν, ᾗ χρησθαι χρεων.
Non est pecunia solum argentum candidum,
Aurumque flavum; sed virtus est hominibus
Cunctis pecunia quoque, qua uti condecet.

Cum vero idem asserat, maximos politicos maxima scelera in concione suadere ausos esse, suspicandi ansam nobis praebet heic notari ac vituperari initum a Themistocle consilium classis Graecorum comburendae, ut sic civitatis suae opes augerentur, ut auctor est Plut. in *Themistocle* et *Aristide*; quod tamen utpote injustum ac nefarium omnium suffragiis a populo Atheniensi fuit rejectum.

XXI. Sequitur Col. XXIX. in qua magis magisque ab adversariis urgetur jam supra allatum de rhetoricae utilitate argumentum; unde effici putant » in judiciis confugiendum esse non ad virtutem, quae Socratem non adju- » vit; neque ad medicinam, quae a morbis, non a judiciis liberat; neque ad » aliam artem, sed ad rhetoricam, opem ferentem periclitantibus non solum » de vita, sed etiam de fortunis, et de fama ». Cui argumentationi satisfa- cere satagens noster philosophus duabus sequentibus columnis XXX. et XXXI. adfirmat minime rhetorica iis opus esse, qui periculum vel capitis subeunt, cum multi reperiantur, praesertim e philosophorum genere, qui oratoriae artis ignari, facundi tamen sunt et diserti, atque orationes graves habere possunt, pluribusque magnas utilitates afferre; additque etiamsi quis philo- sophus falso crimine insimulatus morte multetur, non ei turpem, sed con- demnantibus mortem futuram. En ipsa Philodemi verba: » Socrati quidem » non opem tulit virtus, quia non adfuit, postquam eum ad tribunal traxit » quorumdam improbitas: medicina vero, et aliae artes adjuvant quoque in » judiciis. Sunt enim nonnulli facundi, qui ne cogitant quidem rhetorum » exercitationes .... Si vero interdum inciderit in ea pericula philo- » sophus, haud improbus incidet: quare non ipsi, sed damnantibus turpis » mors erit. Non tamen perturbatur mortis metu; neque enim stultos deceret » perturbatio, sed illum qui jam persuasus sit, nihil post mortem futurum ». Hoc pacto respondet Epicureus noster: qui profecto cum negat unos rhetores posse reis in judicio patrocinari, aitque philosophos etiam, aliarumque di- sciplinarum studiosos orationes graves et magnificas conscribere, non dissen- tire videtur a Platone, qui in *Gorgia* alias quoque disciplinas profitentibus persuadendi facultatem tribuit. Verum hac in re expressius Philodemo con- cinit Sextus Empiricus, cum lib. *adversus rhetores* sub initium inde probat rhetoricam non esse artem, quod multi sine ea clari evaserint oratores: *Ειπερ τε*, ait, *ενδεχεται γενεσθαι ρητορα μη μετασχοντα της ρητορικης τεχνης, ουκ αν ειη τις τεχνη ρητορικη. Ενδεχεται δε γε ἱκανως και κατα τροπον ρητορευειν μη μετασχοντα ρητορικης, ὡς και περι Δημαδου παρειληφαμεν· κωπηλατης γαρ ων ὁμολογειται αριστος γεγονεναι ρητωρ, και συν τουτῳ αλλοι παμπληθεις. Si dari oratorem contingit, qui artis rhetoricae sit expers, nulla quidem oportet sit ista ars. Atqui satis recte munere oratoris eum fungi contingit, qui nunquam rhetoricae praecepta didicit, quemadmodum et de Demade accepimus: cum enim remex esset, optimum constat factum fuisse oratorem, et alios plures cum* eo. Ad haec scribens Auctor, philosophi illius mortem, qui injuste damna- tur, non ipsi, sed judicibus dedecori futuram, ad miserabilem Socratis mor- tem respicere videtur; ob quam Atheniensibus potius, quam illi ignominiae notam inustam fuisse sapientiores ex ethnicis viri arbitrabantur. Verum quod subnectit, philosophum perturbationis expertem mori debere, quia nihil post mortem fore eventurum persuasum habet, minime in Socratem quadrare potest, qui de animorum immortalitate non dubitans, alacri vultu, ut ex Platonis *Phaedone* habemus, mortem adspexit; sed id omnino Epicuri se- ctatoribus convenit, cujus ista praedicabatur sententia ex Laertii lib. X: *ὁ θανατος ουδεν προς ἡμας· το γαρ διαλυθεν αναισθητει· mors nihil ad nos pertinet; quod enim dissolutum est, sine sensu est.*

XXII. Tandem Philodemus ad extremam voluminis paginam perveniens, ea quae per totam disputationem sparsa erant, summatim colligit, et sub uno veluti adspectu per anacephalaeosin ponit. Nimirum paucis declarat, si qua bona et commoda in humanam vitam conferant rhetores, justa et lau- dabilia suadendo, ea uni philosophiae, et philosophorum scriptis accepta referri oportere; quae vero plurima dicuntur hominibus per eloquentiam im-

portata mala, ea non philosophiae, sed prorsus rhetoricae vitio vertenda: affertque Pisistrati exemplum, qui eloquentiae lenociniis ad patriam opprimendam usus fuerat. Tum post alia, quae satis ampla lacuna nobis invidit, suam absolvens tractationem docet facultatem honesta et utilia persuadendi frustra a rhetoricae studio homines exspectare; sin vero sapientiae, seu philosophiae sedulam impendant operam, eos non modo hanc facultatem, sed scientiam quoque, atque usum omnium rerum, quae ad beate vivendum perducere possunt, nullo negotio consequi. Sed satius est ipsum Auctorem ita suum sermonem concludentem audire: » Si persuasio Dea merito existi- » mata est, ob philosophiam Dea evasit: quod vero ipsius artis ope plura » inferantur mala, id non philosophicae persuasioni, sed rhetoricae est ad- » scribendum. Atque hanc artem profitebatur Pisistratus, ideoque non accu- » satur (a sophistis) de iis, quae maxima ipsi dicunt bona, idest de prin- » cipatu, et divitiis; etenim qui his non recte utitur, valde nocere potest » ....hanc artem si quis edoctus est, ab honestis, et utilibus » persuadendis longissime abest. Sin vero sapientiae vacet, ut uno verbo di- » cam, earum rerum, quae ad beatam vitam perducunt, cognitionem adse- » quetur ». In hac conclusione omnia quidem sunt plana, atque expedita; sed quod de Pisistrato additur, eum *non accusari de divitiis, et principatu*, explicatione aliqua indiget. Nosse igitur oportet Pisistratum, etiamsi tyrannus fuerit appellatus, quod plures annos in liberam Atheniensium civitatem supremam exercuerit potestatem, in ea tamen dominatione summa usum fuisse humanitate et clementia, quemadmodum e Valerii Maximi lib. V. cap. I. atque Athenaei lib. XII. testimoniis edocemur. Atque hinc intelligitur, cur Cicero ad Atticum scribens lib. VII. epist. 20. de Caesare Dictatore dixerit: *Incertum est, Phalarimne, an Pisistratum sit imitaturus*; quibus sane verbis satis ostendit magnum discrimen inter ambas istas tyrannides intercessisse, quae idcirco apud Graecos in proverbium abierunt. Quin idem Val. Maximus lib. VIII. cap. 9. adfirmat Pisistratum non tam armis principatum adeptum esse, quam singularis eloquentiae ope, *ut ei Athenienses regium imperium oratione capti permitterent.* Haud ergo mirandum, si sophistae Philodemi adversarii, quo magis artis rhetoricae praestantiam et vim extollerent, qua maxime valuit Pisistratus, ejus injustum dominatum potius laudandum, quam vituperandum in suis disputationibus susceperint.

XXIII. Antequam manum de tabula, e novem fragmentis, quae praeter recensitas columnas e nostro volumine colligi potuerunt, quinque pleniora, atque intellectu faciliora huc conjicere, et paucis illustrare operae pretium ducimus. Eorum itaque 1. sic se habet: » Et ab aliis, atque aliis rogabitur, » instituere philosophiae rudem longe utilius, quam si is artem rhetoricam » declamatoriam, et praecipue sophisticam doceatur. Sed philosophus quo- » nam pacto ab ipsa paupertate subito opprimi posset »? Quo sane loco videtur Philodemus adversario occurrere, qui inde artis rhetoricae utilitatem prae philosophia ostendere nitebatur, quod illam profitentes ubique honorifice excepti, magnoque in honore habiti divitiis affluerent, philosophi vero non raro ad summam egestatem redigerentur. Contra ea Epicureus noster adfirmat philosophos quoque ab aliis atque aliis rogari, ut sapientiam liberos suos doceant, cujus quidem praecepta longe utiliora rhetorica arte, maximeque sophistica existimanda sunt; atque ob eam caussam nullo unquam tempore evenire posse addit, ut philosophis inopia deperditis etiam necessaria ad vitam desint. Et re quidem vera nemo facile intelligit, quanam ratione adduci potuerint sophistae, ut isthaec philosophiae cultoribus exprobrare vellent, quos apud cunctos populos, ac praesertim apud viros principes, regesque

in summa existimatione semper fuisse accepimus: cujus rei, etiamsi alia non suppeterent, longe plurima sufficere possent argumenta philosophorum vitae a Diogene Laertio conscriptae. Quod si aliqui in summa egestate vixisse memorantur, Anaxagoras scilicet, Xenocrates, Diogenes, aliique praesertim e Cynicae disciplinae sectatoribus, norunt plane omnes, non casu quodam, aut necessitate eosdem hanc subiisse fortunam, sed sponte ac libenti animo divitiis paupertatem antetulisse. Quapropter nos Philodemo assentientes, falsam prorsus, atque ineptam hujusmodi sophistarum gloriationem traducere minime dubitamus.

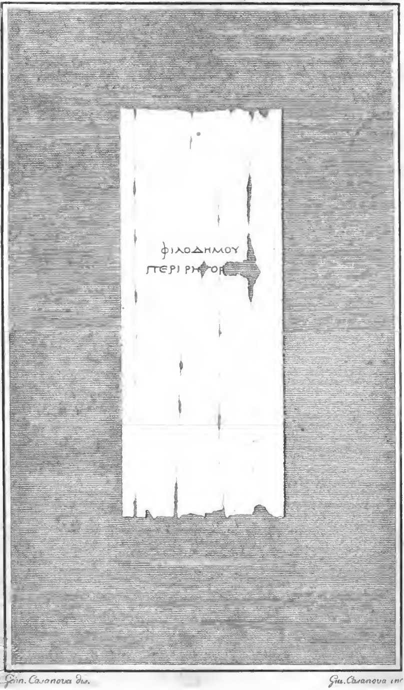
XXIV. In altero fragmento demonstrat philosophus ex suae sectae placitis laude dignos esse sapientes et probos viros, qui ab omni ambitione alieni publicam rem capessere nolebant; citatque ad id poetae, ut videtur, dramatici testimonium, qui certum virum quemdam, summa virtute praeditum, privatam vitam publicae anteponentem his verbis commendat: » pro » sua justitia, et aliis virtutibus, cum posset iis constanter usus integerrime » publicis negotiis interesse, neque divites assectatus est, nec cum regibus » aut populis versatus est ne ob necessitatem quidem ». Deinde subdit Noster: » sic loquuntur poetae rhetores, qui per totam vitam adulari non » verentur ». Atque hoc pacto adversarium refellit, qui, uti e postremis verbis apparet, hominibus bonis ornatis moribus necessariam esse rhetoricam adscrebat. Ceterum si totam nobis hanc pagellam legere datum esset, ex ea procul dubio et viri illius, quem memorat poeta, et poetae ipsius nomen discere potuissemus.

XXV. Sequitur 3. fragmentum non parum explicatu difficile, quod tamen, nisi nos fallit conjectura, sic interpretari licet: » Quemadmodum pa- » rant vetulae sibi conciliare puellas et instruere, his vero splendide ornatis » inculcare quae adolescentulos doceant, ita sibi Atheniensium civitatem » conciliare student rhetores; ac non modo stulte, sed impudenter quoque, » et imperite, et secum pugnando multa nugantur ». Nimirum vox καθάπερ *sicut*, quam sequitur ὡς ita, suspicandi ansam praebet comparationem hoc loco institui inter rhetores, de quibus sermonem haberi postrema verba nos docent, et quasdam mulieres, ut feminei generis adjectiva indicant, quae blanda adulatione, et dolosis artibus valde sophistis affines a Philodemo existimari poterant. Istiusmodi autem mulieres admodum probabile arbitramur infames esse illas vetulas, quae variis blanditiis et fallaciis deceptas puellas ad libidinem, turpemque quaestum instituere solebant. Quod vero rhetores carpens Noster Atheniensium civitatis potissimum mentionem facit, haud sane mirari debemus; siquidem Athenae ut omni disciplinarum genere, ita eloquentiae laude nullo non tempore quam maxime inclaruerunt.

XXVI. Porro in 4. fragmento videtur Epicureus noster rhetores inducere contra nimiam philosophorum ακριβειαν disputantes, illosque adfirmantes nullo modo propriam rem familiarem, nedum aliorum posse administrare; quin si ejusmodi rei periculum facere velint, se deridendos statim praebere, utpote qui ex ingenti pecuniae summa ne vilem quidem teruncium negligendum existiment. Sed praestat ipsa Auctoris verba afferre, ut dijudicari queat, quatenus illius mentem nobis adsequi licuerit: » sin ad experimentum devenia- » mus, profecto deridebimur, his vel illis illudentibus, quod aliorum fabrilia » administramus, quodque de iis, quae adgredienda censeamus, ne unum » quidem vilem nummum e decem millibus negligimus ».

XXVII. Reliquum est tandem 5. fragmentum, cujus tantummodo priores, et extremae lineae legi possunt, videlicet: » si quis veluti fato impulsus se rhe- » toricam simul, et philosophiam profiteri audacter diceret, praesertim cum is

» rarus esset, ne per totam quidem vitam res inanimas intelligeret, atque » admiraretur....................................... .... haud » veris accidit philosophis, quod stultorum caussa nonnullis rhetoribus contingit ». In priori fragmenti parte, quantum conjiciendo intelligere licet, duo asserit Philodemus, uuum scilicet, rarius aliquem inveniri, qui simul oratorem et philosophum agat; quod idem et Cicero in exordio sui operis *de Officiis* his verbis animadvertit : *Et id quidem nemini video Graecorum adhuc contigisse, ut idem utroque in genere laboraret, sequereturque et illud forense dicendi, et hoc quietum disputandi genus, nisi forte Demetrius Phalereus in hoc numero haberi potest.* Alterum vero, hunc ipsum, qui oratoria simul, et philosophica tractet, nc assiduo quidem totius vitae studio ac meditatione rerum naturalium utilem, ac perfectam scientiam posse adipisci; idque eo consilio tradit, ut nimiam sophistarum confidentiam reprehendat, qui de cunctis rebus ac disciplinis posse se disputare arroganter jactabant : cujus vanae jactationis nomine, praeter alios veteres Scriptores, etiam Athenaeus lib. XIII. illos accusat. Quod autem ad posteriorem partem spectat, hoc sibi vello videtur eo loci Philodemus, germanis, verisque philosophis minime illud evenire, quod nonnullis rhetoribus contiugere solebat, ut a stultis scilicet auditoribus deceptione, verborumque strophis laudes et divitias consequerentur.

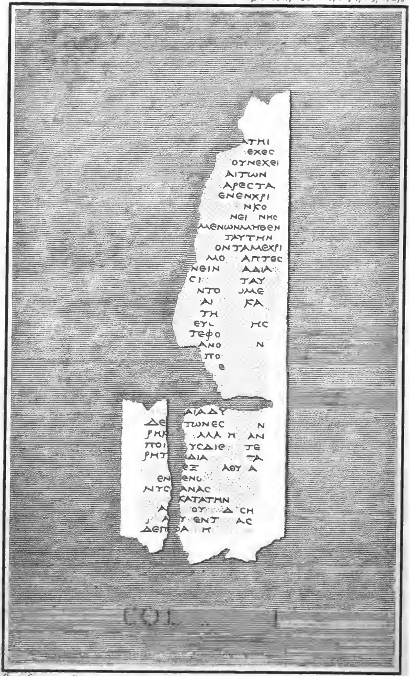

Genn. Casanova dis. Giu. Casanova inc

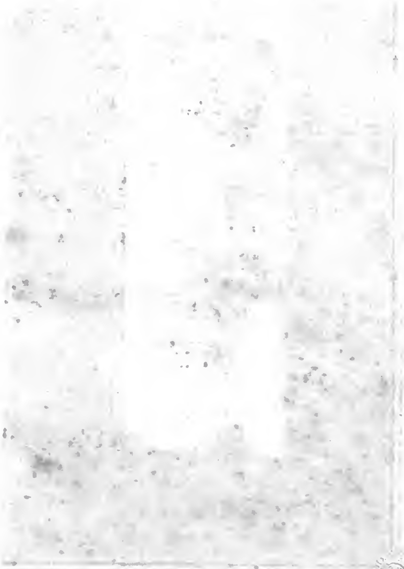
PHILODEMI

DE

RHETORICA.

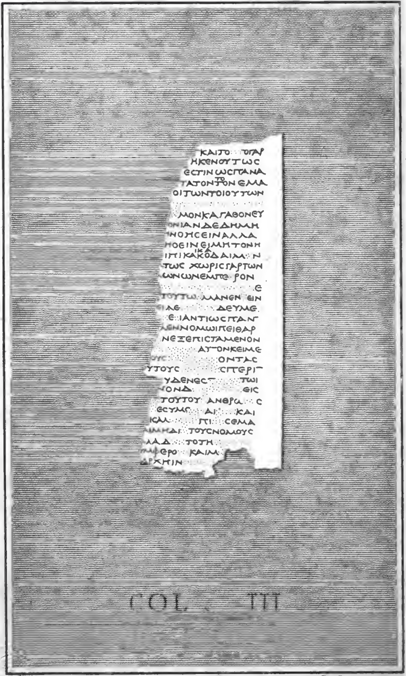

Giov. Casanova dis. Gio Casanova inc.

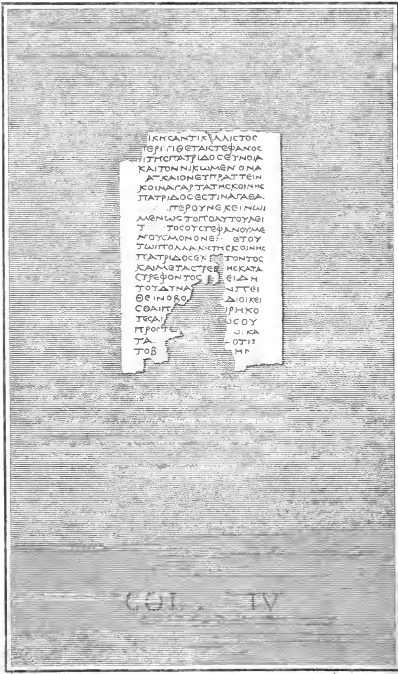

Gaet. Casanova dis — Giu Casanova inc

Gian Casanova dis. Giu. Casanova inc.

Giu. Casanova dis. Giu. Casanova inc.

COLUMNA IV.

. . . .

ικησαντι κ. λλιστος περιτιθεται στεφανος, . της πατριδος ευνοια, και τον νικωμενον α-.α. καιον ευπραττειν· κοινα γαρ τα της κοινης πατριδος εστιν αγαθα. Κ. θαπερ ουν εκεινω μεν ὡς το πολυ του λειποντος ου στεφανουμενους μονον· ε. δ. τουτῳ πολλακις της κοινης πατριδος εκ . . ποντος, και μετα στρ. . της καταστρεφοντος. . . ει δηπ'ου δυνα. . ον πειθειν ὁ βο. . . , διοικεισθαι π. . . . .

. . . .

. . . .

Si victor pulcherrima decoratur corona, idest patriae benevolentia, etiam victum prospera uti decet fortuna; patriae enim communis communia sunt bona. Sicut igitur ille quidem (victor) plerumque iis tantum excellit, qui nulla exornantur corona; rursus vero (victus) saepe e communi patria ejicitur, et moerens moritur. ¶ Quare haud oportet eum, qui quidquid vult, persuadere valet, rempublicam gerere. . . . .

CAP. I.

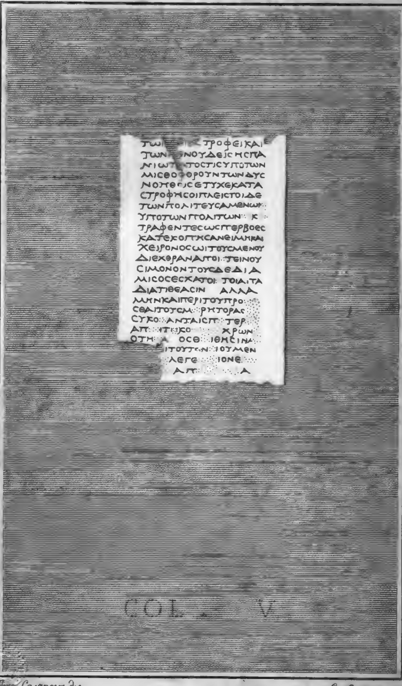
Rhetores utpote reipublicae noxii ab ea capessenda sunt arcendi.

. . . .

ADNOTATIONES.

Lin. 10. et seq. του λειποντος). Genitivus λειποντος, sicut et infra εκπιπτοντος heic ελλειπτικως adhibetur, ut subaudiatur scilicet μοιρα, τυχη, *sors*, *fortuna*, vel quid simile; quare ita totum locum κατα λεξιν interpretari possumus: *quemadmodum igitur illi ut plurimum est sors hominis antecellentis solum non coronatos; rursus vero huic est fortuna e communi patria exsulantis, et in tormento morientis.* Ellipses huiusmodi sunt Atticis usitatissimae, variaque earum exempla passim a Grammaticis recensentur. Heic autem το λειπειν est *relinquere post se*, seu *superare*, eodem nempe sensu, quo λειπεσθαι explicatur *relinqui ab alio*, et *inferiorem esse.* Nec porro mirandum, quod insueto loquendi genere voluit hoc loco uti Philodemus: videtur enim illud ex aliquo Poeta fuisse mutuatus, quod fecisse eum quandoque aperte mox ostendemus.

Quod si cui placeat voces εκεινω, et τουτω, uti extant in αυτογραφω, amanuensis incuria vitiatas existimare, levique potius mutatione legere εκεινου, et τουτου, ut haec pronomina eodem gignendi casu cum participiis λειποντος, et εκπιπτοντος copulentur; ac praeterea his verbis adnectere etiam ea, quae sequuntur, ου δει δηπ' ου δυναμενον κ. λ. planiora profecto omnia fient, et percommoda prodibit nobis isthaec sententia: *igitur illo ut plurimum antecellente tantummodo non coronatos, rursus vero hoc e communi patria exsulante, et in tormentis moriente; haud sane oportet eum rempublicam gerere, qui quidquid vult persuadere potest.*

Gian Casanova dis — Giu Casanova inc

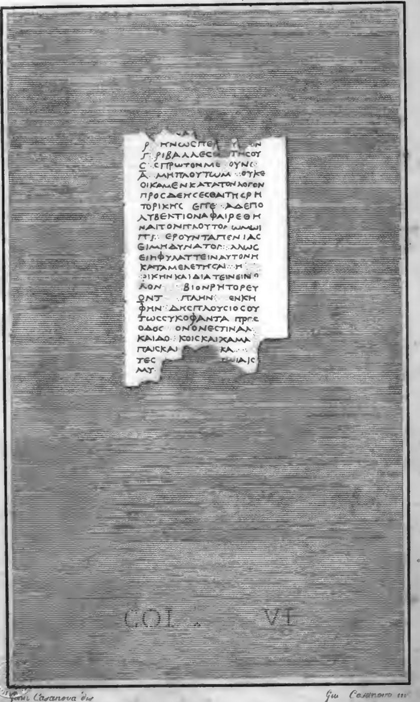
COLUMNA V.

. . . . και των μεν ουδεις, η σπανιωτατος τις ὑπο των μισθοφορουντων δυσνοηθεις ετυχε καταστροφης · οἱ πλειστοι δε των πολιτευσαμενων ὑπο των πολιτων ει και τραφεντες ὡσπερ βοες κατεκοπησαν · ει μη και χειρον ὁσω τους μεν ουν δι' εχθραν αποκτεινουσι μονον, τους δε δια μισος εσχατον τοιαυτα διατιθεασιν. Αλλα μην και περι του προσθεσθαι τους μεν ῥητορας τοις συκοφανταις, προτερον απηντηκ' εις αισχρων ισσηπτα . . . .
. . . .

. . . .
Et horum quidem nemo, vel rarissimus quis, a mercede conducentibus invisus morte damnatur: plurimi vero rempublicam gerentium a civibus licet nutriti tamquam boves jugulati sunt; nisi et tanto pejus alios quidem ob inimicitiam tantum occidunt, alios vero ob capitale odium tali poena afficiunt. Sed quod diximus, sycophantis rhetores adnumerandos esse; is primum turpium morum similitudinem negavit . . . . . .
. . . .

Lin. 4. et seq. δυσνοηθεὶς). Fit a δυσνοεῖν, quod *infensum esse* significat. At si δυσνοέω, ut in Londinensi lexico H. Stephani legitur, raro usurpatur; fortasse δυσνοοῦμαι passive acceptum, unde δυσνοηθεὶς, nusquam alibi invenietur: ac proinde primum huiusce acceptionis exemplum ex nostro Auctore habemus.

Gio. Casanova dis. Gio. Casanova inc.

COLUMNA VI.

. . . . δια ῥητο-
ρικην ὡσπερ τουτον
περιβαλλεσθαι της ου-
σιας. Πρωτον μεν ουν ε-
αν μη πλουτωμεν, ουκ ε-
οικαμεν κατα τον λογον
προσδεησεσθαι της ῥη-
τορικης. Επειτα δε πο-
λυ βελτιον αφαιρεθη-
ναι τον πλουτον ωμω
προτερουντα πενιας,
ει μη δυνατον αλλως
ειη φυλαττειν αυτον, η
καταμελετησαι ῥητο-
ρικην, και διατεινειν ὁ-
λον τον βιον ῥητορευ-
οντα. ¶Πλην μεν Κη-
φηνιδης πλουσιος, ὁυ-
τως συκοφανταις προσ-
οδος μονον εστιν, αλλα
και δολιοις, και χαμαιτυ-
παις. . . . .
. . . .

. . . . Ob rhetoricam, sicut hunc *ajunt multos* divitiis circumfluere. Primum quidem non videmur optimo jure rhetorica indigere, si minime divites evadamus. ¶ Deinde multo melius est divitiis spoliari, et paupertatem sectari, si nequeunt illae aliter servari, quam rhetoricae operam dare, totamque vitam in ejus artis exercitatione traducere. Profecto praeter Cepheniden divitem, sic ditantur sycophantae tantummodo, et fraudatores, et meretrices . . . .
. . . .

CAP. II.

Haud decet ob divitiarum cupiditatem rhetoricam artem exercere.

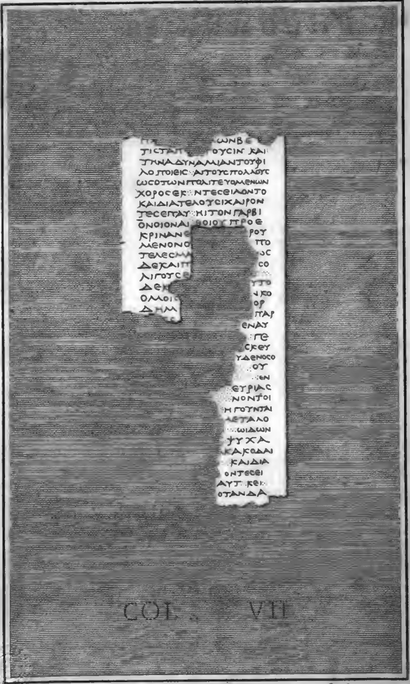
ADNOTATIONES.

Lin. 10. et seq. ωμω προσφεροντα πενιας) Haec verba ita reddi possunt, *humeros laudantem paupertatis*; quasi dicat, melius esse onera in humeros attollendo victum sibi comparare, quam rhetoricam artem exercendo ditari: quod profecto locutionis genus ab Epicurei nostri stylo abscedit, ac poëticam dictionem magis sapit. Quapropter opinari licet, ea verba esse Euripidis, aut alterius poëtae, cujus lectione Auctor delectabatur. Ac ne quis putet nos nulla omnino conjectura ductos id adserere, luculentissimum testem damus locum papyri ejosdem Philodemi περι παρρησιας, sive *de dicendi libertate* inscriptae, quam deinceps, Deo favente, in lucem proferemus. In ejus voluminis Col. CIV. isthaec habentur: ουκ ωνουμενοι τους λογους, αλλ' εκ βαθειας αιθερος λαμβανοντες, *non amentes verba, sed a profundo aethere accipientes*: ubi procul dubio imitari voluit illos Euripidis versus, quos ex aliqua tragoedia deperdita desumtos nobis servavit Plutarchus initio libelli *De sui laude*:

Ει δ' ησαν ανθρωποισιν ωνητοι λογοι,
Ουδεις αν άυτον ευ λεγειν εβουλετο·
Νυν δ' εκ βαθειας γαρ παρεστιν αιθερος
Λαβειν αμισθι, πας τις ηδεται λεγων·
Venalis esset si oratio mortalibus,
Laudes nemo sui vellet unus dicere;
Nunc (ex profundo namque gratis aethere
Sumere licet) nemo non gaudet dicere etc.

Praeterea advertere oportet Amanuensem pro ωμω accusativo duali perperam ωμω scripsisse.

Lin. 17. et seq. Quis iste Cepheoides, vel Cephenedes sophista fuerit, ob Scriptorum silentium nobis latet; ceterum parum honorifice eum Auctor heic nominat, ut propterea non magni nominis rhetor fuisse videatur.

Genn. Casanova dis

Giu. Casanova inc.

COLUMNA VII.

. . . . Βελτιστα παραγουσιν, και την αδυναμιαν του φιλοποιεισ̣ϑαι τους πολλους, ὡς ὁ των πολιτευομενων χορος, εχοντες ἑιλοντο, και διατελουσι χαιροντες επ' αυτῃ· τον γαρ βιον ὁιον ανϑ' ὁιου προεκριναν; . . . .

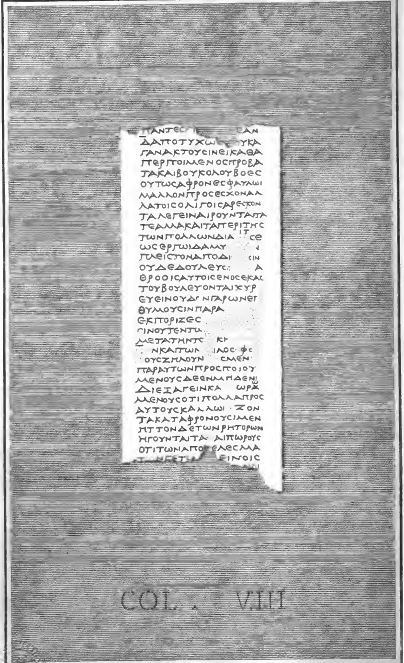
. . . . ¶ Optima afferunt, seque non posse multitudinem sibi conciliare, ut rempublicam administrantium chorus, non moleste ferunt, imo de ea re perpetuo gaudent: vitam enim qualem quali praetulerunt? . . . . . .
. . . .

CAP. III.

Sapientes vulgi favorem nihili ducunt.

ADNOTATIONES.

Lin. 8. et seqq. Τον βιον διον ανθ' διου προεκριναν). Elementa, quae in αυτογραφῳ exstant, duplici ratione legere, atque interpretari licet. Nam primo magis obvia, magisque probabilis lectio ea est, quam secuti sumus; ut sensus sit, sapientes viros illorum anxiae ac turbulentae vitae, qui omni ope vulgi favorem sibi conciliare student, animi quietem, tranquillitatemque anteferre. Deinde sic verba alio pacto distinguentes, nimirum τον βιον, διον ανθοι, ου προεκριναν, ita eum locum explicari posse censemus: *vitam, qualem anthi degunt, minime praeoptarunt.* Novimus enim ex Plinio lib. X. cap. 42. avem *anthum* nomine equi hinnitum imitari, sed quia iisdem herbis, quibus equus, delectatur, eo adveniente inde expelli: *Est*, ait, *quae equorum quoque hinnitus anthus nomine, herbae pabulo adventu eorum pulsa, imitatur.* Anthi quoque meminit Aristoteles lib. IX. cap. 1. *Hist. Anim.* eumque tradit pabuli caussa esse ἱππῳ πολεμιον, *equo inimicum.* Quare, si hanc lectionem admittas, id sibi vult Philodemus, sapientes haud ita assentando, et velificando multitudini anthos imitari velle, ut deinde cum ea ob opinionum dissidia inimicitias gerere cogantur.

Giu Casanova dis — Giu Casanova inc

COLUMNA VIII.

Εαν δ' αποτυχωσιν, ουκ αγανακτουσιν, ει καθαπερ ποιμενος προβατα, και βουκολου βοες, ούτως αφρονες φαυλῳ μαλλον προσεσχον, αλλα τοις ολιγοις αρεσκοντα λεγειν άιρουνται, τατε αλλα, και τα περι της των πολλων διαστησεως, εργῳ δ' αμυνεσθαι πλειστον αποδιδουσιν, ουδε δουλευουσιν αθροοις αυτοις, ένος έκαστου βουλευονται κυριευειν· ουδεν γαρ ών επιθυμουσιν, παρ' αυτων εκποριζεσθ' εννοουσιν, ουτ' εν τω τιμασθαι μετα την τελικην χαιρουσιν. Και των φιλοσοφων τους ζηλουντας μεν τα παρ' αυτων, προσποιουμενους δε εν μηδενι διεξαγειν, και φωραμενους ότι πολλα προς αυτους καλλωπιζονται, καταφρονουσι μεν, ήττον δε των ῥητορων ήγουνται ταλαιπωρους

. . . .

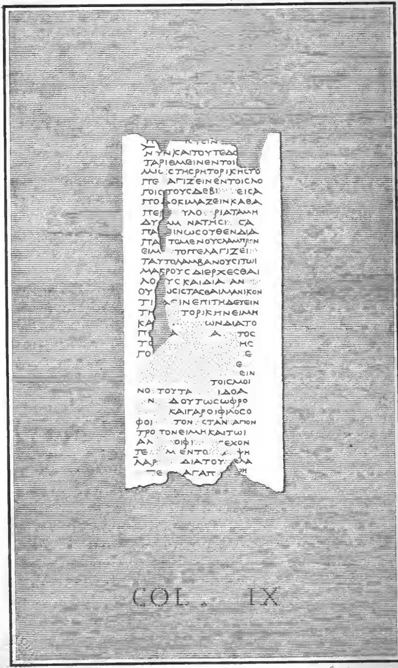
Cum vero spe frustrantur *Sapientes*, non irascuntur si quemadmodum pastoris oves, vel bubulci boves, ita stulti cives improbo potius aures praebent: sed loqui amant quae paucis placent tum de aliis, tum de populi sententia, eumque reipsa se tueri plurimum ostendunt. Nec vero illi in comitiis congregato deserviunt, unicuique autem dominari statuunt: nihil enim eorum, quae desiderant, ab ipso accipere volunt, neque honorari post mortem gaudent. Atque eos philosophos, qui a populo honores expetentes nihil se agere simulant, sed ipsius gratiam aucupari velle deprehenduntur, despiciunt quidem, minus autem miseros rhetoribus existimant . .

. . . .

ADNOTATIONES.

Lin. 10. et seq. διαιτησεως). Ex elementis, quae in papyro adhuc visuntur, isthaec tantum vox effici posse videtur. Διαιτησις autem proprie significat *arbitrium*, seu *sententiam ab arbitro prolatam*: sed heic generatim accipitur pro cujusvis *voluntate*, ut vox *arbitrium* apud Latinos; nisi mavis *postulationem* exponere, ut sit a διαιτεω, *postulo*.

Lin. 28. καταφρονουσι). Etsi verbum καταφρονειν Noster cum genitivo, sicut plerique omnes Graeci Scriptores, conjungere solet: in hoc tamen loco accusativo jungere maluit, ut unum eumdemque casum regerent tum καταφρονουσι, tum ἡγουνται; eoque magis, quod apud vetustiores Atticos priori verbo accusativus additus invenitur.

Giov. Casanova dis. — Giu. Casanova inc.

COLUMNA IX.

Extremi versus subjectae IX. pagellae idcirco a nobis omittuntur, quia initio X. insequentis iidem repetuntur. Profecto id librarii incuria accidit, qui fortasse alteri loco signum aliquod liturae apposuit, quod nunc non apparet.

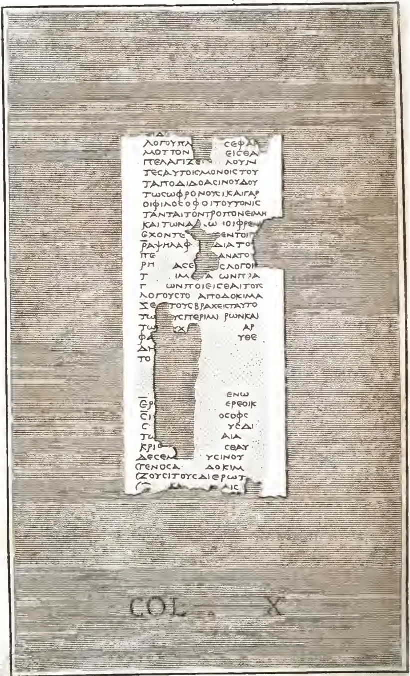
Νυν και τουτ' εδει καταριθμειν εν τοις νομοις της ρητορικης το πελαγιζειν εν τοις λογοις, τους δε βραχεις αποδοκιμαζειν, καθαπερ εν σκυλοφορια τα μη δυναμενα της γης απαγειν, ὡς ουθεν διαπραττομενους λαμπρον. Ει μεν το πελαγιζειν ταυτο λαμβανουσι τω μακρους διερχεσθαι λογους, και δια παντων ὀυτως ἱστασθαι, μανικον τι φασιν επιτηδευειν την ῥητορικην . . . .
. . . .

¶ Nunc et illud oporteret inter rhetoricae praecepta commemorare, nimirum redundare in oratione, sermones vero breves rejicere (sicut in spoliorum direptione ea rejiciuntur, quae e terra abduci nequeunt) ut pote nihil efficientes illustre. Ac profecto si redundare idem putant, ac longas orationes conscribere, et in omnibus ita se gerere, furiosum quid et insanum conficere rhetoricam dicunt. . . .

CAP. IV.

Quid in rhetoricae praeceptis το πελαγιζειν denotet.

Lin. 4. πελαγιζειν). Vox πελαγιζειν, a πελαγος orta, proprie *navigare*, *altum petere*, atque etiam *inundare* significat: metaphorice autem apud Hesychium denotat αλαζονευεσθαι, et ψευδεσθαι μεγαλα, idest *efferri*, et *magna mentiri*. At heic alia translata significatione sumitur pro *copiose dicere*, quod proprium esse Oratoris munus non semel I. *de Orat.* Tullius docet; nosque, vim Graecae dictionis exprimentes, recte vertere possumus *exundare*. Quam quoque metaphoram Latini veteres adhibent, cum oratores *redundare*, *exundare* in dicendo tradunt; praesertim vero Auctor *dial. de Oratorib.* cap. 30. his verbis: *ex multa eruditione, ex pluribus artibus exundat atque exuberat eloquentia.* Itaque valde mirandum est, in nullo adhuc Lexico, ne in H. Stephano quidem Londin. edit. exemplum aliquod hujus του πελαγιζειν notionis reperiri.

Genn. Casanova dis   Gio Casanova inc

COLUMNA X.

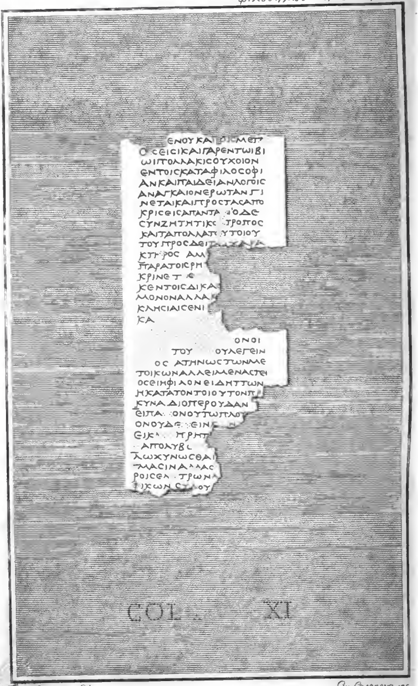
. . . .
. . . . Ειδε τοις θεμασι του λογου πλειονος εφαρμοττοντας ποιεισθαι πελαγιζειν καλουντες, ἀυτοις μονοις ταυτ' αποδιδοασιν, οὐδ' ὀυτω σωφρονουσι· και γαρ ὁι Φιλοσοφοι τουτον ιστανται τον τροπον, ει μη και των αλλων ὁι Φρενας εχοντες. Ὁ μεντοι παραψηλαφηται ιδια του πελαγιζειν πλανα τους ῥητορας εν τοις λογοις, το περι μεγαλων πραγματων ποιεισθαι τους λογους. Το δ' αποδοκιμαζειν τους βραχεις ταυτο τω τους περι μικρων, και των ψυχρων λογους παραφαιρειν. . . . .

. . . .
. . . . Sin vero orationes longioris sermonis *argumentis* aptas pertexere, redundare vocant, idque sibi solum vindicant, ne sic quidem sapienter loquuntur: etenim philosophi, aliique sanae mentis homines hujusmodi morem sequuntur. Verum redundare, quod ob haud rectam propriam investigationem decipit rhetores in sermonibus, *est* de magnis negotiis orationes conscribere. Breves vero sermones rejicere idem est, ac sermones de rebus parvis ac nullius momenti repudiare . . . .

ADNOTATIONES.

Lin. 12. et seq. παραψηλαφησι) Fit παραψηλαφησις a παραψηλαφαν, quarum vocum utraque est Lexicographis ignota. Sed ut a ψαυω, *tango*, ortum est παραψαυω; ita a ψηλαφαν, quod ex Eustath. in Iliad. ζ. est musicum vocabulum, proprieque denotat *chordas tractare*, translate vero significat *investigare* et *scrutari*, facile profectum est παραψηλαφαν, *leviter*, vel *male investigare*, nec non παραψηλαφησις *prava investigatio*, seu *intelligentia*. Quapropter id heic contendit Philosophus, το πελαγιζειν *redundare* perperam intelligi a rhetoribus, nec ea voce praecipi, ut longi conficiantur sermones, sed tantum ut de magni momenti rebus orationes scribantur.

Atque hoc pariter loco opportunitas nobis datur aliquid de nomine σκυλοφορια dicendi, quod linea 7. superioris Col. exhibet, ibique, uti par erat, illustrare omisimus. Omnino in papyro hi characteres cernuntur υλο ρια: unde suppletis aliis, probabili sat ratione effici potest εν σκυλοφορια *in spoliorum direptione*. Nec porro nobis negotium facessit, quod σκυλοφορος solum in Lexicis, non item σκυλοφορια reperitur: siquidem a σκυλοφορος facillima fuit ad σκυλοφοριαν transitio, haud aliter ac vocabulum ξυλοφορια *lignatio* a ξυλοφορος factum noscitur. Ceterum si pro σκυλοφορια legere magis placeat ξυλοφορια, hoc etiam pacto sibi belle constabit sententia: *breves* scilicet *sermones esse rejiciendos*, *sicut in lignorum deportatione minutiora frusta despiciuntur*, *quae e terra efferri non possunt.*

... Casanova dis. Giu. Casanova inc.

COLUMNA XI.

. . . .
. . . . Και γαρ εν τῳ βι-
ῳ πολλακις, ουχ οἱον
εν τοις κατα Φιλοσοφι-
αν και παιδειαν λογοις
αναγκαιον ερωταν γι-
νεται, και προς τας απο-
κρισεις απανταν· ὁδε
συνζητητικος τροπος
και τα πολλα του τοιου-
του προσδειται χαρα-
κτηρος. Αλλα τουναντιον
παρα τοις ῥητορσιν εγ-
κρινεται, και μην ου
κ' εν τοις δικαστηριοις
μονον, αλλα και εν εκ-
κλησιαις . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . . . . τουτον ου λεγειν
προστατην ὡς των με-
τοικων, αλλ' ει μεν αστει-
ος ειη, Φιλον, ει δ' ἡττων
η κατα τον τοιουτον, προ-
κυνα. Διοπερ ουδ' αν αξι-
ωσαι τον ὁυτω πλουσι-
ον ουδ' εχειν κοινη
εικονα, η ῥητορευον-
τα πολυβουλως . . . .
. . . .

. . . .
. . . . ¶ Etenim in vita saepe, nec solum in sermonibus de philosophia et eruditione necesse est interrogare, et responsionibus occurrere: disputandi autem ratio pluries hoc charactere indiget. Sed rhetores aliter faciendum judicant et quidem non solum in judiciis, sed etiam in concionibus. . . . .
. . . .
. . . .
. . . . . . *Oportet* hunc dicere non patronum et praesidem tamquam advenarum, sed si urbanus sit, amicum, sin vero minus urbanus, canem antecursorem. Quare nec dicere aequum est illum ita divitem ideo publice statuam habere, quia sapientissime rhetorem agit . . . .
. . . .

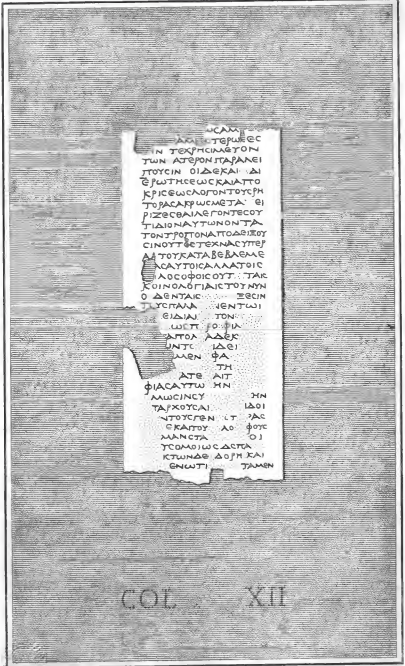
CAP. V.

Dialogos in dicendo temere a rhetoribus improbari; nec tamen fusam et perpetuam orationem ab ipsis, sed a philosophis inventam esse.

ADNOTATIONES.

Lin. 8. συζητητικος). Vocabnlum συζητητικος, a συζητητης *disputator* derivatum, adhuc in Lexicis desideratur.

Lin. 21. et seq. προκυνα). Nomen hoc ab Auctore longe alia significatione usurpatur, atque apnd Graecos vulgo accipitur. Nam Graece προκυων sidus illud significat, quod ante canem majorem oritur, propterea que a Cicerone *in Arat. antecanis* vertitur: at Philodemus, qui veluti reipublicae pestes rhetores habet, et sycophantis adnumerat, quemadmodum ex tota papyro apparet, vult heic ostendere rhetores, quos in Graecia, atque Athenis praesertim sibi patronos peregrini deligerent, ac προστατας vocarent, potiori jure προκυνας, idest *canes antecursores* esse appellandos. Etenim apud veteres delatores, et malefici homines canes nuncupari solebant: unde *canina facundia* a Quintiliano lib. XII. *Instit.* ea dicitur, cujus tota vis in criminando, et conviciando versatur. Scitissimum quoque est illnd, quod narrat Aelianus in *Var. Histor.* lib. XI. Zoilum ob maledicentiam in Homerum, et Platonem κυνα ῥητορικον *canem rhetoricum* fuisse vocitatum. Porro rhetor maledicus eadem metaphora a Philodemo προκυων dicitur, qua iniqui Callimachi reprehensores ab Antiphane *epigram. in Grammat.* lib. II. *Anthol.* appellantur Καλλιμαχου προκυνες: sicut enim canes in venatione praecurrentes, antequam feras investigent et inveniant, sylvas latratibus implent; ita calumniatores et obtrectatores, antequam in hominibus aliquid reprehensione dignum reperiant, eos probris et criminationibus vexant.

Gius. Casanova dis.   Giu. Casanova inc.

COLUMNA XII.

. . . . αλλ' ει τι των λαμ ροτερων εσ-τιν, ωτε χρησιμευον-των, θατερον παραλει-πουσιν. Ὁι δε και ου δι' ερωτησεως, και απο-κρισεως λογον τους ῥη-τορας ακρως μεταχει-ριζεσθαι λεγοντες, ου-τ' ιδιον αυτων οντα τον τροπον αποδειξου-σιν, ουτε τεχνας ὑπερ αυτου καταβεβλημμε-νας αυτοις, αλλα τοις φιλοσοφοις, ουτ' εν ταις κοινολογιαις του νυν, ουδ' εν ταις ε ..ξεσιν του παλαι . . . .
. . . .

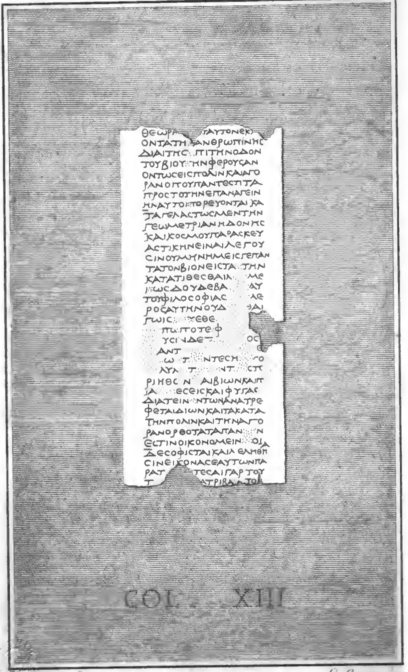
. . . . . Sed si quid est ex splendidioribus, sive ex utilibus, modum alterum dicendi omittunt. Qui vero dicunt rhetores rogando et respondendo orationem magnifice conficere non posse, ii neque proprium ipsorum dicendi modum ostendent, neque artes de eo ab ipsis inventas, sed a philosophis, nec in publicis sermonibus nostri temporis, nec in declamationibus priscae aetatis . . . .
. . . .

ADNOTATIONES.

Lin. 4. et seq. *θατερον παραλειπουσιν.*) Id referri ad philosophos posse videtur, qui licet interdum oratorio dicendi genere uterentur, ubi tamen de argumentis illustrioribus, vel utilioribus ageretur, hoc ipsum omittebant.

Lin. 13. et seq. *βεβλεμμενας*). *Βεβλιμενας* exhibet *αυτογραφον* ex aperta amanuensis oscitantia.

Lin. 18. *του παλαι*). *Τους παλαι* scripserat dormitans librarius, sed sat manifesto *σφαλματι*: nam *καινολογιαις του νυν*, quas paullo ante memorat Auctor, omnino respondent *επιδειξεις του παλαι*.

Gen. Casanova dis. *Giu. Casanova inc.*

COLUMNA XIII.

. . . .
θεωρησ' εστιν αυτον εκρυ-
οντα της ανθρωπινης
διαιτης επι την όδον
του βιου την Φερουσαν
οντως εις πολιν, και αγο-
ραν, όπου παντ' εστι τα
προς το την επαναγειν,
ήν αυται πορευονται. Κα-
ταγελαστως μεν την
γεωμετριαν ἡδονης,
και κοσμου παρασκευ-
αστικην ειναι λεγου-
σιν. Ου μην ἡμεις γε παν-
τα τον βιον εις ταυτην
καταπιθεσθ' αιδουμε-
θ' ὡς δ' ουδε βα . . αυ-
του Φιλοσοφιας ὡς με-
ρος αυτην ουδ' ελεσθαι
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . . . ὑπο των εν τοις πε-
ρι ηθων και βιων, και πε-
ρα . . . ρεσεις και Φυγας
διατεινοντων ανατρε-
Φεται· δι' ὡν και τα κατα
την πολιν, και την αγο-
ραν ορθοτατα παντων
εστιν οικονομειν. Οἱ
δε Σοφισται και λεληθα-
σιν εικονας ἑαυτων πα-
ρατιθεντες· ἁι γαρ του-
των γε διατριβαι. . . . . . .
. . . .

. . . .

¶ Videre licet eum transeuntem e communi humanae vitae instituto ad vitae genus vere ferens ad rempublicam, et forum; ubi omnia sunt spectantia ad eam viam percurrendam, quam ipsi insistunt. Ridicule sane Geometriam ajunt esse voluptatis et decoris effectricem. Verumtamen nos totam vitam in ea addiscenda haud ita transigere pudet, ut nec exiguo ipsius spatio illam quasi philosophiae partem attingere cupiamus.

CAP. VI.

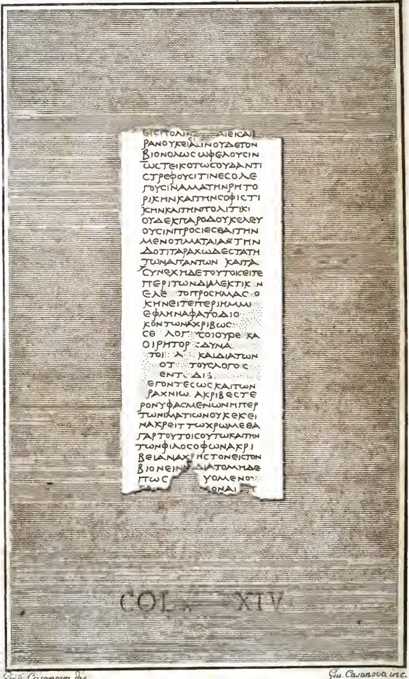
Rhetores falso jactare, a se potius juventutem, quam a Philosophis vera politicae praecepta edoceri.

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

. . . ab his, qui in sermonibus de vita et moribus, nec non de eligendis et fugiendis operam assiduam ponunt, educatur *juventus*: quibus praeceptis et ea, quae pertinent ad rempublicam, et forum, omnium rectissime administrare licet. Sophistae autem etiam, inscientibus aliis, suas ponunt statuas: horum enim exercitationes
. . . .

ADNOTATIONES.

Lin. 11. et seqq. *Γεωμετριαν ἡδονης, και κοσμου παρασκευαστικην*). Quod ridicule dictum heic ex Epicuri doctrina ait Philodemus, nimirum *Geometriam esse voluptatis effectricem*, idem et senserunt ceteri omnes philosophi: quos inter Plutarchus libro II. *advers. Colot.* postquam voluptates recensuit, quas ex Geometriae, Arithmeticae etc. studio percepissent Pythagoras, Archimedes, aliique, queritur *has tot, tantasque voluptates, perenni veluti e fonte manantes, Epicureos devitare, atque aversari.*

ΕΙΣΠΟΛΙΝ . . . ΛΙΕΙΣΚΑΙ
ΡΑΝΟΥΚΕΙΔΑΙΝΟΥΔΕΤΟΝ
ΒΙΟΝΟΛΩΣΩΦΕΛΟΥΣΙΝ
ΩΣΤΕΙΚΟΤΩΣΟΥΔΑΝΤΙ
ΣΤΡΕΦΟΥΣΙΤΙΝΕΣΟΛΕ
ΓΟΥΣΙΝΑΜΑΤΗΝΡΗΤΟ
ΡΙΚΗΝΚΑΙΤΗΝΣΟΦΙΣΤΙ
ΚΗΝΚΑΙΤΗΝΠΟΛΙΤΙΚΙ
ΟΥΔΕΚΠΑΡΟΔΟΥΚΕΛΕΥ
ΟΥΣΙΝΠΡΟΣΙΕΣΘΑΙΤΗΝ
ΜΕΝΟΤΙΜΑΤΑΙΑΝΤΗΝ
ΔΟΤΙΤΑΡΑΧΩΔΕΣΤΑΤΗ
ΤΩΝΑΠΑΝΤΩΝ ΚΑΙΤΑ
ΣΥΝΕΧΗΔΕΤΟΥΤΟΙΣΕΙΤΕ
ΠΕΡΙΤΩΝΔΙΑΛΕΚΤΙΚ . Ν
ΕΛΕ . ΤΟΠΡΟΣΗΜΑΣ . Ο
ΚΗΝΕΙΤΕΠΕΡΙΗΜΩΝ
ΕΦΛΗΝΑΦΑΤΟΔΙΟ
ΚΟΝΤΩΝΑΧΡΙΒΩΣ
ΣΘ ΛΟΓ . ΣΟΙΟΥΡΕ . ΚΑ
ΟΙΡΗΤΟΡ . ΣΔΥΝΑ .
ΤΟΙ . Λ . ΚΑΙΔΙΑΤΩΝ
ΟΤ . ΤΟΥΣΛΟΓΟ . Σ
ΕΝΤ . ΔΙΣ .
ΕΓΟΝΤΕΣΩΣΚΑΙΤΩΝ
ΡΑΧΝΙΩ . ΑΚΡΙΒΕΣΤΕ
ΡΟΝΥΦΑΣΜΕΝΩΝΗΠΕΡ
ΤΩΝΙΜΑΤΙΩΝΟΥΚΕΚΕΙ
ΝΑΚΡΕΙΤΤΩΧΡΩΜΕΘΑ
ΓΑΡΤΟΥΤΟΙΣΟΥΤΩΚΑΙΤΗΝ
ΤΩΝΦΙΛΟΣΟΦΩΝΑΚΡΙ
ΒΕΙΑΝΑΧ . ΗΣΤΟΝΕΙΣΤΟΝ
ΒΙΟΝΕΙΝ . ΔΙΑΤΟΜΗΔΕ
ΠΩΣ . ΥΟΜΕΝΟ .
. ΟΝΑΙ .

COL. XIV

Gio. Casanova dis. *Giu. Casanova inc.*

COLUMNA XIV.

. . . .

Εις πολιν δε, και εις αγοραν ουκ εισιασιν, ουδε τον βιον ὁλως ωφελουσιν. Ὡστ' εικοτως ουδ' αντιστρεφουσι τινες, ὁ λεγουσιν, ἁμα την ῥητορικην και την σοφιστικην, και την πολιτικην· ουδ' εκ παροδου κελευουσιν προτιεσθαι την μεν, ὁτι ματαια, την δ', ὁτι ταραχωδεστατη των ἁπαντων. Και τα συνεχη δε τουτοις ειτε περι των Διαλεκτικων ελεγετο προς ἡμας ..κην, ειτε περι ἡμων εφληναφατο. Διο φασκοντων ακριβως ποιεισθαι λογους, οιους ουκ αν οι ῥητορες δυναιντο, οὑτοι γελωσι, και δια των εικοτων τους λογοις ... διατ..., λεγοντες ὡς και των αραχνιων ακριβεστερον ὑφασμενων, ἡπερ των ἱματιων, ουκ εκεινα κρειττω, χρωμεθα γαρ τουτοις· οὑτω και την των φιλοσοφων ακριβειαν αχρηστον εις τον βιον ειναι, δια το μηδεπως πολιτευομενους

. . . .

. . . .

Ad rempublicam, et forum non accedunt, neque omnino hominum generi prosunt. Itaque non mirum si nec reciprocant, quod ajunt, simul rhetoricam et sophisticam, et politicam; nec vel a limine salutari jubent illam quidem ut inanem, hanc autem ut omnium rerum turbulentissimam. Atque his alia similia seu de Dialecticorum adversus nos controversia dicebantur, seu de nobis blaterabantur. ¶ Quare cum dicunt *philosophi* se adcurate tales sermones conficere, quales non possent rhetores, hi rident, ac verisimilibus argumentis in suis orationibus uti pergunt: adfirmantes, sicut araneorum telae, licet accuratius, quam vestes, sint textae, non tamen sunt meliores, cum his utamur; ita philosophorum curam et diligentiam humanae vitae esse inutilem, quod minime rempublicam gerant. . . . .

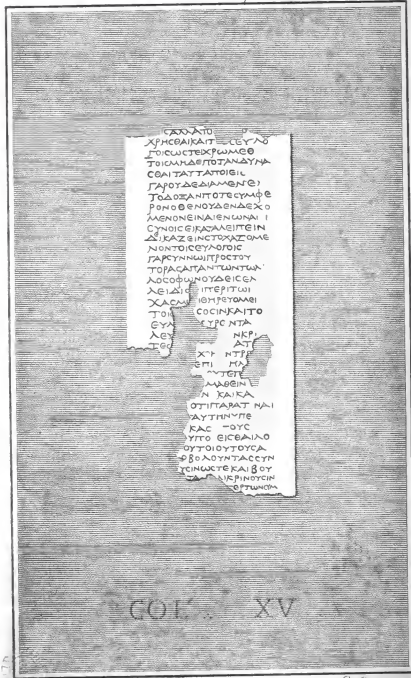
CAP. VII.

Quae rhetores objiciunt adversus nimis accuratam philosophorum argumentandi rationem, exponuntur.

ADNOTATIONES.

Lin. 4. βιον ὁλως ωφελωσι) Βιος frequentissime pro *vita*, vel *vivendi instituto* accipitur: at heic peculiari notione *hominum genus* significat. Cajus profecto significationis praeter exemplum, quod ex Auctore libelli *de Mundo*, vulgo Aristotelis nomine inscripti, Lexica afferre solent, plurima alia suppeditat Casaubonus ad *Athenaei lib.* XV. 5. tum ex ipso Athenaeo, tum ex Dionysio Halicarn. Aeliano, Luciano, aliisque profanis, et Ecclesiasticis Scriptoribus. E quibus duo tantum proferre contenti erimus, alterum ex citato Athenaeo his verbis: *και ταυτῃ μοι δοκει Διονυσῳ ὁ βιος αναψαι το στεφος· propterea videntur mihi homines Baccho coronam sacrasse;* alterum vero e veteri ethnicorum querela apud Chrysostomum *Comment. in epist. Paulli ad Philemonem*, nimirum επι ανατροπῃ των παντων ὁ Χριστιανισμος εις τον βιον εισενηνεκται· *ob eversionem omnium rerum Christianismus in hominum genus est inductus.* Praeterea Cl. Montfauconius in *Praelimin. ad Comment. Eusebii in Psalm.* C. X. Tom. I. *Collect. Vet. Script. Graec.* hanc ipsam του βιου notionem pluribus non modo Eusebii ejusdem, sed Athanasii quoque, et Heliodori testimoniis confirmat. Quin etiam Latini ut in aliis, sic et in hujusce vocis acceptione Graecos imitari non dubitarunt. Quare Plinius in *Praefat. vitam* pro hominibus usurpavit, ita scribens: *adjectis plurimis, quae aut ignoraverunt priores, aut postea invenerit vita;* idemque Lib. VIII. cap. 16. *Verum falsumne sit, vita non decrevit.*

Lin. 5. et seq. ουδ᾽ αντιστρεφουσι) Αντιστρεφειν hoc loco non alind denotare videtur, quam quod nostri Dialectici dicunt *propositionem convertere*, cum scilicet *subjectum* in *praedicatum*, et *praedicatum* in *subjectum* mutatur, et tamen vera manet ipsa enunciatio. Quapropter αντιστρεφειν, seu *reciprocare simul rhetoricam et politicam* idem est, atque adfirmare rhetoricam non esse a politica diversam, nec politicam a rhetorica discrepare. Quod quidem cum negarent philosophi praesertim Epicurei, idcirco sophistae, qui suam tantummodo artem vera politicae praecepta tradere contendebant, id illis crimini vertebant, quod sophisticam et politicam simul reciprocare nollent. Porro eodem sensu intellexisse το αντιστρεφειν censendus est Noster, ac derivatum αντιστροφος interdum accipitur, ut scilicet non oppositionem, sed potius quandam similitudinem et comparationem indicet: ut enim ex. gr. Aristoteles I. *de Rhetor.* scribit *rhetoricam esse αντιστροφον dialecticae;* et Plutarchus *de Poem. Aud.* ait *poeticam esse picturae αντιστροφον.*

ΙϹΑΛΛΑΤΟ
ΧΡΗϹΘΑΙΚΑΙΤ ϹΕΥΛΟ
ΓΟΙϹΩϹΤΕΙΧΡΩΜΕΘ
ΤΟΙϹΜΗΔΕΠΟΤΑΝΔΥΝΑ
ϹΘΑΙΤΑΥΤΑΠΟΙΕΙϹ
ΓΑΡΟΥΔΕΔΙΑΜΕΝΕΙ
ΤΟΔΟΞΑΝΠΟΤΕϹΥΜΦΕ
ΡΟΝΟΘΕΝΟΥΔΕΝΔΕΧΟ
ΜΕΝΟΝΕΙΝΑΙΕΝΩΝΑΙ Ι
ϹΥΝΟΙϹΕΙΚΑΤΑΛΕΙΠΕΙΝ
ΔΙΚΑΖΕΙΝϹΤΟΧΑΖΟΜΕ
ΝΟΝΤΟΙϹΕΥΛΟΓΟΙϹ
ΓΑΡϹΥΝΝΩΙΠΡΟϹΤΟΥ
ΤΟΡΑϹΑΠΑΝΤΩΝΤΩΝ
ΛΟϹΟΦΩΝΟΥΔΕΙϹΕΛ
ΛΕΙΔΙϹ ΙΠΕΡΙΤΩΙ
ΧΑϹΜ ΙΘΗΡΕΤΟΜΕΙ
ΤΟΙ ϹΟϹΙΝΚΑΙΤΟ
ΕΥΛ ϹΥΡϹ ΝΤΑ
ΛΕΥ ΝΚΡΙ
ΤΕϹ ΑΤ
ΧΥ ΝΤΡ
ΕΠΙ ΗΛ
ΥΤΕΠ
ΜΑΘΕΙΝ
Ν ΚΑΙΚΑ
ΟΤΙΠΑΡΑΤ ΝΑΙ
ΑΥΤΗΝΥΠΕ
ΚΑϹ ΟΥϹ
ΥΠΟ ΕΙϹΘΑΙΛΟ
ΟΥΤΟΙΟΥΤΟΥϹΑ
ΦΒΟΛΟΥΝΤΑϹϹΥΝ
ΥϹΙΝΩϹΤΕΚΑΙΒΟΥ
ΤΑ ΙΚΡΙΝΟΥϹΙΝ
ΕΡΤΩΝϹΥΜ

Giu. Casanova dis. — Giu. Casanova inc.

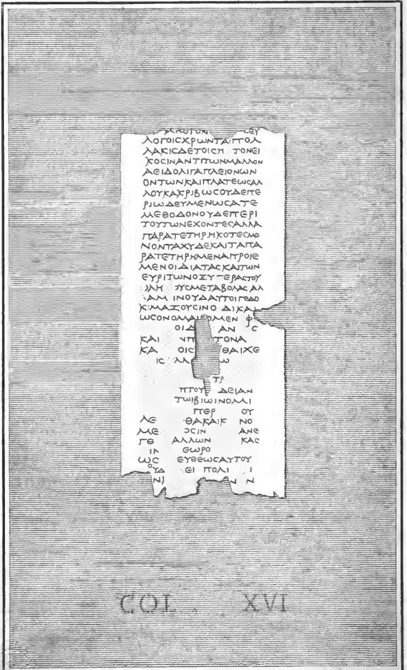
COLUMNA XV.

. . . .
. . . . . αλλα τοις ου δει
χρησθαι και τοις ευλο-
γοις, ὡστ' ει χρωμεθ' αυ-
τοις, μηδεποτ' αν δυνα-
σθαι ταυτα ποιειν. Και
γαρ ουδε διαμενει γε
το δοξαν ποτε συμφε-
ρον· ὁθεν ουδ' ενδεχο-
μενον ειναι ἑν, ὡν αν
συνοισει καταλειπειν,
εικαζειν στοχαζομε-
νον τοις ευλογοις· ουδε
γαρ συν νῳ προς τους ῥη-
τορας ἁπαντων των φι-
λοσοφων ουδεις εγκα-
λει. Διοτι περι τῳ στο-
χασμῳ θηρευομενα, η
τοις εστηκοσιν και τοις
ευλογοις ἑυρεντα βου-
λευομεθα συγκρινον-
τες. . . . .

. . . .
. . . . sed his non expedit argumentis uti et rationi congruis, ut si his utamur, nunquam res gerere possimus. Etenim nequaquam perdurat, quod visum est aliquando utile: quare fit, ut neque eorum unum, quae omittere expediet, excogitatum argumentis rationi congruis existimari possit: neque enim jure rhetores philosophorum ullus accusat. Quapropter de iis, quae conjectura investigata sunt, vel firmis et rationi congruis rationibus inventa, nos deliberamus comparantes. . .

ADNOTATIONES.

Lin. 2. et seq. *τοις ευλογοις*) Ευλογα hoc loco argumenta intelligi debent non quovis pacto rationi congrua, sed ita quidem probabilia, ut sint omnino certa, et explorata; qualia nimirum adhibenda censebant philosophi, ac propterea a sophistis deridebantur, qui εικοσι *verisimilibus* uti malebant. Quare a Philodemo eadem argumenta paullo infra, idest Col. XVII. αναγκαστικα, *cogendi vim habentia*, appellantur.

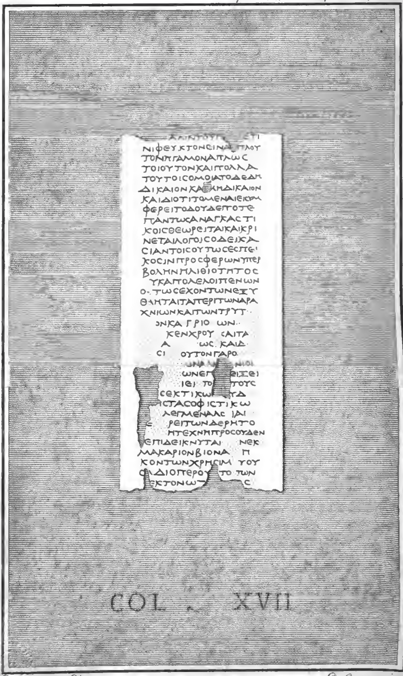
Gius. Casanova dis. Giu. Casanova inc.

COLUMNA XVI.

. . . . ουκ ευλογοις χρωνται, πολλακις δε τοις ἧττον εικοσιν αντι των μαλλον, αει δ' ολιγα πλειονων οντων, και πλατεως, αλλ' ουκ ακριβως, ουδε περιωδευμενως, ἅτε μεθοδον ουδε περι τουτων εχοντες, αλλα παρατετηρηκοτες μονον, ταχυ δε και τα παρατετηρημενα προϊεμενοι δια τας και των ευριπων οξυτερας του πληθους μεταβολας. Αλλα μην ουδ' αυτοι γε δοκιμαζουσιν οι δικαιως ονομαζομενοι φιλοσοφοι. . . . .

. . . . . . non rationi congruis argumentis utuntur *rhetores*, sed pluries minus verisimilibus prae verisimilioribus; semper vero pauca considerantes, plura licet exsistant, et generatim, non accurate, nec longo verborum circuitu, quasi nullam de his methodum habentes: sed solum observantes, statim vero et quae observata sunt rejicientes propter vulgi celeriores mutationes, quam quae in euripis cernuntur. ¶ Sed profecto neque ipsi merito appellati philosophi probant. . . . . CAP. VIII. Objecta refelluntur.

Lin. 16. et seqq. Αλλα μην ουδ' αυτοι γε δοκιμαζουσι) Tum ex his verbis, quorum sententia ob lacunam est abrupta, tum praecipue ex aliis insequentis pagellae nullo negotio intelligimus, id sibi velle Philodemum, haud semper ex optimorum philosophorum opinione usurpari posse εικοτα *verisimilia*, quod sane docebant rhetores, sed tunc solum, cum de levioris momenti rebus agitur; ut si quem ex. gr. ad fugiendas divitias, vel nuptias hortandum suscipiamus: at cum de rebus gravissimis disceptatur, de rerum scilicet honestate, aut turpitudine, de iusto, aut iniusto, argumentis tantum ευλογοις et αναγκαστικοις, idest certis et firmis esse omnino in sermonibus utendum.

ΑΙΝΤΟΥΓ ΕΤΙ
ΝΙΦΕΥΚΤΟΝΕΙΝ ΠΛΟΥ
ΤΟΝΗΓΑΜΟΝΑΠΛΩΣ
ΤΟΙΟΥΤΟΝΚΑΙΠΟΛΛΑ
ΤΟΥΤΟΙΣΟΜΟΙΑΤΟΔΕΑΝ
ΔΙΚΑΙΟΝΚΑ ΑΔΙΚΑΙΟΝ
ΚΑΙΔΙΟΤΙΤΟΜΕΝΑΙΕΙΚΡΙ
ΦΕΡΕΙΤΟΔΟΥΔΕΠΟΤΕ
ΠΑΝΤΩΣΑΝΑΓΚΑΣΤΙ
ΚΟΙΣΘΕΩΡΕΙΤΑΙΚΑΙΚΡΙ
ΝΕΤΑΙΛΟΓΟΙΣΟΔΕΙΚΑ
ΣΙΑΝΤΟΙΣΟΥΤΩΣΕΣΠΕΙ
ΚΟΣΙΝΠΡΟΣΦΕΡΩΝΥΠΕΡ
ΒΟΛΗΝΗΛΙΘΙΟΤΗΤΟΣ
ΥΚΑΠΟΛΕΛΟΙΠΕΝΩΝ
Ο.ΤΩΣΕΧΟΝΤΩΝΕΞΥ
ΘΛΗΤΑΙΤΑΠΕΡΙΤΩΝΑΡΑ
ΧΝΙΩΝΚΑΙΤΩΝΤΡΥΤ
ΟΝΚΑ ΓΡΙΟ ΩΝ
ΚΕΝΧΡΟΥ ΚΑΙΤΑ
Α ΩΣ. ΚΑΙΔ
ΣΙ ΟΥΤΟΝΓΑΡΟ.
ΩΝΑ ΝΙΟΙ
ΩΝΕΓ ΕΙΞΕΙ
ΙΕΙ ΤΟ ΤΟΥΣ
ΣΕΚΤΙΚΩ ΤΑ
ΙΣΤΑΣΟΦΙΣΤΙΚΩ
ΛΕΓΜΕΝΑΛΣ ΙΑΙ
ΡΕΙΤΩΝΔΕΡΗΤΟ
ΗΤΕΧΝΗΠΡΟΣΟΥΔΕΝ
ΕΠΙΔΕΙΚΝΥΤΑΙ ΝΕΚ
ΜΑΚΑΡΙΟΝΒΙΟΝΑ Π
ΚΟΝΤΩΝΧΡΗΣΙΜ ΤΟΥ
ΑΔΙΟΠΕΡΟ ΤΟ ΤΩΝ
ΕΚΤΟΝΩ Σ

COL. XVII

Gen. Casanova dis. — Giu. Casanova inc.

COLUMNA XVII.

. . . . τινι φευκτον ειναι πλουτον, η γαμον ἁπλως, η τοιουτον, και πολλα τουτοις ὁμοια. Το δε δη δικαιον και μη δικαιον, και διοτι το μεν αει συμφερει, το δ' ουδεποτε, παντως αναγκαστικοις θεωρειται και κρινεται λογοις· ὁ δ' εικασιαν τοις ὁυτως εσπευκοσιν προσφερων ὑπερβολην ηλιθιοτητος ουκ απολελοιπεν. Ὡν ὁυτως εχοντων, εξυθληται τα περι των αραχνιων, και των τρυτανων, και πριονων, και του κεγχρου . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . . ουδε πλειστα σοφιστικως λελεγμενα λογια τις θεωρει· των δε ῥητορων ἡ τεχνη προς ουδεν επιδεικνυται των εις μακαριον βιον ανηκοντων χρησιμωουσα. Διοπερ ουν τουτων

. . . .

. . . . ab aliqno fugiendas esse divitias, vel nuptias generatim, aut tales, ac multa his similia. Quod est autem justum vel non justum, et quare hoc semper est utile, illud autem nullo unquam tempore, omnino haec per sermones cogendi vim habentes considerari et judicari debent: at qui hominibus de his rebus ita sollicitis conjecturam proponit, ad stultitiam summam pervenisse videtur. Itaque cum haec ita se habeant, nugae plane sunt, quae dicuntur de araneorum telis, et trutinis, et serris, et de milio

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

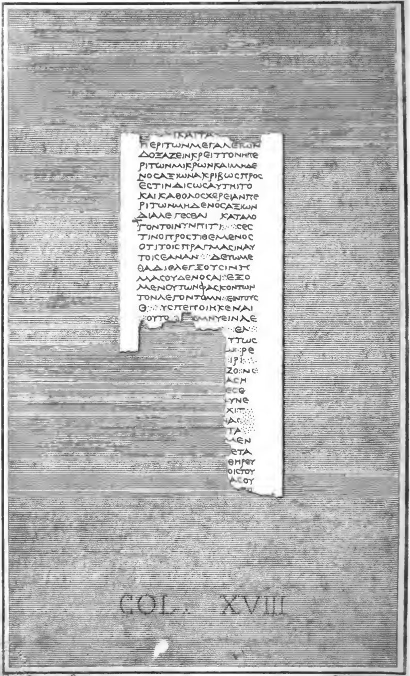
. . . .

. . . .

. . . . nec plurima, quae sophistarum more asseruntur, veluti oracula quis accipit: rhetorum vero ars ad nullam earum rerum, quae ad vitam adtinent beatam, utilis ostenditur. Quamobrem horum . . . .

Lin 18. et seqq. *και των τρυτανων, και πριονων, και του κεγχρου*) Quae heic rhetores philosophos criminando addunt *de trutinis*, *et serris*, *et milio*, sunt valde obscura ; nec eorum mentem adsequi ob interspersas lacunas facile nobis licet. Videsis tamen, quae nos in *Praefat.* conjiciendo et divinando de hoc loco scripsimus.

40

Genn. Casanova dis. Giu. Casanova inc.

COLUMNA XVIII.

. . . .
περι των μεγαλειων
δοξαζειν κρειττον η πε-
ρι των μικρων, και μηδε-
νος αξιων ακριβως· προσ-
εστιν δ' ισως αυτη το
και καθ' ολοσχερειαν πε-
ρι των μηδενος αξιων
διαλεγεσθαι. Κατα λο-
γον τοινυν π.. .. ..ς εσ-
τιν ὁ προστιθεμενος,
ὁτι τοις πραγμασιν αυ-
τοις, εαν αν. .θωμε-
θα, διελεγξουσιν ἡ-
μας, ουδενος ανεξο-
μενου των φασκοντων
τον λεγοντ' ομνυειν τους
Θε.υς, πεποιηκεναι
δ' ου του.γ' ὁ γ' ομνυειν λε-
γε. . . . .
. . . .

CAP. IX.

Frustra rhetores de parvis rebus ad populum agentes suam causam jurisjurandi religione tueri.

. . . .
¶ de magnis sententiam ferre accurate est melius, quam de parvis et vilibus: pertinet vero aeque ad ipsam (rhetoricam) et generatim de nullius momenti rebus disserere. Merito igitur propositum est jusjurandum, quia si adversemur, factis ipsis nos redarguent homines, cum nemine excepto omnes dicant, jurantem verbis per Deos non illud facere, quod se jurare ait . .
. . . .

Lin. 10. *που ορκος*) Ex elementorum indiciis, quae adhuc in papyro conspiciuntur, videtur posse legi *πιτ κος*, vel *πιυ κος*: unde haud nobis difficile fuit vocem *ορκος*, *jusjurandum* eruere, quam utique necessario requirebat totius *περιοχης* sententia, praetereaque illud *πιτ*, aut *πιυ* in *που*, *alicubi*, mutare.

Lin. 13. et seq. *εαν ανθοδιωμεθα*) Nullum profecto verbum ad sensum accommodatius ex *αυτογραφω* elementis colligi posse, quam *ανθοδιωμεθα*, facile nobiscum advertet, quicumque in ea oculos conjecerit. Nec movere quemquam debet, quod vocabulum isthoc in lexicis minime inveniatur: ecquis enim ignorat, quam multas dictiones Lexicographis ignotas, nobis suppeditent marmora, aliaque vetera monumenta, quae in lucem quotidie proferuntur? Ceterum sicut a *πορευεσθαι* *ire* descendit *αντιπορευεσθαι* *obsistere*, *adversari*; ita prorsus ex *οδευεσθαι* *iter facere*, fieri potuit *ανθοδευεσθαι* eadem *resistendi* notione: quemadmodum etiam Latini haud diverso sensu *obviam ire*, et *occurrere* adhibuerunt.

ΤΕΙ
ΤΕΤΑΠΡΟΣΤΑΣΠΡΑΞΕΙΣΕΝ
ΤΑΙΣΕΡΩΤΗΣΕΣΙΝΚΑΙΤΟ
ΠΡΟΣΤΟΝΘΑΥΜΑΖΟΝΤΑ
ΠΩΣΕΝΜΕΝΤΟΙΣΣΚΟΤΕΙ
ΝΟΙΣΚΑΙΔΥΣΚΟΛΟΙΣΔΥΝΑΝ
ΤΑΙΔΙΑΒΛΕΠΕΙΝΤΑΔΕΜ
ΜΕΣΩΙΜΗΔΥΝΑΣΘΑΙΤΑ
ΓΙΝΟΜΕΝΑΠΕΡΙΤΑ
ΓΛΑΥΚΑΣΤΙΘΕΝΑΙΤΙ
ΓΑΡΤΟΙΑΥΤΗΝΑΚΑΙΡΙΑΝ
ΟΙΑΝΕΠΙΤΩΝΟΡΚΩΝΚΑΙ
ΤΩΝΣΥΜΒΟΥΛΙΩΝΕΙΡ
ΚΑΣΙΝΟΥΧΟΤΙΦΙΛΟΣ
ΦΟΣΑΛΛΟΥΔΕΤΟΝΕΝ
ΑΙΟΝΝΟΥΝΕΧΩΝΑ
ΕΥΣΑΙΤΑΝΕ ΤΕ Ε
Ν Α ΣΑΝ
ΠΡΟ ΦΕΡΟ
Δ
ΜΟ ΣΟ
ΤΑ Α ΑΙΑΙ
ΣΕΡΑ ΚΑΙΤΑΔΙ
ΘΥΝ ΤΗΝ
ΠΑΣΙΝΛΟΓΕΙΤΑΙΤΑ
ΚΟΤ ΝΤ ΤΕΤΑΛΕΠΟ
ΤΕΡΑ ΙΝΠΡΟΣΤΟΝΒΙΟΝ
ΕΙΝΑ ΙΤΑΤΩΝΦΙΛΟΣΟΦΩΝ
ΜΗΤΕ ΤΑΣΥΜΜΕΤΡΑ ΥΣ
ΤΟΝ ΙΩΝΡΗΤΟΡΩΝΩΣ
ΤΕΤΑ ΠΟΛ ΩΝΕΙΝΑΙ
ΚΑΘΑΠΕΡΕΚΑΤΕΡΟΝΕΠΙ
ΔΕΔΕΙΧΟΤΑΣΤΟΤΑΙΣ
ΑΥΞΕΙΝΗΜΑΣΙΠΑΕΙΚΑ
ΕΙΝ ΚΑΙΤΑΣΥΝ ΥΔΕ
ΕΠΕΡΙΤ

COL. XIX

Gio. Casanova dis · Giu. Casanova inc

COLUMNA XIX.

. . . .

. . . . . τα προς τας πραξεις εν ταις ερωτησεσιν, και το προς τον θαυμαζοντα πως εν μεν τοις σκοτεινοις και δυσκολοις δυνανται διαβλεπειν, τα δ' εν μεσω μη δυνασθαι, τα γινομενα περι τας γλαυκας τιθεναι. Την γαρ τοιαυτην ακαιριαν οιαν επι των ορκων και των συμβουλιων ειρηκασιν, ουχ ότι Φιλοσοφος, αλλ' ουδε τον ένα χυδαιον νουν εχων λογιστευσαιτ' αν . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

πασιν λογειται παρεστηκοτ' οντα, ωστε τα λεπτοτερα μην προς τον βιον ειναι τα των Φιλοσοφων, μητε τ' ασυμμετρα προς το νομιμον ρητορων, ώστε τα πολιτικων ειναι· καθαπερ έκατερον επιδεδειχοτας, το ταις γλαυξιν ήμας παρεικαζειν, και . . . .

. . . .

. . . .

. . . . Ea *addunt*, quae ad actiones spectant in interrogationibus, et quod respondentes demiranti, cur obscura et difficilia inspicere possint *philosophi*, facilia et in medio posita nequeant, ea adferunt, quae noctuis accidunt. Talem enim intempestivum sermonem, qualem de jurejurando, et consiliis instituerunt, non modo nullus philosophus, sed nec is, qui vulgare ingenium habet, aestimaverit

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

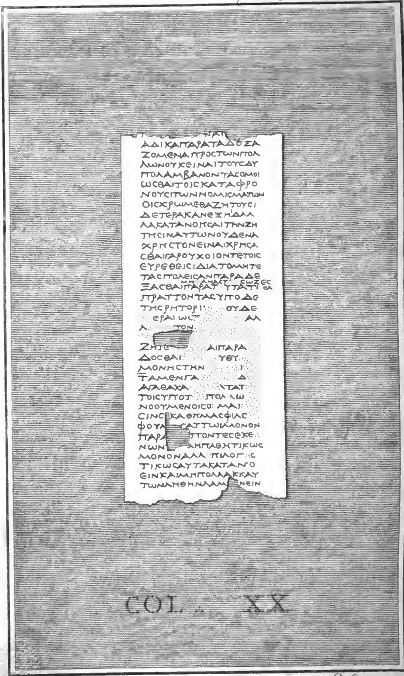
. . . .

Quae ab omnibus putantur in promtu haberi, ea neque esse minutiora de vita philosophorum placita, neque discrepare ab instituto optimorum rhetorum, adeo ut haec sint politicorum propria: perinde ac si utrumque demonstraverint, nos scilicet noctuis esse similes, et. . . . .

. . . .

ADNOTATIONES.

Lin. 25. πασιν λογειται) In αυτογραφῳ legitur λογειται, ut sit praesens passivum verbi λογεω, a λογος originem trahentis: quod sane idem denotare videtur, ac verbum λογιζω, seu λογιζομαι, idest *ratiocinor*, *puto*, *considero*; licet omnia lexica, quantum accepimus, hac voce careant. Quod si cui magis adrideat pro λογειται legere λογιειται, ut sit τυ λογιζεσθαι futurum; minime repugnabimus, nec porro diversa erit sententia.

Gio. Casanova del. Giu. Casanova inc.

COLUMNA XX.

. . . .
Αδικα παρα τα δοξα-
ζομενα προς των πολ-
λων ουκ ειναι· τους δ' ὑ-
πολαμβανοντας ὁμοι-
ωσθαι τοις καταφρο-
νουσι των νομισματων,
ὁις χρωμεθα, ζητουσι
δ' ἑτερα, καν εξῃ δ' αλ-
λα κατανοησαι την ζη-
τησιν αυτων ουδεν α-
χρηστον ειναι. Χρησα-
σθαι γαρ ουχ ὁιοντε τοις
ευρεθεισι δια το μητε
τας πολεις αν παραδε-
ξασθαι, μητ' αν αυτους σωζεσθαι
πραττοντας· ὑπο δε
της ῥητορικης . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
Τα μεν γαρ καλα καδικα,
αγαθα και κακα ταυτα
τοις ὑπο των πολλων
νοουμενοις ὁρμαινου-
σιν ὁι καθ' ἡμας φιλοσο-
φουντες, αυτω μονον
παραλλαττοντες εκει-
νων, ὡς μη παθητικως
μονον, αλλ' επιλογισ-
τικως αυτα κατανο-
ειν, και μη πολλακις αυ-
των ληθην λαμβανειν . . . .
. . . .

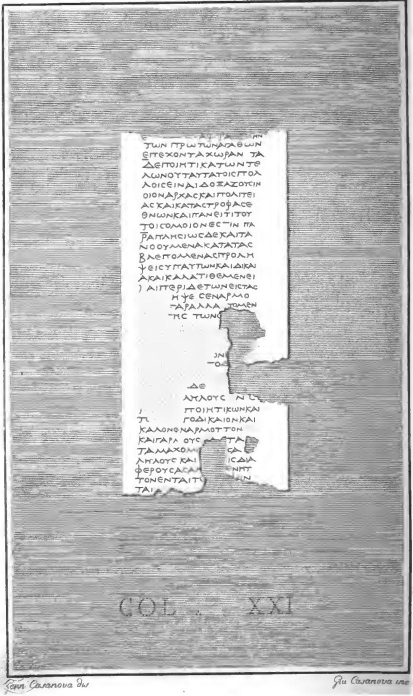
CAP. X. Contra sophistas ostenditur justa, et injusta, bona, et mala alia ab iis esse, quae multitudo opinatur.

. . . .
¶ Injusta praeter ea, quae talia multitudini videntur, non esse: qui autem contraria sentiunt, similes esse nummos spernentibus, quibus utimur, aliosque quaerentibus; quamvis alioquin eorum conquisitio non inutilis censeri possit. Fieri enim nequit, ut inventis notionibus utantur, tum quod civitates eas non recipiant, tum quod neque ipsi salvi siut, qui id faciant. Sed per rhetoricam . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Honesta enim et injusta, bona et mala, eadem esse atque ea, quae multitudini videntur talia, opinantur ii qui nostra aetate philosophantur; a vulgo tantum diversi abeuntes, quod non solum pathetice, sed etiam rationis ductu eadem considerent, et non saepe eorum obliviscantur . . . .
. . . .

ADNOTATIONES.

Lin. 29. et seq. καθ' ἡμας φιλοσοφουντες) Verba isthaec non rhetorum esse videntur, sed ipsius Philodemi, qui illos ειρωνικως *nostrae aetatis philosophantes* appellat.

Gaet. Casanova dis. Giu. Casanova inc.

COLUMNA XXI.

. . . . την
των πρωτων αγαθων
επεχουσα χωραν. Τα
δε ποιητικα των τε-
λων ου ταυτα τοις πολ-
λοις ειναι δοξαζωσιν,
οιον αρχας, και πολιτει-
ας, και καταστροφας ε-
θνων, και παν ει τι του-
τοις ομοιον εστιν. Πα-
ραπλησιως δε και τα
νοουμενα κατα τας
βλεπομενας προλη-
ψεις υπ᾽ αυτων και δικαι-
α, και καλα τιθεμεν ει-
ναι· περι δε των εις τας
προληψεις εναρμο-
στων παραλλαττομεν
της δοξης των εκεινων
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
ταυτο το δικαιον και
καλον εναρμοττοντες·
και γαρ νοουσι μεν ταυ-
τα μαχομενοι εις αλ-
ληλους, και . . . .
. . . .

. . . . primorum bonorum occupantia locum. Quae vero fines constituunt, putant *philosophi* non esse eadem atque ea, quae opinatur multitudo, quales sunt principatus, munera, gentium eversiones, omniaque his similia. Eodem vero pacto justa et honesta secundum anticipatas notiones ab illa considerari putamus: at quod ad res anticipatis notionibus respondentes nos a multitudinis et vulgi opinionibus valde recedimus . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
ad eamdem notionem iustum et honestum referentes: etenim ea considerant pugnantes inter se . . . .
. . . .

Lin. 4. et seq. *ποιητικα των τελων*) Bona *ποιητικα των τελων*, *quae* videlicet *fines constituunt*, sunt maxima et summa bona, ad quae cetera referuntur.

Lin. 29. et seq. *ταυτῳ το δικαιον, και καλον εναρμοττοντες*) His verbis indicat Epicureus noster, philosophos, quamvis in justi, et injusti notionibus a vulgo dissentiant, ipsos tamen etiam inter se non consentire, aliosque alia opinari.

COL. XXII

Gio. Casanova dis. Giu. Casanova inc.

COLUMNA XXII.

. . . .
. . . . . ου μονον φιλοσο[φ] .
τ' αγαθα και τα κακα,
και τα δικαια και αδι-
κα, και τα καλα και τ' αισ-
χρα νομιζουσιν έτερα
των τοις πολλοις δοκουν-
των, αλλα και το παν γενος
των πολιτικων · ουδεν
γαρ έτερον εν ταις προ-
στασιαις αυτων εοικα-
σιν ποιειν, η τας ὑπο-
ληψεις αυτων μεθιστα-
νειν εις ἁς εχουσιν αυ-
τοι περι αγαθων και κα-
κων, και δικαιων και α-
δικων, και κοινη το δι
ειπειν συμφεροντων
και ασυμφορων εχουσιν
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . . . Ει δη ταυθ' ού-
τως εχει, πως ὁμοιοι
γινομεθα τοις κατα-
φρονουσι των διαχα-
ρουντων νομισμα-
των, έτερα δ' εγκρινου-
σιν; . . . .
. . . .

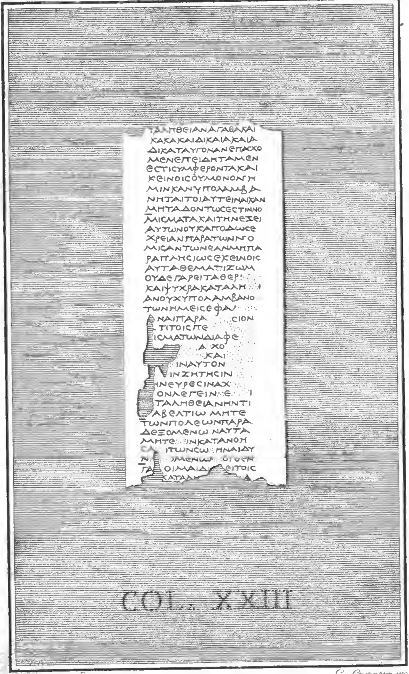
. . . .

. . . Non philosophi solum bona et mala, justa et injusta, honesta et turpia diversa existimant ab iis, quae multitudini videntur, sed et omne politicorum genus. Non aliud enim in suis muneribus agere videntur, quam illius opiniones in eas traducere, quas de rebus bonis et malis, de justis et injustis, atque, ut universe dicam, de utilibus et perniciosis ipsi habent. . . . .

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

. . . . . Si profecto ita se haec habent, quo pacto similes sumus nummos publicos spernentibus, et alios probantibus? . . . .

. . . .

Gio. Casanova dis. Giu. Casanova inc.

COLUMNA XXIII.

. . . .

. . . . περι τα κατ' αληθειαν αγαθα και κακα, και δικαια και αδικα ταυτον αν επασχομεν· επειδη τα μεν εστι συμφεροντα και κεινοις, ου μονον ἡμιν, καν ὑπολαμβανηται τοιαυτ' ειναι· καν μη, ταδ' οντως εστιν νομισματα, και την εξει αυτων ουχ αποδωσει χρειαν παρα των νομισαντων, εαν μη παραπλησιως εκεινοις αυτα θεματιζωμεν. Ουδε γαρ ει τα θερμα, και ψυχρα κατ' αληθειαν ουχ ὑπολαμβανοντων, ἡμεις εφαμεν ειναι. Παραπλησιον δε τι τοις περι των νομισματων διαφερονται . . . .

. . . .

. . . .

. . . . ων ζητησιν, και την ευρεσιν αχρηστον λεγειν γ', ει και κατ' αληθειαν ην τινα βελτιω, μητε των πολεων παραδεξομενων αυτα. μητε των κατανοησαντων σωθηναι δυνηθησομενων. Ουθεν γαρ, οιμαι, διοισει τοις . . . κατ' αλ . . . α'

. . . .

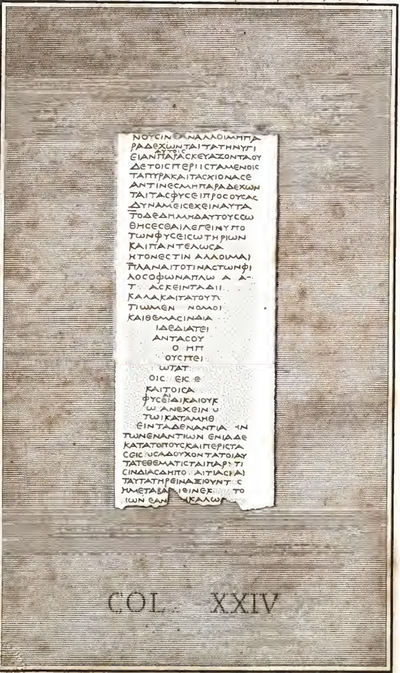
. . . . . De iis, quae vere sunt bona et mala, justa et injusta, idem nobis, ac *de bonis numismatis* accideret. Nam sunt etiam illis utilia, non solum nobis, si talia existimentur: sin minus, vere sunt numismata, et quam natura habent utilitatem, minime ab hominum opinione accipient, si nos ea non eodem pacto atque illi statuamus. Neque enim, si nos calida, et frigida adfirmaremus esse, quae vere talia sunt, aliis tamen dissentientibus, *ea calida, et frigida non essent.* Simile vero quid iis, qui de numismatis dissident . . . .

. . . .

. . . .

. . . . . disquisitionem et inventionem dicere inutilem, licet aliqua vere sint meliora, quod neque ea civitates sint accepturae, neque ipsi excogitantes per eadem servari possint. Nihil enim, ut puto, intererit eorum, qui vere conva-

Lin. 22 et seqq. Παραπλησιον δε τοις περι των νομισματων) Si haec illis adjungamus, quae lacunam sequuntur, profecto apparebit id ostendere velle Auctorem, quemadmodum boni nummi, tametsi a civitatibus rejiciantur, boni et utiles esse non desinunt; ita quoque philosophorum opiniones de bonis et malis, justis et injustis, veras atque utiles esse existimandas, licet a multitudine contemnantur: ideoque non posse nisi stulte dici, harum rerum disquisitionem et inventionem inutilem esse.

ΝΟΥϹΙΝ ΑΝ ΑΛΛΟΙ ΜΗ ΠΑ
ΡΑΔΕΧΩΝΤΑΙ ΤΑ ΤΗΝ ΥΓΙ
ΑΥΤΟΙϹ
ΕΙΑΝ ΠΑΡΑϹΚΕΥΑΖΟΝΤΑ ΟΥ
ΔΕ ΤΟΙϹ ΠΕΡΙΙϹΤΑΜΕΝΟΙϹ
ΤΑ ΠΥΡΑ ΚΑΙ ΤΑϹ ΧΙΟΝΑϹ Ε
ΑΝ ΤΙΝΕϹ ΜΗ ΠΑΡΑΔΕΧΩΝ
ΤΑΙ ΤΑϹ ΦΥϹΕΙ ΠΡΟϹΟΥϹΑϹ
ΔΥΝΑΜΕΙϹ ΕΧΕΙΝ ΑΥΤΑ
ΤΟ ΔΕ ΔΗ ΜΗ ΔΑΥΤΟΥϹ ϹΩ
ΘΗϹΕϹΘΑΙ ΛΕΓΕΙΝ ΥΠΟ
ΤΩΝ ΦΥϹΕΙ ϹΩΤΗΡΙΩΝ
ΚΑΙ ΠΑΝΤΕΛΩϹ Α
ΚΤΟΝ ΕϹΤΙΝ ΑΛΛΟΙ ΜΑΙ
ΠΛΑΝΑΙ ΤΟ ΤΙΝΑϹ ΤΩΝ ΦΙ
ΛΟϹΟΦΩΝ ΑΠΛΩ Α Α
Τ ΑϹΚΕΙΝ ΤΑ ΔΙΙ
ΚΑΛΑ ΚΑΙ ΤΑ ΤΟΥ Τ
ΤΙΩΜΕΝ ΝΟΜΟΙ
ΚΑΙ ΘΕΜΑϹΙΝ ΔΙΑ
ΙΔΕ ΔΙΑΤΕΙ
ΑΝΤΑϹΟΥ
Ο ΗΠ
ΟΥϹΠΕΙ
ΩΤΑΤ
ΟΙϹ ΕΙϹ Ε
ΚΑΙ ΤΟΙϹ Α
ΑΙ
ΦΥϹΕΙ ΔΙ ΚΑΙ ΟΥΚ
Ω ΑΝΕΧΕΙΝ Υ
ΤΩΙ ΚΑΤΑ ΜΗΘ
ΕΙΝ ΤΑ ΔΕ ΝΑΝΤΙΑ ΗΝ
ΤΩΝ ΕΝΑΝΤΙΩΝ ΕΝΙΑ ΔΕ
ΚΑΤΑ ΤΟΠΟΥϹ ΚΑΙ ΠΕΡΙϹΤΑ
ϹΕΙϹ ΩϹ ΑΔ ΟΥΧ ΟΝΤΑ ΤΟΙ ΑΥ
ΤΑ ΤΕΘΕΜΑΤΙϹΤΑΙ ΠΑΡ ΤΙ
ϹΙΝ ΔΙΑ ϹΑΦΗ ΠΟ ΑΙΤΙΑϹ ΚΑΙ
ΤΑΥΤΑ ΤΗΡΕΙΝ ΑΞΙΟΥΝΤ Ϲ
Η ΜΕΤΑΒΑ ΙΕΙΝ ΕΚ ΤΟ
ΙΩΝ ΕΑΝ ΚΑΛΩ

COL. XXIV

Gian. Casanova dis. — Giu. Casanova inc.

COLUMNA XXIV.

νουσιν, εαν αλλοι μη παραδεχωνται τα την ὑγιειαν αυτοις παρασκευαζοντα, ουδε τοις περιισταμενοις τα πυρα, και τας χιονας, εαν τινες μη παραδεχωνται τας φυσει προσουσας δυναμεις εχειν αυτα. Το δε δη μηδ' αυτους σωθησεσθαι λεγειν ὑπο των φυσει σωτηριων, και παντελως αν ανοητον εστιν. Αλλ', οιμαι, πλανα το τινας των φιλοσοφων ἁπλως ἁπαντα φασκειν τα δικαια και καλα, και τα τουτοις εναντιωμενα νομοις μην και θεμασιν διαφερειν

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

. . . . τῳ κατα μηθεν ελλειπειν, τα δ' εναντια μην των εναντιων· ενια δε κατα τοπους, και περιστασεις· ὁσα δ' ουκ οντα τοιαυτα τεθεματισται παρα τισιν δι' ἁς δηποτ' αιτιας, και ταυτα τηρειν αξιουντες, η μεταβαινειν εκ των τοπων. Εαν των καλων φυ-

lescunt, si alii non admittant remedia sanitatem illis adferentia; neque eorum, qui circum igues et nives consistunt, si nonnulli his rebus virtutes, quas natura habent, inesse haud putent. Dicere autem neque ipsos salutem esse consecuturos ex rebus natura salutaribus, est omnino stultum. Verum hi, puto, inde decipiuntur, quod quidam philosophi omnia justa et honesta, atque his contraria generatim pro legum, et regionum diversitate variare docent . . . .

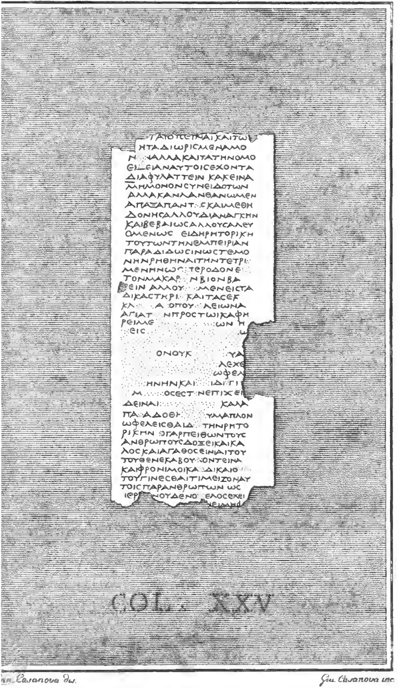
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

. . . . adeo ut nulla in re deficiant; et contraria sunt dicenda de contrariis: quaedam vero sunt honesta pro locis et temporibus. Quaecumque autem non per se honesta, apud nonnullos qualibet demum de caussa constituta sunt, haec servanda censemus, vel ex locis iis migrandum. Sin vero ex rebus natura hone-

ADNOTATIONES.

Lin. 11. et seq. *παντελως αν ανοητον εστι*) Si cui minime probetur *πληρωματικον* istud *αν*, nil prohibet quin legat pro *αν ανοητον απονοητον* eodem sensu, ab *απονοουμαι insanio* profectum.

Lin. 28. et seq. *των κατα μηθεν ελλειπων*) Quamvis proxima lacuna non paucas pagellae hujus lineas interceperit; ex toto tamen sermonis contextu colligi plane posse videtur, eo Philodemum spectare, ut a nonnullis philosophis se dissidere ostendat, qui nihil esse natura honestum aut justum arbitrantes, omnia honesta vel turpia, justa vel injusta universe ab hominum arbitrio pendere, ideoque pro variis legibus ac locis discrepare docebant. Rursus ipse contendit honesta et justa, atque his contraria in duo genera dispertiri omnino oportere; quorum altera ita per se, et natura justa et honesta sunt, ut nunquam talia esse desinant, ac propterea ab omnibus ubique gentium summa religione servari debeant: altera vero quorumdam populorum legibus veluti justa et honesta constituta fuisse ait, licet talia per se non sint; atque haec etiam ab earum regionum incolis servanda esse decernit, ni alio inde commigrare velint.

...Casanova del. *Giu. Casanova inc.*

COLUMNA XXV.

σ.ι τιν' η, τη[illegible]ιν τω Βεβαι[illegible]τατους ειναι, και τω μη τα διωρισμενα μονον, αλλα και τα την ὁμοι[illegible]ειαν αυτοις εχοντα διαφυλαττειν, κακεινα μη μονον συνειδοτων, αλλα καν λανθανωμεν ἁπαξαπαντας, και μεθ' ἡδονης, αλλ' ου δι' αναγκην, και βεβαιως, αλλ' ου σαλευομενως. Ει δη ῥητορικη τουτων την εμπειριαν παραδιδωσιν, ὡστε μονην ῥηθηναι την τετριμμενην ὡσπερ ὁδον εις τον μακαριον βιον βαπτειν, αλλ' ουχι μεν εις τα δικαστηρια, και τας εκκλησιας, ὁπου πλειω ναυαγια των προς τω Καφηρει. . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . . επιχειρειν δ' ειναι ματην τω καλα παραδοθηναι, αλλα πλεον ωφελεισθαι δια την ῥητορικην· ὁ γαρ πειθων τους ανθρωπους δοξει και καλος και αγαθος ειναι. Τουτου θ' ἑνεκα βουλοντ' ειναι, και φρονιμοι, και δικαιοι, του γινεσθαι τι μειζον αυτοις παρ' ανθρωπων, ὡσπερ [illegible] ουδεν [illegible]φελος εχει ἡ μεν ῥητορικη, ει μη. . . . .

stis quaedam sint, omnes in his firmissimos esse volumus, et servare non modo definita, sed et ea, quae ipsis similem habent notionem, atque haec non modo coram aliis, sed etiam si a nemine adspiciamur; praeterea cum voluptate, non ob necessitatem, et firmiter, non vacillando. ¶ Si profecto rhetorica harum rerum scientiam tradit, ut sola dicatur tritam veluti viam ad beate vivendum percurrere, at nequaquam certe ad judicia, et populi conciones, ubi plura sunt naufragia, quam quae apud Caphareum eveniunt. . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . . se *ajunt* frustra posse fieri probos honesta discendo, verum majorem utilitatem e rhetorica capere. Qui enim hominibus aliquid persuadet, probus et bonus esse existimabitur. Hujus rei gratia volunt *rhetores* esse et prudentes, et justi, ut nempe majus aliquid ab hominibus consequantur, tamquam si nullam utilitatem rhetorica habeat, nisi. .

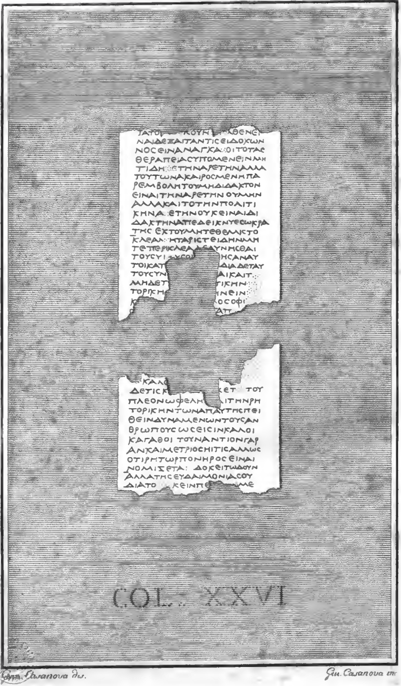
CAP. XI.

Haud rhetores sua arte adjuvari, ut boni evadant, et existimentur.

ADNOTATIONES.

Lin. 20. et seq. πλειω ναυαγια) Eleganti sane translatione Epicureus philosophus damna et mala, per improbos rhetores hominibus illata, *naufragia* appellat. De Caphareo Euboeae promontorio, ob procellas, et naufragia infami, nonnulla haud poenitenda in *Praefat.* adnotavimus.

Lin. 31. et seq. αλλα πλεον ωφελεισθαι) Librarius perperam scripserat ομαπλον, quod utique nihili est. At legendum αλλα πλεον, *sed plus*, tum hujus loci sententia suadet, tum maxime illud comprobat, quod Auctor sequenti Col. advertit, frustra rhetores gloriari, sibi ad probitatis famam adsequendam *magis rhetoricam profuisse*, πλεον ωφελησαι την ρητορικην.

Gio. Casanova del. *Giu. Casanova inc.*

COLUMNA XXVI.

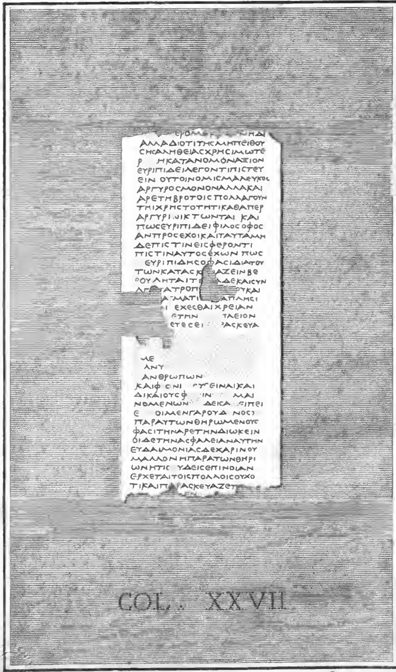
. . . .
. . . . . . Ουκουν μηθεν ει-
ναι δεξαιτ' αν τις, ει δοκων
νοσειν αναγκαζοιτο τας
θεραπειας υπομενειν, μη-
τι δηγε την αρετην. Αλλα
τουτων ακαιρος μεν ἡ πα-
ρεμβολη του μη διδακτον
ειναι την αρετην. Ου μην
αλλα και το την πολιτι-
κην αρετην ουκ ειναι δι-
δακτην απεδειξεν Σωκρα-
της εκ του μητε Θεμιστο-
κλεα, μητ' Αριστειδην, μη-
τε Περικλεα δεδυνησθαι
τους υιους, οιοι μεν ησαν αυ-
τοι, κατ... δια δε τ' αυ-
του συνζ..., και του
μηδε την πολιτικην ρη-
τορικην ...κινειν
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
πλεον ωφεληθαι την ρη-
τορικην, των απ' αυτης πει-
θειν δυναμενων τους αν-
θρωπους, ὡς εισιν καλοι,
καγαθοι· τουναντιον γαρ,
αν και μετριος η τις αλλως,
ὁτι ρητωρ πονηρος ειναι
νομιζεται· δοκει που δ' ουν,
αλλα της ευδαιμονιας, ου
δια το δοκειν πειθειν. : . . .

. . . .
. . . . . Igitur nil esse quis existimaverit, si eum aegrotare videatur, curationes, nedum virtutem exspectare cogatur. Sed horum inepta est interjecta sententia, virtutem scilicet disci non posse. Veruntamen politicam virtutem ex eo disci non posse demonstravit Socrates, quod neque Themistocles, neque Aristides, neque Pericles filios reliquerunt, quales ipsi erant: illos autem et disputando, et minime negligendo rhetoricae politicae studium . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Falso dicitur magis prodesse rhetorica, cum per ipsam hominibus persuadere rhetores possint, se esse honestos et probos. Nam contra accidit, licet aliquis sit ceteroquin moderatus, ut rhetor improbus existimetur: bonus autem ab aliquo habetur, sed quadam felicitate, non quod id persuadere videatur. . . . .

Lin. 5. θεραπειας ὑπομενειν) θεραπεια, quae proprie est corporis curatio, metaphorice heic pro disciplina sumitur, per quam homines honesta discendo ab animi morbis, ignorantia nempe, et vitiis liberantur.

Lin. 10. et seq. πολιτικην ῥητορικην) Epicureus noster adversarios refellens, qui virtutem disci non posse autumabant, et Socratis auctoritate opinionem suam tuebantur, his verbis asserere videtur Aristidem, Themistoclem, Periclem, aliosque viros optime de civitatibus meritos per philosophicas disputationes, simulque rhetoricae politicae, non sophisticae studium, veras politicas virtutes adsecutos fuisse.

ΕΡΟΜΕ ΝΗΔΙ
ΑΛΛΑΔΙΟΤΙΤΗΣΑΜΗΠΕΙΘΟΥ
ΣΗΣΑΛΗΘΕΙΑΣΧΡΗΣΙΜΩΤΕ
Ρ ΗΚΑΤΑΝΟΜΟΝΑΞΙΟΝ
ΕΥΡΙΠΙΔΕΙΛΕΓΟΝΤΙΠΙΣΤΕΥ
ΕΙΝ ΟΥΤΟΙΝΟΜΙΣΜΑΛΕΥΚΟΣ
ΑΡΓΥΡΟΣΜΟΝΟΝΑΛΛΑΚΑΙ
ΑΡΕΤΗΒΡΟΤΟΙΣΠΟΛΛΑΓΟΥΝ
ΤΗΙΧΡΗΣΤΟΤΗΤΙΚΑΘΑΠΕΡ
ΑΡΓΥΡΙ ΝΙΚΤΩΝΤΑΙ ΚΑΙ
ΠΩΣΕΥΡΙΠΙΔΕΙΦΙΛΟΣΟΦΟΣ
ΑΝΠΡΟΣΕΧΟΙΚΑΙΤΑΥΤΑΜΗ
ΔΕΠΙΣΤΙΝΕΙΣΦΕΡΟΝΤΙ
ΠΙΣΤΙΝΑΥΤΟΣΕΧΩΝ ΠΩΣ
ΕΥΡΙΠΙΔΗΣΟΦΑΣΙΔΙΑΤΟΥ
ΤΩΝΚΑΤΑΣΚ ΑΖΕΙΝΒΕ
ΟΥΛΗΤΑΙΤΙ ΑΔΕΚΑΙΣΥΝ
ΑΓ ΑΤΡΟΠ ΟΥΚΑΙ
ΑΜΑΤΙ ΑΠΑΝΣΙ
Ι ΕΧΕΣΘΑΙΧΡΕΙΑΝ
ΕΤΗΝ ΤΑΣΙΟΝ
ΕΤΕΣΕΙ ΑΣΚΕΥΑ

ΜΕ
ΑΝΥ
ΑΝΘΡΩΠΩΝ
ΚΑΙΦ ΕΝΙ ΕΙΝΑΙΚΑΙ
ΔΙΚΑΙΟΥΣΦ ΙΝ ΜΑΙ
ΝΟΜΕΝΩΝ ΔΕΙΣΑ ΕΙΠΕΙ
Ε ΟΙΜΕΝΓΑΡΟΥΔ ΝΟΣΤ
ΠΑΡΑΥΤΩΝΘΗΡΩΜΕΝΟΥΣ
ΦΑΣΙΤΗΝΑΡΕΤΗΝΔΙΩΚΕΙΝ
ΟΙΔΕΤΗΝΑΣΦΑΛΕΙΑΝΑΥΤΗΝ
ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑΣΔΕΧΑΡΙΝΟΥ
ΜΑΛΛΟΝΗΠΑΡΑΤΩΝΘΗΡΙ
ΩΝΗΤΙΣ ΥΔΕΙΣΕΠΙΝΟΙΑΝ
ΕΡΧΕΤΑΙΤΟΙΣΠΟΛΛΟΙΣΟΥΧΟ
ΤΙΚΑΙΠΑ ΑΣΚΕΥΑΖΕΤ

COL. XXVII

Gu. Casanova dis — Gu. Casanova inc

COLUMNA XXVII.

. . . .

Αλλα διοτι της μη πειθουσης αληθειας χρησιμωτερον, η κατα νομον αξιον Ευριπιδει λεγοντι πιστευειν · Ουτοι νομισμα λευκος αργυρος μονον, αλλα και αρετη βροτοις; πολλα γουν τη χρηστοτητι καθαπερ αργυριῳ κτωνται. Και πως Ευριπιδει φιλοσοφος αν προσεχοι, και ταυτα μηδε πιστιν εισφεροντι, πιστιν αυτος εχων; Πως ὁ Ευριπιδης, ὁ φασι, δια τουτων κατασκευαζειν βεβουληται τινα δε και συναπτα προπικα · ... του και τῳ πραγματι ... απλητιως αν δεχεσθαι χρειαν ... εστι πλειον;

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

Και φρονιμους ειναι, και δικαιους φασιν, ὁ και μαινομενων ουδεις αν ειπειεν. Ὁι μεν γαρ ουδενος, η παρ' ἀυτων θηρωμενους φασι την αρετην διωκειν · ὁι δε την ασφαλειαν αυτην ευδαιμονιας δε χαριν ου μαλλον, η παρα των θηριων, ἡτις ουδ' εις επινοιαν ερχεται τοις πολλοις, ουχ ὁτι και παρασκευαζεται

. . . .

. . . .

CAP. XII.

Decipi sophistas adserentes, veritatem persuadendi vim non habere, et virtutem ipsam ignorari.

§ Sed quare, cum non persuadeat veritas, magis est utile, quam legi congruens Euripidi credere dicenti: » Non nummus est album argentum solum, sed et virtus hominibus? » multa illi certe probitate velut argento sibi comparant. Et quomodo philosophus verbis attenderet Euripidis nullam auctoritatem adferentis, ipse auctoritate praeditus? Quomodo vero Euripides hisce sententiis, ut dicunt, quaedam connexa morum praecepta parare voluit; unde ad rem apposite capere utilitatem licet ad virtutem magis? . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

et prudentes, et justos se esse dicunt *rhetores*, quod furentium nemo certe diceret. Alii enim ajunt se sectari virtutem, eam non aliunde, quam a se ipsis captantes: alii vero ob quamdam felicitatem se adsequi dicunt ipsam securitatem non magis, quam a feris; quae sane neque in mentem multitudini venit, nedum paratur. . . . . . .

. . . .

ADNOTATIONES.

Lin. 17. et seq. *τινα δε και συναπτα τροπικα*) In papyro est tantum *τροπ*, unde sat Auctoris menti congruenter *τροπικα* erui posse est visum, *opera* scilicet *moralia*; quemadmodum dixere Graeci *τα ῥητορικα*, *τα φιλοσοφικα*, *τα μαθηματικα*, subaudientes *συγγραμματα*. Quod si dubites, an Philodemi aetate adjectivum *τροπικος* pro *morali* acceptum sit, eaque significatio posterioris potius aevi esse videatur; omnino lege *τινα συναπτα τροπων*, intelligendo nimirum *χρηματα*, vel *πραγματα*, eodem plane modo atque apud Synesium *το μουσικης χρημα*, idest *ars musica*, reperitur.

Lin. 35. et seqq. *ου μαλλον η παρα των θηριων*) Ex hoc loco discimus rhetores, seu sophistas consuevisse gloriari, se prudentia et justitia omnem securitatem non magis ab hominibus, quam ab ipsis feris adsequi posse; quae quidem gloriatio valde inepta et absurda merito a Philodemo irridetur. Sed inquies, undenam sophistis persuaderi potuit tam incredibilis securitas, quam ne inficeto quidem popello unquam in mentem venire scite ait Noster? Etenim quod habet Epicurus in *Ratis Sententiis* apud Laertium lib. X. Ὁσα των ζωων ουκ ηδυνατο συνθηκας ποιεισθαι τας ὑπερ του μη βλαπτειν αλληλα, μηδε βλαπτεσθαι· προς ταυτα ουδεν εστιν ουδε δικαιον, ουδε αδικον· *inter quaecumque animalia convenire non potuit, ut invicem neque laederent, neque laederentur: nulla est enim inter ea neque justi, neque injusti ratio;* evidenter ipsa ratione duce omnes novimus. Unde celebre Homericum illud:

Ὡς ουκ εστι λεουσι, και ανδρασιν ορκια πιστα,
Ut non sunt homini, atque leoni foedera tuta.

Verum, ut nostra fert sententia, ita illi locuti videntur, non quod istam securitatem reapse parari posse persuasum habuerint, sed ut Epicureorum superbiam retunderent, qui magistrum secuti jactitabant, sapienti minime capessendam esse rempublicam, nihilque praestabilius esse otiosa vita, cujus ope tantum optata securitas, animique tranquillitas obtineatur. Quapropter rhetores adversarios vicissim illudere volentes, adfirmabant se, quamvis reipublicae consulerent, honoribusque fungerentur, prudentia et justitia fretos securos fore non modo ab hominibus, sed ab ipsis quoque feris; cum quibus tamen nullum homini jus intercedere contendebat Epicurus.

Genn. Casanova dis — Gio. Casanova inc

COLUMNA XXVIII.

. . . .

. . . . Αρ' ουν ουχι διαβληθεις αριστηφορος ανηρ, και πειθειν αδυνατων τους ανθρωπους, όιος εστι, καν τιμωριας, ουκ ελεου και τιμης τυχοι τις, ου φησιν; Αλλα των παντων εστι παραλογωτατον, αρετην ακραν και διομαλιζουσαν αγνοηθηναι, και μη μονον, αλλα και κακιαν νομισθηναι. Δει δε κατα τον των ῥητορων λογον τοις ευλογοις προσεχειν, αλλ' ουχι τοις τεραστι παραπλησιοις· και ταυτα των μεγιστων πολιτικων τα τοις πονηροτατοις οφιλουντα συναπτεσθαι προς ῥημα κεκιμισμενων, όυς μονους φασι πειθειν ώς εισι . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . . ὁι δοκουσιν γε μεντοι τας των νοσουντων ὑπομενειν θεραπειας, μη τουγε την αρετην, ώσπερ ουχι και ταυτης αληθη του αγαθου κατ'ιστωσης, και θεραπειας ὑπαρχουσης· ά γ' αν οἱ κακιαν καταγνοντες οἱ πολλοι προσφερουσιν, η παρ' ὁλον τοι βιον ταυτα προσφεροντων, αλλ' ουχ άπαξ. . . . .

. . . .

. . . .

. . . . An igitur, cum falso crimine accusatus sit vir aliquis virtute praeditus, neque hominibus persuadere id possit, qualis sit non ostendit, licet poenam, non misericordiam et honorem sortiatur? Sed est omnium illud absurdissimum, virtutem sublimem et constantem non ignorari modo, sed vitium quoque existimari. Oportet autem ex rhetorum sententia atteudere argumentis rationi congruentibus, non prodigio similibus: praesertim cum ea, quae in scelestissimos quadrare debent, in concione dixerint maximi politici, quos solos asserunt persuadere se esse *bonos* . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . . qui videntur quidem aegrotantium sustinere curationes, non item virtutem, quasi haec nec verum bonum, nec curatio sit: quae sane ipsa multitudo vitium damnans agnoscit, profecto per totam vitam haec dictitans, non vero semel. . . . .

. . . .

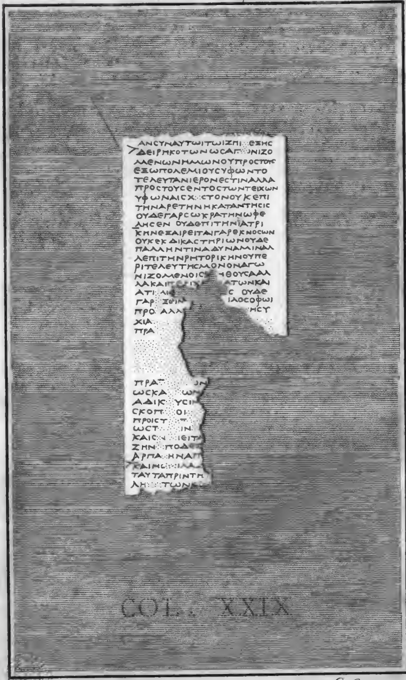
ADNOTATIONES.

Lin. 5. et seq. *αρετηφορος ανηρ*) Vocabulum *αρετηφορος*, quod adhuc deest Lexicis, usurpatur heic pro eo, qui *virtutem fert*, seu *virtute ornatus est.*

Lin. 18. et seqq. *των μεγιστων πολιτικων . . . . προς βημα κεκωμισμενων*) Quae nam subsit huic *περιοχη* sententia, haud scire nos patitur lacuna. Attamen si animum ad illa, quae paullo ante dixit Auctor, attendamus, sat verosimiliter conjicere datur, eum significare velle hoc loco, etiam vulgares homines et idiotas, a quibus virtutem ignorari calumniabantur rhetores, in concionibus palam improbasse injusta et nefaria consilia, quae magni politici suis civibus persuadere conabantur. Sed de toto hoc loco *Praefationem* nostram consulere haud pigeat.

Lin. 32. et seq. *αληθη του αγαθου*) Heic αληθη adverbii loco pro αληθως adhibetur.

[illegible]

COL. XXIX

Gen. Casanova dis. — *Giu Casanova inc.*

COLUMNA XXIX.

. . . .

. . . . Εξης δ' ειρηκοτων, ὡς αγωνιζομενων ἡμων ου προς τους εξω πολεμιους, ὑφ' ὡν το τελευταν ἱερον εστιν, αλλα προς τους εντος των τειχων, ὑφ' ὡν αισχιστον, ουκ επι την αρετην ἡ καταντησις, ουδε γαρ Σωκρατην ωφελησειν· ουδ' επι την ιατρικην, εξαιρειται γαρ εκ νοσων, ουκ εκ δικαστηριων· ουδ' επ' αλλην τινα δυναμιν, αλλ' επι την ῥητορικην, ου περι τελευτης μονον αγωνιζομενοις βοηθουσαν, αλλα και περι χρηματων, και ατιμιας, και φυγης· ουδε γαρ εξειναι τῳ φιλοσοφῳ προς αλλους εχειν ἡσυχιαν . . . .

. . . .

. . . .

CAP. XIII.

Haud confugere ad rhetoricam eos oportere, qui in judiciis periclitantur.

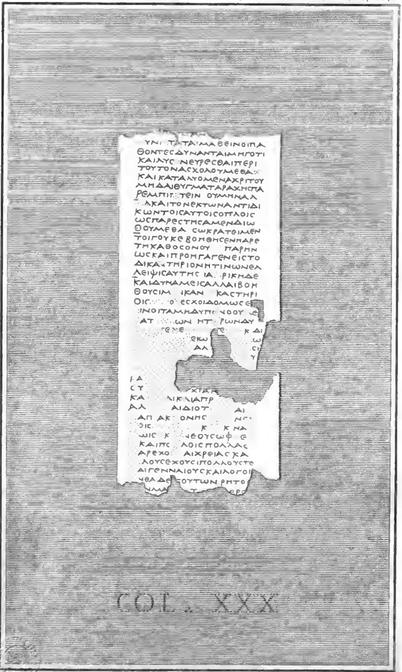
. . . . ¶ Deinde dicunt, certantibus nobis non adversus hostes externos, a quibus perire decorum est, sed cum hostibus domesticis, a quibus occidi est turpissimum, minime esse confugiendum ad virtutem, quae Socratem non adjuvit; neque ad medicinam, quae a morbis, non a forensibus judiciis liberat; neque ad aliam aliquam artem; verum ad rhetoricam, quae opem fert periclitantibus non solum de vita, sed quoque de fortunis, de infamia, de exilio: neque enim philosophus potest quietam cum aliis vitam agere . . . .

. . . .

ADNOTATIONES.

Lin. 5. et seq. *το τιλωτων ἱερον εστιν*) Noster ἱερον hoc loco pro *magno* et *decoro* sumit; cui quidem adversatur *αισχιστον turpissimum*, quod legitur paullo post. Neque id sane mirum: Graece enim adjectivum *ἱερος sacer*, ut et *θειος divinus* saepe translate accipitur pro *magno*, et *admirando*. Hinc urbem Ciliciae Thebas ἱερην Θηβην appellat Homerus Iliadis 1. ubi ἱερην explicant Schol. *μεγαλην*, *θαυμαστην*. Apud Latinos quoque *sacer* quandoque *magnum*, et *excellentem* significat: quare Martialis lib. V. epig. 70. *sacrum* Ciceronis linguam, et lib. VIII. epig. 56. *sacrum* Maronem vocare non dubitat.

Lin. 17. *βοηθουσαν*) βοηθουσα habet *αυτογραφον* Amanuensis incuria: nam manifeste heic vocem βοηθουσαν cum superiori ῥητορικην conjungendam esse patet.

ΥΝ . Τ . ΤΑΙ ΜΑΘΕΙΝΟΙΠΑ
ΘΟΝΤΕϹΔΥΝΑΝΤΑΙΜΗΓΟΤΙ
ΚΑΙΛΥϹ ΝΕΥΡΕϹΘΑΙΠΕΡΙ
ΤΟΥΤΟΝΑϹΧΟΛΟΥΜΕΘΑ
ΚΑΙΚΑΤΑΛΥΟΜΕΝΑΧΡΙΤΟΥ
ΜΗΔΑΙΘΥΓΜΑΤΑΡΑΧΗϹΠΑ
ΡΕΜΠΙΤ . ΤΕΙΝ ΟΥΜΗΝΑΛ
. ΑΚΑΙΤΟΝΕΚΤΩΝΑΝΤΙΔΙ
ΚΩΝΤΟΙϹΑΥΤΟΙϹΟΠΛΟΙϹ
ΩϹΠΑΡΕϹΤΗϹΑΜΕΝΔΙΩ
ΘΟΥΜΕΘΑ ϹΩΚΡΑΤΕΙΜΕΝ
ΤΟΙΓΟΥΚΕΒΟΗΘΗϹΕΝΠΑΡΕ
ΤΗΚΑΘΟϹΟΝΟΥ ΠΑΡΗΝ
ΩϹΚΑΙΠΡΟΗΓΑΓΕΝΕΙϹΤΟ
ΔΙΚΑ . ΤΗΡΙΟΝΗΤΙΝΩΝΕΛ
ΛΕΙΨΙϹΑΥΤΗϹ ΙΑ . ΡΙΚΗΔΕ
ΚΑΙΔΥΝΑΜΕΙϹΑΛΛΑΙΒΟΗ
ΘΟΥϹΙΜ ΙΚΑΝ ΚΑϹΤΗΡΙ
ΟΙϹ . Ο ΕϹΧΟΙΔΟΜΩϹΕ
ΙΝΟΙΤΑΜΗΔΥΠ ΝΟΟΥ Ε
ΑΤ ΩΝ ΗΤ ΡΩΝΑΥ
ΓΕΝΕ Ε Κ ΔΙ
ΕΚΩ Ω
ΑΛ ϹΙ
Υ
Ι Α
ϹΥ ΧΤΑ
ΚΑ ΙΚΛΙΑΠΡ
ΑΛ ΑΙΔΙΟΤ ΑΙ
ΑΠ ΑΚ ΟΝΗϹ ΝϹ
ΟΙϹ Κ ΚΝΑ
ΩΙϹ Κ ΝΕΟΥϹΩΦ Ε
ΚΑΙΠϹ ΛΟΙϹΠΟΛΛΑϹ
ΑΡΕΧΟ ΑΙΧΡΕΙΑϹΚΑ
ΛΟΥϹΕΧΟΥϹΙΠΟΛΛΟΥϹΤΕ
ΑΙΓΕΝΝΑΙΟΥϹΚΑΙΛΟΓΟΙ
ΝΘΑΔΕ ΟΥΤΩΝΡΗΤΟ
ΝΜΑ Τ ΕΡΟ

COL. XXX

Gi. Casanova dis. — Giu Casanova inc.

COLUMNA XXX.

. . . .
. . . . . . μαθειν οἱ πα-
θοντες δυνανται, μηγ' ὁτι
και λυσιν ἑυρεσθαι, περι
τουτον ασχολουμεθ' αν,
και καταλυομεν αχρι του
μηθ' αἰθυγμα ταραχης πα-
ρεμπιπτειν. Ου μεν αλ-
λα και τον εκ των αντιδι-
κων τοις αυτοις ὁπλοις,
ὡς παρεστησαμεν, διω-
θουμεθα. Σωκρατει μεν
τοιγ' ουκ εβοηθησεν ἡ αρε-
τη; καθ' ὁσον ουχι παρην,
ὡς και προηγαγεν εις το
δικαστηριον ἡ τινων ελ-
λειψις αυτης· ιατρικη δε
και δυναμεις αλλαι βοη-
θουσι μεν καν δικαστηρι-
οις. Αδολεσχοι δ' ὁμως ει-
σιν οἱ τα μηδ' ὑπονοουσι θε-
ματα των ῥητορων . . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . . και νεους ωφελου-
σι, και πολλοις πολλας
παρεχονται χρειας, και
φιλους εχουσι πολλους τε,
και γενναιους. Και λογοι
ενθαδε τουτων ῥητο-
ρων . . . .

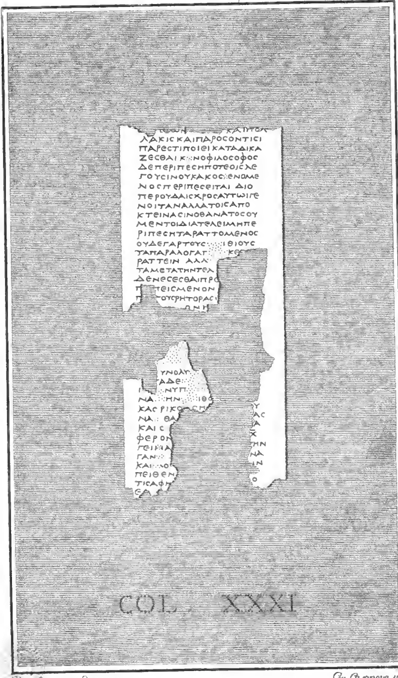
. . . . *Ut* haec discere possint in periculis versantes, non modo argumenta dissolvere, ad hunc sermonem operam conferimus, eumque usque eo discutimus, dum nec minima perturbatio oriatur. Verumtamen adversariorum objecta iisdem armis, sicut exposuimus, repellimus. Socrati quidem non opem tulit virtus, quoniam haud aderat, postquam eum ad tribunal pertraxit nonnullorum improbitas: medicina vero, et aliae artes in judiciis quoque adjuvant. Ceterum sunt quidam facundi, qui ne suspicantur quidem rhetorum exercitationes. . . . .

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

. . . . . adolescentibus prosunt, et multis plures praebent utilitates, atque amicos habent et multos, et nobiles. At sermones horum rhetorum . . . .

ADNOTATIONES.

Lin. 55. et seqq. *νεους ωφελουσι, και πολλοις πολλας παρεχονται χρειας*) Hisce verbis procul dubio designantur philosophi, quos ostendit Noster pluribus valde prodesse, ac praesertim juventuti, tametsi rhetoricam artem minime profiteantur, imo etiam parvi pendere videantur: ipsosque rhetorum dissimillimos esse declarat, quorum sermones tantum abesse ait, ut reis periclitantibus opem ferant, ut potius, quemadmodum initio Col. sequentis innuit, ad eorum perniciem conspirent.

ΚΑΙΠΟΛ
ΛΑΚΙCΚΑΙΠΑΡΟCΟΝΤΙCΙ
ΠΑΡΕCΤΙΠΟΙΕΙΚΑΤΑΔΙΚΑ
ΖΕCΘΑΙΚ ΝΟΦΙΛΟCΟΦΟC
ΔΕΠΕΡΙΠΕCΗΠΟΤΕΟΙCΛΕ
ΓΟΥCΙΝΟΥΚΑΚΟC ΕΝΟΜΕ
ΝΟCΠΕΡΙΠΕCΕΙΤΑΙ ΔΙΟ
ΠΕΡΟΥΔΑΙCΧΡΟCΑΥΤΩΙΓΕ
ΝΟΙΤΑΝΑΛΛΑΤΟΙCΑΠΟ
ΚΤΕΙΝΑCΙΝΟΘΑΝΑΤΟCΟΥ
ΜΕΝΤΟΙΔΙΑΤΕΛΕΙΜΗΠΕ
ΡΙΠΕCΗΤΑΡΑΤΤΟΜΕΝΟC
ΟΥΔΕΓΑΡΤΟΥC ΙΘΙΟΥC
ΤΑΠΑΡΑΛΟΓΑΓ ΚΕ
ΡΑΤΤΕΙΝ ΑΛΛ
ΤΑΜΕΤΑΤΗΝΤΕΛ
ΔΕΝΕCΕCΘΑΙΠΡΟ
Π ΤΕΙCΜΕΝΟΝ
Π ΟΥCΡΗΤΟΡΑCΙ
ΟΝΗ

ΥΝΟΛΥ
ΑΔΕ
Ι ΝΥΠ
ΝΑ ΗΝ ΙΘΟ
ΚΑCΡΙΚΟ CΗ
ΝΑ ΘΑ
ΚΑΙC
ΦΕΡΟΝ
ΓΕΙΝΑ
ΓΑΝ
ΚΑΙ ΛΟ
ΠΕΙΘΕΝ
ΤΙCΑΦΗ
ΕΑ

Υ
ΑC
Α
Χ
ΗΝ
ΝΑ
ΙΝ
Ο

COL. XXXI

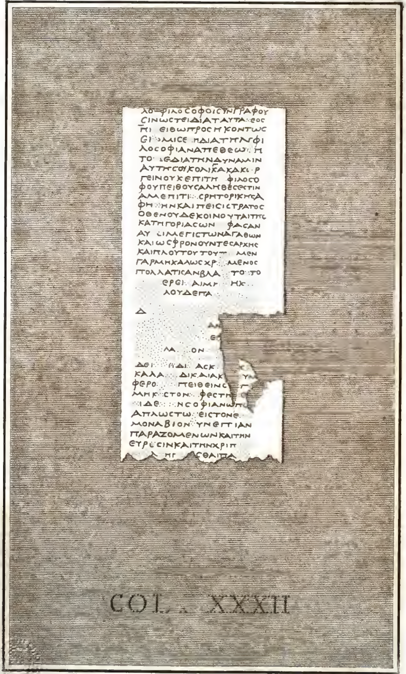
Gio. Casanova dis. Gu. Casanova inc.

COLUMNA XXXI.

. . . .
. . . . και πολλακις, και παρ' όσον τισι παρεστι, ποιει καταδικαζεσθαι. Καν ὁ Φιλοσοφος δε περιπεση ποτε, όις λεγουσιν, ου κακος γενομενος περιπεσειται· διοπερ ουδ' αισχρος αυτω γενοιτ' αν, αλλα τοις αποκτεινασιν ὁ θανατος. Ου μεν τοι διατελει μη περιπεση ταραττομενος· ουδε γαρ τους ηλιθιους τα παραλογ' απεοικε ταραττειν, αλλα τον μεν τα μετα την τελευτην ουδεν εσεσθαι προτερον πεπεισμενον . . . .
. . . .

. . . .
. . . . et saepe, et quantum in nonnullis *rhetorica* valet, facit ut homines damnentur. Licet vero philosophus aliquando inciderit in ea, quae dicunt pericula, haud improbus exsistens incidet: quare mors minime ipsi, sed interfectoribus turpis esset. Haud tamen manet perturbatus, verens ne incidat: neque enim stultos dedecet iis perturbari, quae praeter exspectationem fiunt; sed illum, qui prius sit persuasus, nihil esse post mortem futurum . .
. . . .

Lin. 16. et seqq. τον μεν τα μετα την τελευτην ουδεν εσεσθαι πεπεισμενον) Noster hoc loco contendit, perturbari malis nequaquam indecorum esse stultis hominibus, verum ei qui persuasus jam sit, nil post mortem esse futurum. Quibus sane verbis quodammodo indicare videtur, unos Epicureos, quod cum corpore et animum mori putarent, esse sapientes; ceteros vero philosophos, qui animi immortalitatem tuebantur, inter insipientes et stultos censendos. Sed quid, quaeso, hoc magis ridiculum, ac simul magis arrogans fingi potest?

Casanova dis. Giu. Casanova inc.

COLUMNA XXXII.

. . . . πολ-
λοι φιλοσοφοι συγγραφου-
σιν, ὡστ' ει δια ταυτα θεος
ἡ πειθω προσηκοντως
ενομισθη, δια την φι-
λοσοφιαν απεθεωθη.
Το δε δια την δυναμιν
αυτης ουκ ολιγα κακουρ-
γειν, ουκ επι της φιλοσο-
φου πειθους αληθες εστιν,
αλλ' επι της ῥητορικης· α-
φ' ἡς ην και Πεισιστρατος,
ὁθεν ουδε κοινουται της
κατηγοριας, ὡν εφασαν
αυτοι μεγιστων αγαθων
και ὡς φρονουντες, αρχης,
και πλουτου· τουτοις μεν
γαρ μη καλως χρωμενος
πολλα τις αν βλαπτοι . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . . Τ. -
δ' ει τις εδιδασκετο, του γε
καλα, και δικαια, και συμ-
φεροντα πειθειν ἀπο
μηκιστον αφεστηκεν·
ει δε την σοφιαν, ὡσπερ
ἁπλως, των εις τον ευδαι-
μονα βιον συνεπειαν
πραξομενων και την
ἑυρεσιν . . . .
. . . .

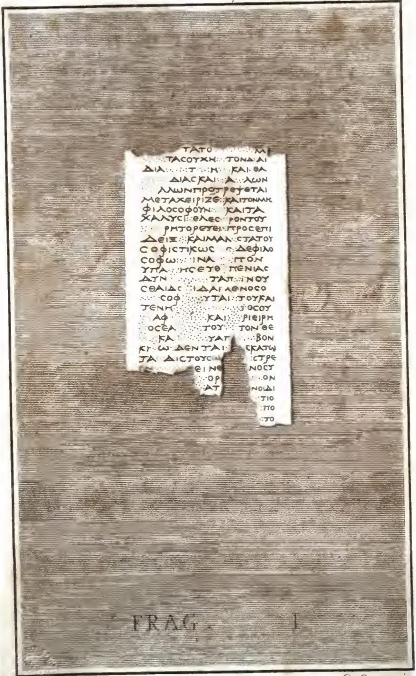
CAP. XIV. Conclusio totius disputationis.

. . . . ¶ multi scribunt philosophi, ut si propter haec Dea merito existimata est persuasio, ob philosophiam inter Deos relata sit. Quod vero plura mala ipsius vi inferantur, id non philosophicae persuasioni, verum rhetoricae arti adscribendum esse constat: cui deditus erat Pisistratus, ac propterea non accusatur *a sophistis* de iis, quae maxima ipsi veluti sapientes appellant bona, idest de principatu, et divitiis; etenim qui his non recte utitur, plurimum nocere potest . . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Hanc *rhetoricam* si quis edoctus est, is ab honestis, et justis, et utilibus persuadendis longissime abest: sin vero ad sapientiam animum appellere velit, ut uno verbo dicam, earum rerum, quae ad beatam degendam vitam perpetuo perducent, cognitionem adsequetur.. . . . .
. . . .

Lin. 36. *συνεπιαν*) In *αυτογραφω* legimus *συνεπιαν* pro *συνεπειαν* : haud enim raro tum in papyris Herculanensibus, tum in aliis veteribus monumentis ει, et ι inter se permutantur. Vox autem *συνεπεια* a verbo *συνεπομαι*, *una sequor*, *una comitor*, originem ducens, proprie rerum *ordinatam seriem*, et *consecutionem* significat. Quare in hoc loco *παραγιεσθαι συνεπειαν εις ευδαιμονα βιον* idem sonare videtur, ac *perpetuam bonorum seriem ad beate vivendum afferre.*

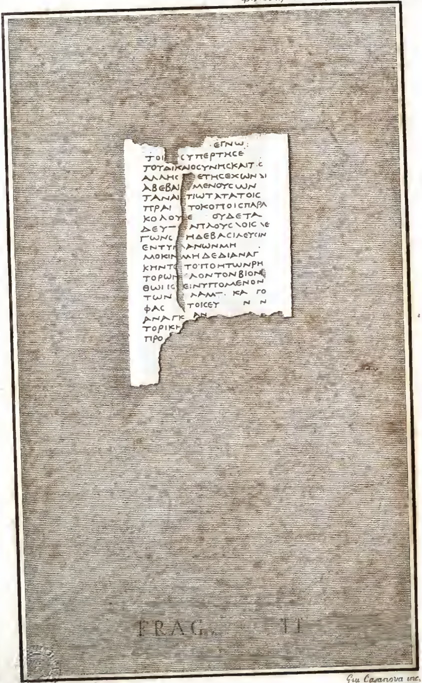

Gen. Casanova dis. — Giu Casanova inc.

FRAGMENTUM I.

. . . .
. . . . Και ὑπ' αλλων, αλλων προτρεψεται μεταχειριζειν και τον μη φιλοσοφουντα, και ταχα λυσιτελεστερον του μεν ῥητορευειν προς επιδειξιν, και μαλιστα του σοφιστικως. Ὁδε φιλοσοφων τινα τροπον ὑπ' αυτης ευθυς πενιας δυνηθειη ταπεινουσθαι; . . . .
. . . .

. . . .
. . . . Et ab aliis, atque aliis rogabitur instituere philosophiae rudem longe utilius, quam si is artem rhetoricam declamatoriam, et praecipue sophisticam doceatur. Sed philosophus quonam pacto ab ipsa paupertate subito opprimi posset? . . . . .
. . . .

FRAG. II

Giov. Casanova dis. *Giu Casanova inc.*

FRAGMENTUM II.

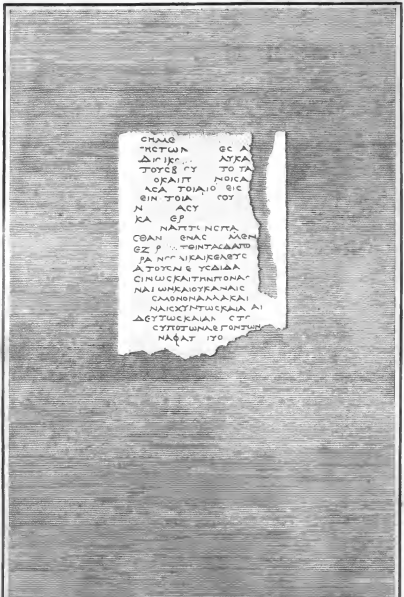
. . . .
. . . . ὑπερ της ε . . -
του δικαιοσυνης, και τ . ς
αλλης . ετης εχων δι-
α βεβαι . . μεν ουσων
τ' αναιτιωτατα τοις
πρα . . ιτοκοποις παρα-
κολου . ειν, ουδε τα
δευτ . α πλουσιοις λε-
γων, . ηδε βασιλευσιν
εντυγ . ανων, μη . . . -
μοισιν, μηδε δι' αναγ-
κην. Τ . . το ποητων ρη-
τορων ὁλον τον βιον
θωπ . ειν ὑπομενον-
των. . λλα μην και το
Φασ . . τοις ευ . . . ιν αν
αναγκ . αν . . . . . . ρη-
τορικην . . . .
. . . .

. . . .
. . . . » pro sua justitia, et aliis virtutibus, cum posset iis constanter usus integerrime magnis negotiis interesse, nec divites assectatus est, nec cum regibus, aut populis egit, ne ob necessitatem quidem ». Sic loquuntur poetae rhetores, qui per totam vitam adulari consueverunt. Sed profecto dicere hominibus probis necessariam esse rhetoricam . . .
. . . .

ADNOTATIONES.

Lin. 7. et seq. πραγματοκοποις παρακολουθειν) Πραγματοκοποι lata significatione ii dicuntur, qui *magno studio aliena*, vel *propria curant*: at in nostro fragmento haec vox minus late sumta de reipublicae curatoribus intelligi videtur; ut propterea τοις πραγματοκοποις παρακολουθειν explicare liceat, *publicas res gerentibus se adjungere.*

Lin. 8. et seqq. τα δευτερα πλουσιοις λεγων) Heic τα δευτερα λεγειν idem est, atque id quod Graece vulgo dicitur δευτερολογειν, idest *secundas in dicendo agere:* quae quidem locutio de iis proprie accipitur, qui vel in theatris, vel in judiciis agentes secundum locum obtinent, cuique opponitur πρωτολογειν, *primas partes agere;* sed translate adhibita, ut in hoc fragmento cernitur, *aliquem assectari*, vel *adulari* denotat.

FRAG. III

Gius Casanova dis. Giu Casanova inc.

FRAGMENTUM III.

. . . .

. . . . συννοουσι καθαπερ αἱ γραυς κορας συναπτειν επαισθανομενας, και μεν εξαρτιζειν, τας δ' αποχραινουσαι και κελευειν ἁ τους νεους διδασκωσιν· ὡς και την πολιν Αθηναιων, και ουχ αναισθητως μονον, αλλα και δη αναισχυντως, και απαιδευτως, και αντιστροφως ὑπο των λεγοντων φληναφασαι πολλα . . . . . .

. . . .

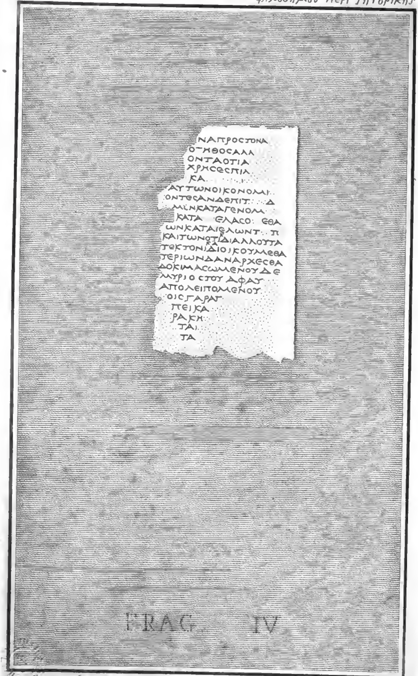
. . . .

. . . . Sicut cogitant vetulae sibi conciliare puellas, atque instruere scientes, his vero splendide ornatis inculcare, quae adolescentulos doceant; ita sibi civitatem Atheniensium conciliare student *rhetores*, ac non solum stulte, verum et impudenter, et imperite, et secum pugnantes in dicendo nugantur multa

. . . .

„Lin. 6. et seq. αποχραινουσαι) Vocabulum αποχραινω ad picturam pertinens, uti ex Platonis VI. *de Rep.* apparet, proprie indicat *colorum floribus opus exornare.* Hesychius vero in suo lexico ita eamdem vocem expouit, ut per eam perfectionem quamdam, adjectis coloribus qui deerant, designari ostendat. Verum heic το αποχραινειν translate acceptum de iis mulieribus dicitur, quae omni ornatus genere, ac fuco praesertim, se comparare student, ut venustiores videantur.

Lin. 9. την πολιν) In textu habetur πολι ex librarii incuria.

Gius Casanova dis — Gius Casanova inc

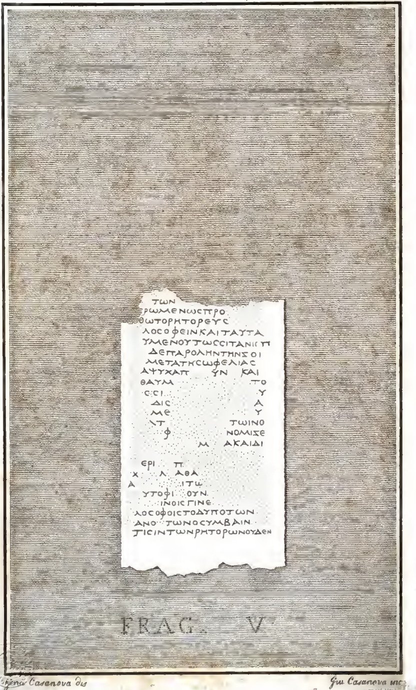
FRAGMENTUM IV.

. . . .
. . . . τα
ξαυτων οικονομη-
σοντες· αν δ' επι την δο-
κιμην καταγενομε-
νοι, καταγελασομεθα,
των καταγελωντων τε,
και των, ότι και αλλου τα
τεκτονικα διοικουμεθα,
περι ών δ' αναρχεσθαι
δοκιμασωμεν, ουδε
μυριοστους αφαυρους
απολειπομεν . . . . . .

. . . .
. . . . nostram rem familiarem administraturi: si vero ad experimentum deveniamus, certe deridebimur, his vel illis illudentibus, quod aliena fabrilia administramus, quodque de iis, quae adgredienda censemus, ne unum quidem e decem millibus vilem teruncium negligimus . . . . . .

ADNOTATIONES.

Lin. 12. et seq. μυριοστους αφαυρους απολειπομεν) Nomen αφαυρος, idest *debilis*, *vilis*, adjectivum est, eoque a Philodemo intelligitur *vilis nummus*, qualis teruncius apud Latinos, subaudiendo scilicet χαλκουν; quae quidem vox Graece *nummulum aereum* significat, sive νομισματιον τι λεπτὸν, uti in Pollucis *Onomast.* lib. IX. exponitur.

Gen.o Casanova dis Giu Casanova inc.

FRAGMENTUM V.

. . . .
. . . . ει τις πε-
πρωμενως προσδιωρ-
θωσο ῥητορευειν, και
φιλοσοφειν, και ταυτα
του μεν ουτως σπανιου,
ουδε παρ' ὁλην την ζω-
ην μετα της ωφελιας
αν αψυχα πανυ συνιει, και
εθαυμαζε . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . . ουτω
αληθινοις γινεται αυτοις
φιλοσοφοις τοδ' ὑπο των
ανοητων ὁ συμβαινει
τισιν των ῥητορων . . . .
. . . .

. . . .

. . . . Si quis veluti fato impulsus rhetoricam simul et philosophiam se profiteri aperte diceret, praesertim cum is tam rarus esset, ne per totam quidem vitam utiliter res inanimas omnino intelligeret, et admiraretur . . . .

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

. . . . haud veris accidit philosophis, quod stultorum caussa aliquibus rhetoribus contingit . . . .

ADNOTATIO

ADDENDA AD COL. XIII HUJUS PAPYRI.

Lin. 32. et seqq. Ουδε σοφισται και λεληθασιν) Cum Philodemus ante dixerit philosophos rectam vivendi rationem juventutem edocentes, simul eam veris politicae praeceptis instituere, addit deinde per sophistarum declamationes haud quidquam tale posse effici; quare haec verba, σοφισται λεληθασιν εικονας ἑαυτων παρατιθεντες, sic alio pacto non male vertas, *sophistae imprudenter faciunt, qui suas statuas proferunt.*

ERUDITO LECTORI.

I. INTER non pauca Herculanensia volumina, Philodemi nomen praeseferentia, unum exstat haud multos ante annos explicatum, quod hunc titulum habet: Των κατ' επιτομην εξειργασμενων περι ηθων και βιων εκ των Ζηνωνος βιβλων..... ὁ εστι περι παρρησιας. *Sermonum de vita et moribus compendiaria ratione excerptorum e Zenonis libris.......qui est de dicendi libertate* (1). Unde discimus totum opus plures in libros fuisse distributum, quorum unus (neque enim lacuna scire nos sinit, quanam nota distinguatur, unum scilicet primo, altero, tertio, an ulteriori loco sit collocandus) *de dicendi libertate* agens in eo, de quo loquimur, volumine continetur. Sed haec papyrus eamdem ac nonnullae aliae, antequam expedita eas evolvendi ratio reperiretur, nacta est fortunam, ut nimirum in duas per cultrum partes sit dissecta. Ex quo factum est, ut si viginti quatuor columnas excipias, amplius quinquaginta ex iis in bina singulae fragmenta scissae conspiciantur. Cui sane labi si lacunas addas, quas omnes, de quibus dixi, haud bipartitae pagellae non initio solum, sed in medio quoque, modo majores, modo minores exhibent, facile quisque intelliget et quam magnam difficultatem patiatur hujus papyri interpretatio, et quantam mereatur veniam, qui eamdem explanare aggressus non semper acu rem tangere, Auctorisque mentem adsequi videatur.

II. In hoc autem conscribendo volumine, quantum ex istis laciniis cruere licet, id sibi proposuit Epicureus philosophus, ut doceret mortales cujusvis generis, fortunae, atque aetatis variis erratis teneri et implicari, proptereaque libere corrigi oportere, sed non omnes eodem pacto: alios enim acerbius objurgandos, alios vero lenius ac blandius monendos; rursus alios non esse nisi per certos quosdam homines reprehendendos, alios autem cujusvis personae correctionem ferre; subdit tamen nonnullos, praesertim natu majores, nec non opibus ac dignitate praestantiores, quamvis dicendi libertatem respuere atque aspernari. Haec est summa totius Philodemi disputationis: quod quidem ut melius ac luculentius appareat, quid in singulis ostendat columnis, considerare oportet.

III. Ac primum docet duplicem loquendi libertatem esse distinguendam, quarum altera ex indole comi et urbana, altera ex aspera et inurbana proficiscitur. Mores autem libere loquentis ex indole urbana et leni ita Col. I. describit: » Est semper benevolus, et semper philosophus, et magnus animi » habitu, neque appetens gloriae, neque auram captans popularem, atque » ab invidia liber, eaque tantum, quae ad rem pertinent, dicens, nec sinens » se abripi ad maledicendum et conviciandum, aut opprimendum, aut no» cendum, neque iracundus, neque asper, neque acerbus ». Simulque ait eum, qui ex aspero ingenio dicendi libertate utitur, his contraria sectari.

IV. Deinde Col. II. varias proponit quaestiones, easque paucis expedire studet. Harum prima est, utro libertatis genere proclivius utatur vir sapiens;

(1) Verba περι ηθων και βιων vertimus *de vita et moribus*, Gassendum secuti, qui eumdem titulum operis ab Epicuro conscripti ita quoque reddidit in sua X. lib. Laertii versione; imo et Ciceronem, qui fortasse ad Epicuri librum spectavit, cum *Quaest. Tuscul.* lib, 5. scripsit: *Socrates primus philosophiam devocavit e caelo .... et coegit de vita et moribus, rebusque bonis et malis quaerere.* Porro in voce εξειργασμενων intellige υπομνηματων, vel aliud nomen neutrius generis, ad quod referatur illud ὁ sub tituli finem.

aitque illum ad lene ac urbanum omnino procliviorem esse, sed quandoque incidere caussam, cur acrior objurgatio necessario sit adhibenda. Quae sane responsio licet desideretur in textu, ac tota in lacuna delitescat, sat manifeste tamen ex sequentibus colligitur. Quaerit porro, quid libentius faciat sapiens; atque asserit alterum facere libentissime, ad alterum invitum venire, cum nempe nulla alia suppetat emendandi ratio. Tum quid copiosius tractet; neutrum statim respondet, negatque copia ac redundantia sermonis in dicendi libertate exercenda opus esse. En ipsa Philodemi verba: » Si vero quis quaerat, ad quodnam libertatis genus proclivior sit sapiens................
» Si omnino roget, quid libentius faciat, manifestum quoddam rogat: manifestum est enim, quod illud facit libentissime, hoc autem iniquo fert animo, » eoque tamquam absinthio utitur. Sin autem utrum agat copiosius, neutrum dicere necesse est ». Qua quidem in re a Philodemo haud dissentit Plutarchus in *de discernendo amico ab adulatore.* Ibi enim haec habet: Ολιγοι εκ πολλων εισι οἱ παρρησιαζεσθαι μαλλον, η χαριζεσθαι τοις Φιλοις τολμωντες· εν δε τοις ολιγοις αυθις ου ῥᾳδιως αν ἑυροις επισταμενους τουτο ποιειν, αλλ' οιομενους, αν λοιδορωσι, και ψεγωσι, παρρησιᾳ χρησθαι. Καιτοι καθαπερ αλλῳ τινι Φαρμακῳ, και τῳ παρρησιαζεσθαι ου τυχοντι καιρου, το λυπειν αχρηστως και ταραττειν περιεστι· *Pauci e multis sunt, qui magis libere loqui, quam amicis gratificari velint: in his autem paucis haud facile inveneris, qui hoc facere sciant; sed ipsi putant se dicendi libertate bene uti, si vituperent et convicientur. Profecto ut alia medicamenta, sic dicendi libertas intempestive adhibita sine ulla utilitate molestiam et perturbationem affert.* Ac paucis interjectis ita prosequitur: Επει τοινυν αισχρον μεν εστι κολακειᾳ περιπεσειν διωκοντα το προς χαριν, αισχρον δη Φευγοντα κολακειαν παρρησιας αμετριᾳ διαφθειραι το Φιλικον και κηδεμονικον· δει δε μηδετερον παθειν, αλλ' ὡσπερ αλλῳ τινι, και τῃ παρρησιᾳ το καλον εκ του μετριου λαβειν· *Quoniam igitur turpe est in adulationem incidere eum, qui gratiam captare studet; turpe item est ab adulatione abhorrentem, immoderata loquendi libertate amicitiae ac benevolentiae officium corrumpere: neutrum autem facere oportet, atque ut in aliis rebus, sic in dicendi libertate decorum ex moderatione sumere.* Tum sub ejusdem opusculi finem declarans raro, et ex quadam tantum necessitate vehementiori objurgatione esse utendum, haec addit: Εν τισιν ουν σφοδρον ειναι δε τον Φιλον, και ποτε τῳ τονῳ χρησθαι της παρρησιας; ὁταν ἡδονης, η οργης, η ὑβρεως επιλαβεσθαι Φερομενης οἱ καιροι παρακαλωσιν, η κωλυσαι Φιλαργυριαν, η προς ἑξιν αντεχειν ανοητον· *Quibus igitur in rebus vehementem esse oportet amicum, et quando libere castigationis acerbitate uti? quando voluptatis, aut irae, aut injuriae effrenatam cupiditatem cohibere, vel avaritiam coercere, vel stultum animi habitum oppugnare tempus suadet.* Eadem quoque Tullius, ut Latina cum Graecis conjungamus, ante Plutarchum docuerat I. *de Offic. cap.* 38. sic scribens: *objurgationes etiam nonnunquam incidunt necessariae, in quibus utendum est fortasse et vocis contentione majore, et verborum gravitate acriore. Id agendum etiam, ut ne ea facere videamur irati; sed ut ad urendum et secandum, sic et ad hoc genus castigandi raro invitique veniamus, nec unquam, nisi necessario, si nulla reperietur alia medicina; sed tamen ira procul absit, cum qua nihil recte fieri, nihil considerate potest. Magna autem ex parte clementi castigatione licet uti, gravitate tamen adjuncta.* Haec Cicero; qui profecto eodem pacto, ac Philodemus, et Plutarchus a medicis exemplum sumens, tunc ait aspera reprehensione utendum, tamquam acerbiore medicina, cum nulla alia reperiuntur leniora remedia. Notanda est quoque in nostro Auctore absinthii similitudo; de cujus usu in medicina vide Plinium *lib.* XXVII. cap. 7.

V. Praeterea aliam quaestionem in medium affert Philosophus extrema pag. II, et sequentis initio; sed quaenam ea sit, ignorare nos cogit lacuna. Attamen non longe a vero aberraveris, si opineris eum heic expendere velle, num libertate, de qua loquimur, adversus cujusvis ordinis homines, etiam genere clariores et potentiores uti oporteat; simulque statuere omnes prorsus libere esse castigandos, deque ea re inter omnes convenire philosophos, licet quod ad libertatis genus, et modum spectat, a se invicem non parum discrepent. Id certe innuere videntur Auctoris quae sequuntur verba: » Sin » autem quaeratur, utrum saepius existimet oportere........Ab hac sen- » tentia non erunt alieni sapientes in dicendi libertate mordaces; sed de illis » sufficiunt, quae sunt dicta: neque eam rejicient, etsi a se invicem dissi- » deant, sapientes in dicendi libertate blandi........ Ex philosophis alium » quidem esse iracundum et mordacem in omnes; alium vero semper lenem, » et hunc quidem de omnibus rebus, illum autem de quibusdam tantum » libere loqui...... Loquentes adversus pudore confusos, vel animo fractos, » vel superbos, vel alium verecundiorem, vel alium indociliorem, dissen- » tient a se quoque hoc, vel illo tempore ». Ubi cum ait Philodemus, quosdam philosophos esse asperos, et *κυνωδεις mordaces* in omnes, indicare procul dubio Antisthenis discipulos voluit, qui ob hanc caussam ex multorum sententia Cynici vocitati fuere.

VI. Isthaec autem praecepta Epicureus noster certi cujusdam philosophi auctoritate confirmat, quem *profundi ingenii* virum appellat, cujusque nomen nullus dubito, quin tradiderit, verum nobis invida subripuit lacuna. Is porro unus certe fuit ex suae disciplinae antesignanis, ac fortasse Zeno Sidonius, quem dictum *coryphaeum, et principem* Epicureorum memorat Cicero I. *de Nat. Deor.* n. 21., cujusque libros de eodem argumento conscriptos in suum opus Philodemus transfudit, quemadmodum ex hujus papyri titulo apparet. Itaque ille, quicumque demum fuerit, uti noster refert Auctor, utrumque dicendi libertatis genus probat, sed maxime lene et urbanum ex sapientium opinione: docet deinde asperius objurgandos infimae sortis homines, quos qui clementer castigat, cum stultum atque hebetem judicandum esse censet; eodemque pacto tractandam imperitam multitudinem existimat, quae ob inopiam aliasque caussas optimis amicorum, vel praeceptorum monitis careat est necesse, quibus a falsis opinionibus, vulgique erroribus ad veram sapientiam traducatur. Verum haec ex ipso Philodemo Col. IV. et V. satius est audire: » Vidit profundioris ingenii Vir homines vulgo in utro- » que libertatis modo conspirare, et quem ii consectentur, qui perfecti eva- » sere: rursus vidit, e quibus crassioribus seminibus constent, et compacti » fuerint aliquorum animi, qui abjectioris sortis homines leniter reprehen- » dunt: vidit aeque qua ratione multitudo ortum habuit................. » Meliores quomodo fient in penuria hominum ad benevolentiam et amici- » tiam comparatorum nati, et sine diuturna magistrorum institutione »? In his Philodemi verbis valde notatu digna locutio illa, qua tardi ingenii homines e crassioribus seminibus orti dicuntur. Et sane censuit Epicurus, humanos animos e tenuissimis et rotundissimis atomis, longeque subtilioribus prae corporis principiis constare; ut ex ejus *epistola ad Herodot.* apud Laertium *lib.* X. edit. Gassendi patet. Ibi enim de anima haec leguntur: Αλλα μην και εξ ατομων αυτη (ψυχη) συγκειται λειοτατωντε, και στρογγυλωτατων, ου πολλω τινι διαφερουσων των του πυρος. *At sane conflatur ipsa e levissimis, et rotundissimis atomis, haud valde diversis ab iis, e quibus conflatur ignis.* Et paullo ante dixerat animam esse σωμα λεπτομερες, προσεμφερεστατον πνευματι, *partium tenuissimarum contextum, spiritui simillimum.* Quare satis apposite

ad magistri doctrinam Epicureus scriptor hebetes homines ex atomis crassioribus compactos asserit, tamquam si eorum animi ex iis elementis coagmentati essent, quae corporeis admodum similia forent. Nec vero mirandum, quod infima plebs, et inficeta multitudo veluti indocilis, pervicax, ac proinde acrius increpanda ostenditur; norunt enim omnes Epicurum queri consuevisse minime a populo sua dogmata probari, cum ita apud Senecam *epist.* 29. loquatur: *Nunquam volui populo placere; nam quae ego scio, non probat populus, quae probat populus, ego nescio.*

VII. Porro Col. VI. et VII. demonstrare nititur Auctor plurimum ad aliorum peccata corrigenda valere ἀποφθέγματα, idest *dicta acuta* et *faceta:* quae quidem si sint urbana, et minime illiberalia, etiam laudat Cicero I. *de Offic. cap.* 29. Tum in arguendo improbat καταφορὰς, longiores scilicet et acriores objurgationes a sophistis usurpatas, quae *invectivae* dici solent. Ac tandem observat singulos quoque viros dignitate conspicuos, et populos etiam reprehensione indigere, ita tamen ut hujusmodi dicendi libertas iis omnino, quae dicta sunt, congruat. Sic enim scribit: » Si quis sit apophthegmatum » amantior, sicut Polyaenum fuisse ait Metrodorus, saepius se in colloquium » insinuans (et bibacior erit adhuc fide dignior)....... libertate utetur in » nonnullos quoad omnia etiam urbane jocando in eodem rerum statu. Et » si hic minus dicendi libertate indigeat, ille per eam servari possit, hic » quidem pauciora, ille plura sibi vindicat, quibus perfectus evadat........ » Fit vero ex dictis, ut singillatim viri principes, et populi reprehensione » indigeant.........Objurgationes sophisticas quorumdam omnes vitabunt; » aptare enim oportet dicendi libertati plurima ex dictis ». Quae profecto omnia plana sunt, et aperta, praeter illa, *urbane jocando in eodem rerum statu*, των αυτων πραγματων οντων. Eecujus enim rerum status, inquiet quispiam, fit hoc loco mentio? At nisi nos fallit opinio, videtur heic Philodemus morem illum spectasse, quo apud veteres viri praesertim graves cum amicis epulantes aliqua lectione, vel utili sermone delectari solebant: quod quidem praeter alios testantur Cicero de Catone *cap.* 14. *de Senect.* et de Attico Nepos in *ejus vita;* quodque ad Graecos attinet, ut Platonem, Xenophontem, aliosque omittamus, sat demonstrant convivales quaestiones, de quibus prolixe Plutarchus in libris *Symposiac.* atque Athenaeus in *Dipnosoph.* Vult igitur philosophus, ut qui amicorum vitia emendare student, quo monitiones amicius accipiantur, iis coenantibus obrepant, atque humanissime jocando magna dexteritate ipsorum errata corrigant. Quare *in eodem rerum statu* idem valet, ac si dicatur, *non intermissa coena, bibendique hilaritate.* Atque hinc quoque intelligimus, cur paullo ante dixerit: *et bibacior erit adhuc fide dignior.*

VIII. Sequuntur pagellae VIII. IX. et X. quibus Noster ostendit viros sapientes esse maxime aptos ad castigandos nobiles homines, ac praecipue philosophiae studiosos, quales nimirum fere omnes Romani, Graecique optimates tunc temporis erant. Docet tamen haudquaquam illorum monitiones utiles esse posse, nisi et leniter fiant, et ex non vulgari benevolentia atque amore proficisci videantur. Nam nisi sit sapiens, qui reprehendit, persistet errans in sua opinione, neque erroris caussam cernet: sin vero sapiens reprehensionis acerbitate peccantem offendat, tantum abest ut hic correctione gaudeat, ut potius corrigenti irascatur, claudatque aures veritati. » Aliquando, » ait, sapiens apud sapientem liberius loquetur: si ille est sapiens, et agno» scitur ut sapiens, perfectus eum perfecto loquitur.......Si igitur sapientes » se mutuo norint, aequo animo velut a se ipsis mutuo admonebuntur de » iis, quae exposuimus, et semetipsi morsu lenissimo mordebunt, sibique

» gratiam habebunt........ Infirmitatem, quae ipsi acciderat, et rationes, » quibus deceptus fuit, cernet sapiens, illique aperiet, se persuadebit....... » Si vero philosophus libere apud illum loquetur, haud irascetur, ut Jupiter » Capaneo......... haud inquiet: *velut homo perferam nunc?* ac dicendi » libertatem non a se repellet, sed perferet, et benevolentia gaudebit». Huc usque Philodemus; qui demonstrare studens nunquam fore, ut ira inflammetur monitus, si acerbitate monitio careat, occasionem inde arripit poëtarum fabulas carpendi, quibus et Jupiter Capaneo ob linguae libertatem fuisse iratus, et Numen aliud, cujus nomen lacuna plane occultatur, quasdam feminas acriter ob eamdem caussam increpuisse fingebantur. Namque Epicuri sectatores, contra ac ceteri philosophi, opinabantur haud esse Deos hujus rerum universitatis dominos et moderatores, ideoque nullam piorum, atque impiorum rationem habere posse, quo hos supplicio, illos praemio afficerent: unde fiebat, ut adversarios Deorum providentiam propugnantes ipsi accusarent, quod ita Divinae naturae humanas cupiditates turpiter tribuerent. Id quidem apertissime, ut alia mittamus, ex Epicuri *Ratis sententiis* colligitur; initio enim, ut auctor est Laertius cit. *lib.* X. *segm* 139. haec habet: Το μακαριον και αφθαρτον, ουτε αυτο πραγματα εχει, ουτε αλλῳ παρεχει· ὡστε ουτε οργαις, ουτε χαρισι συνεχεται, εν ασθενει γαρ παν το τοιουτον· *Quod beatum et aeternum est, id nec habet negotii quidquam, nec alteri exhibet: quare neque ira, neque gratia tenetur; quae enim talia, imbecilla sunt omnia.* Quod autem Noster de Jovis in Capaneum ira tradit, ex Euripide sumsit, qui in Tragoedia, cui titulus *Phoenissae*, superba et contumeliosa strenui illius ducis dicta, tristissimumque simul ejusdem exitum sic enarravit a v. 1179:

Καπανευς δε πως ειποιμ' αν ὡς εμαινετο;
Μακραυχενος γαρ κλιμακος προσαμβασεις
Εχων εχωρει, και τοσονδ' εκομπασε·
Μηδ' αν το σεμνον πυρ νιν ειργαθειν Διος
Το μη ου κατ' ακρων περγαμων ἑλειν πολιν.
Και ταυθ' ἁμ' αγορευε, και πετρουμενος
Ανειρφ' ὑπ' αυτην ασπιδ' ειλιξας δεμας,
Κλιμακων αμειβων ξεστ' ενηλατων βαθρα.
Ηδη δ' ὑπερβαινοντα γεισσα τειχεων
Βαλλει κεραυνῳ Ζευς νιν· εκτυπησε δε
Χθων, ὡστε δεισαι παντας· εκ δε κλιμακων
Εσφενδονατο χωρις αλληλων μελη,
Κομαι μεν εις Ολυμπον, ἁιμα δ' εις χθονα,
Χειρες, και κωλα ὡς κυκλωμ' Ιξιονος
Ελισσεται, εις γην δ' εμπυρος πιπτει νεκρος.
Capaneus vero quo pacto dicerem, ut insanierit?
Etenim altae scalae gradus
Adscendebat, et talia jactitabat,
Ne grave quidem Iovis fulmen se prohibere posse,
Quominus a summis arcibus caperet urbem (Thebas).
Atque haec simul dicebat, et lapidibus ictus
Adscendebat sub ipso clypeo volvens corpus,
Scalarum clavis munitarum politos gradus percurrens.
Iam vero superantem pinnas murorum
Ferit eum fulmine Iupiter: insonuit autem
Terra, adeo ut terrerentur omnes; e scalis
Disjiciebantur a se mutuo membra,
Comae quidem ad caelum, sanguis vero ad terram;

Manus et pedes velut Ixionis rota
Volvebantur, in terram decidit ambustum cadaver.

Ita tragice Capanei supplicium descripsit Euripides, quem prae aliis poetis in deliciis habebat Philodemus, quemadmodum alibi vidimus. At minime nobis divinare licebit, unde petierit ea, quae sequuntur, minacia verba vel ipsius Iovis, vel potius alterius ficti Numinis, cujus nomen in lacuna latet, uti modo dictum. Id unum tamen veri simile putamus, illa ex aliquo scriptore comico desumta fuisse; nam stilus magis socco, quam cothurno congruere videtur. Ceterum fac obiter advertas, quam magnifice sentiat Noster de sapiente, viro nimirum qui philosophiae praecepta sequatur: etenim ita eum non semel τελιον *perfectum* nominat, ut synonyma vocabula *sapientem*, et *perfectum* habere videatur.

IX. Iam vero postquam philosophus ostendit, viros genere claros facilius sapientis correctionem ferre, subdit tamen Col. XI et XII. ne sapientem quidem hosce admiraturos, aequoque animo audituros fore, si ille nulla in eos auctoritate valeat, imo sit ipsis subiectus, e servorum scilicet, vel libertorum numero; quales apud veteres liberorum paedagogos, et praeceptores fere exstitisse novimus (1). Verba autem Philodemi isthaec sunt: » Saepe adver» sus monitionem, atque, ut ita dicam, dominatum, ostendens se magna er» rata videre, et haud talia existimare, sapientem mediocria objicientem non » admirabitur.....Si parentes sint monitores, aut alii parentibus similes, qui» vis animum adtendet, et magis consilium amplectetur, et suam opinionem » se excusans abjiciet......Valde modum excedens stultam circumvectionem » imperat ...., quisque enim ab ejusdem sortis hominibus admonitus » et loco cedit (2); at eorum, qui sibi sunt subjecti, haud plane monitio» nem perferet ». Quae hoc loco Epicureus de circumvectione scribit, quamvis sint obscuriora, ita tamen explicari posse videntur, ut omnis plane evanescat difficultas. Principem enim virum induci heic a Philodemo putamus, qui dum cogitat longo itinere, sumtuque immodico cuncta sua rura ac villas lectica circumvectus perlustrare, tametsi e familia plures ab incepto dehortari conentur, consilium tamen non mutat, quin magis magisque in eo perficiendo obfirmatur, ne hominum sibi subjectorum monita sequi videatur. Et quidem vox περιφορα *circumvectio*, quae heic adhibetur, de iis saepe usurpatur, qui lectica deferuntur; unde Artemonem Clazomenium, celeberrimum machinarum militarium inventorem, περιφορητον cognominatum accepimus a Plutarcho in *Peric.* et Schol. Aristoph. in *Acharn.*, quia solitus erat lectica gestari.

(1) Id quidem praeter alios e Suetonio discimus in *vita Claud.* c. 2. atque e Clemente Alexandr. *Paedag.* l. c. 7. licet ut ineptum et absurdum traducat hoc institutum Plutarchus in *de liber. institut.* Videsis Pignorium *de Serv.*

(2) In texto haec verba habentur, quae ex aliquo dramatico poeta desumta videntur: *ὁμαισων Φρονουμενος και πταγει του χωριου.* Nos in *adnotat.* ad Col. XII. vocem ὁμαισος, lexicographis adhuc ignotam, quam interpretamur *ejusdem conditionis*, a binis dictionibus, ὁμου *simul*, et αισα *sors*, *conditio*, facile derivari posse ostendimus. Quod si quis vocabuli novitate offensus nostram interpretationem rejiciat, ac legere malit duabus voculis distinctis ὁ μαισων, ut μαισων idem sit, ac *coquus*, vel *coqus minister*, quemadmodum Hesychius in suo Lexico exponit, huic lectioni nos quoque lubenter subscribimus. Ea autem posita, ita locum ipsum explicare licet: *coquus admonitus et loco cedit;* quae sane explicatio neque a priori nostra interpretatione, nec, quod magis est, ab Auctoris mente aliena censenda est: nam cum coqui in sordida et illiberali arte versentur, nemo, qui sit inferior, eos ad aliquid hortari potest, ac propterea ab ejusdem fortunae hominibus moneri existimantur. Porro *maeson* etiam Latine usurpatur, uti e Festo habemus, pro *persona comica aut coqui*, *aut nautae*, *aut ejus generis*, idest mercenariorum omnium, qui viles et sordidi putantur; subditque is statim isthaec alia: *dici ab inventore ejus Maesone comoedo ait Aristophanes grammaticus.* Quae postrema verba satis declarant Festum hanc nominis *maeson* significationem, atque originem ex Athenaeo hausisse, qui XIV. *libro Dipnosoph.* ita scribit: *εκαλουν δε οι παλαιοι τον μεν πολιτικον μαγειρον μαισωνα, τον δε εκτοπιον τεττιγα. Χρυσιππος δ' ὁ Φιλοσοφος τον μαισωνα απο του μασασθαι οιεται κεκλησθαι, οἱον τον αμαθη, και προς γαστερα νενευκοτα, αγνοων ὁτι Μαισων γεγονε κωμῳδιας ὑποκριτης, Μεγαρευς το γενος ὁς και το προσωπειον εὑρε το απ' αυτου καλουμενον μαισωνα, ὡς Αριστοφανης*

X. Cum antea dixerit Noster, peccantem illorum monita negligere, qui suae subsiut potestati, deinceps non raro evenire ait, ut is suspicans se ob vitia despicatui haberi, correctione gaudere incipiat, illosque diligere, qui prius erant invisi, quique interea ipsum monere haud destiterant. Additque sapientem, cui errans se adjunget, magna opus habere prudentia in eo corrigendo, ut scilicet se ipsius caussa velle ostendat, suadentisque in morem generatim ea doceat, quae ad hujus utilitatem spectant, nec ad alia digrediatur, quae ab ejusdem instituto, vitaeque cursu sunt aliena. Tum observat eos, qui idcirco correctione dolent, quod minime putant se illa peccare, quae alii suspicantur, facile hujusmodi dolore esse carituros, si ad trutinam suas actiones revocare, et memoria repetere errata velint. Sed ut Philodemi melius dignoscatur sententia, eumdem sic Col. XIII. XIV. et XV. disputantem audire non pigeat: » Se contemui suspicans brevi illos » manifesto et summo amore prosequetur, dum progredientes iterum ite- » rumque voces instaurant. Fortasse vero prae pudore sapienti se adjun- » get.......... si generatim de his rebus admoneat, quod non omnibus » facile gratificari, nec omnibus credere oportet, et de aliis id genus; » utique propter laudem hanc curam illum suscipere patietur.........Ad » vitam non opus est transferre, nisi ea solum, quae ad hos adeo corre- » ctione indigentes attinent, et meminisse quis, et quem moneat....... » Dolent, quod ex iis, quae suspicatur alius evenire, et fore eventura, » nil ab se fieri et factum iri putant. Opus autem foret talia errata quem- » que in semet recensere: haud valde tristitia id afficit.......... Quare » sapientes alteram navigationem susceperunt, quo eos corrigerent ». Haec Noster; quae profecto haud aegre quivis intelliget, si unum illud excipias, quod de philosophis tradit alteram navigationem suscipientibus, ut errantes corrigerent. Verum quovis pignore contendimus, ad alterum Platonis in Siciliam iter hoc loco adludi, quod princeps ille philosophorum Dionysii junioris rogatu aggressus est, ut eum philosophiae praecepta erudiret, moresque emendaret. Cum porro ter Syracusas Platonem profectum esse, primum Dionysio majore regnante, iterum ac tertio sub Dionysio ejus filio, constet e Laertii *lib.* III. a *segm.* 18. usque ad 23. atque ex *epist.* 7. ipsius Platonis; videndum jam, utrum secundum, an tertium ex hisce maritimis itineribus alterius navigationis nomine indicatum velit Philodemus. At cum casu quodam Plato primo in Siciliam delatus sit, ut in *Dione* narrat Plutarchus, atque ex ipso Platone colligitur; Noster vero aperte dicat alteram navigationem a sapientibus ad aliorum mores emendandos fuisse susceptam: dubitari minime posse videtur, quin de tertio in Siciliam Platonis appulsu hoc loco mentio fiat.

XI. Extrema deinde Columna XV. et sex sequentibus id sibi unice proponit philosophus, ut demonstret nonnullos reperiri, qui licet benevole et clementer a sapientibus, ac prudentibus viris castigentur, haud tamen castigatione moventur, neque arbitrantur ea se peccasse, quae objiciuntur.

Φησιν ὁ βυζαντιος εν τῳ περι προσωπων, ἑυρειν αυτον Φαισκων και το του θεραποντος προσωπον, και το του μαγει-ρου· appellarunt autem Veteres coquum quidem civem μαισωνα, *peregrinum vero* τεττιγα· *Chrysippus vero philosophus putat* μαισωνα *dictum esse a* μασασθαι, *a mandendo, velut rudem hominem, et ventri deditum, ignorans Maesonem fuisse comoediae histrionem, Megarensem genere; qui et personam invenit, ab ipso vocatam* maesonem, *sicut Aristophanes ait Byzantius in libro* de personis, *invenisse eum memorans et servi personam, et coqui personam.* Haec Athenaeus: qui profecto dum de etymo vocis μαισων Chrysippum erroris accusat, non parum ipse errare videtur; nam si, ut idem tradit, Graeci veteres μαισωνα coquum appellarunt, cur quaeso, hujus appellationis origo non aliunde potius deducetur, quam e Maesone comoedo, personae coqui inventore, qui omnino plurimis post illius nominis ortum annis vixit? Vel si demus personas comicas coqui et servi, a Maesone inventas, ab auctore nomen accepisse, qui dici idem potest de ipsis coquis, de quibus ex Athenaeo loquebatur Chrysippus?

Hinc istos animadvertit non ex animo et sincere loqui, cum ab amicis se vello vera audire dicunt: nam praeterquam quod moniti dolent, atque indignantur, tunc alios ad monendum hortari solent, cum vel se non peccaturos, vel a nemine sua peccata compertum iri confidunt. Praeterea ait eosdem aliquando in ipsos monitores maledicta et probra conjicere, quasi sint oratione quidem virtutis laudatores, revera autem vitiis, ac praecipue lasciviae dediti: aliquando vero affirmare, illis alios reprehendere non licere, cum non pauca reprehensione digna agant, ac moniti peccatis purgari nolint: saepissime tandem reprehensionis caussam non videre, quippe cum existiment monitores vel fuisse deceptos, vel sapientiores quidem esse; sed non diligere, aut odisse, aut invidere: » Illud vero perturbat, en Phi-
» lodemi verba, quod quidam minime admonitione moventur, nec propria
» cernunt peccata, et ab aliis reprehensi nullum se admisisse errorem pu-
» tant.........Libere loquentes moleste ferunt, quoniam non ex animo
» dicunt, se moneri velle.........Sicut ii, qui a Diis medicis sectionem
» poscunt, cum aegris scalprum dant; ita hi cum non reprehenduntur, et
» putant se nihil peccaturos, vel licet peccaverint, a nemine deprehen-
» dendos, ad monendum hortantur............Interdum hujus libertatis
» caussam afferunt, quod reprehensores sermoni oppositas cupiditates non
» habent, ut sincere dicant, quod sibi videtur; at actioni obsistentes cu-
» piditates habent, ut in iis, quae laudarunt, permanere nequeant.......
» neque monitores sentiunt monere alios, rursusque reprehensione digna
» agero, rem esse turpem et detestandam.........Ex monitoribus quosdam
» esse fatentur sapientiores; at eorum libertatem non amant, putantque se in
» disputationibus habendis tantum vinci, sed mentis consilio illis superiores
» esse, et meliora perspicere, praesertim quae ad vitam pertinent.........
» illos a se ipsis discrepare credunt, sicut Timocrates ajebat se fratrem dili-
» gere, ut nemo, ac rursus eum odisse, ut nemo..........Saepius censent
» eos deceptos esse, qui nihil peccantes objurgant, vel prudentiores esse,
» sed non diligere, aut odisse, aut invidere ». Ita Epicureus philosophus de veritatem aspernantibus ac respuentibus: cujus sane narrationis plura sunt, quae animadversione aliqua indigent. Ac primo non parum difficultatis habet, quod de iis refert, *qui a Diis medicis sectionem poscunt, cum aegris scalprum dant:* verum fortasse Auctoris mentem facile adsequemur, si morem obtinuisse ejus aetate statuamus, ut qui carcinomate, aut aliquo ulcero laborabant, atque in Aesculapii aede decumbentes de sectione ab ipso admonebantur, vitandi doloris caussa non a medicis, sed a Diis medicae artis praesidibus hoc remedium expeterent. Nam si veteres a primis usque temporibus ad Aesculapium, aliosque Deos medicos confugisse, ut eorum ope a gravioribus morbis, ac difficilioris curationis liberarentur, e quamplurimis discimus Scriptorum testimoniis, quae diligenter collegit *lib.* 1. *Histor. Medic.* Daniel Clericus; quidni etiam nonnullis in mentem venisse dicamus, ut ipsam sectionem a Diis postularent, ne dolorem sentirent? Quae quidem interpretatio si arrideat, το *scalprum dare* ne sic accipias, quasi revera Dii medici scalprum excisorium aegrotantibus praebere intelligantur; sed hujusmodi locutio idem heic sonat, ac *sectionem praescribere.* Hunc igitur morem sectantes Philodemus irridet, ipsosque lepide cum iis comparat, qui cum suos errores deserere nollent, moneri tamen se cupere dictitabant: frustra enim illi sanitatem exspectare a Diis poterant, qui ex Epicureorum doctrina nullam mundanarum rerum curam gererent, nec hominibus rogati adesse vellent. Deinde quod ait, nonnullos ab amicis objurgatos non modo correctionem spernere, verum etiam corrigentes illudere,

atque ipsis varia vitia objicere, totum id valde comprobare ex his licet, quae scribit Seneca *epist.* 29. de quodam Marcellino pravi et indocilis ingenii juvene, monitionisque cujuslibet contemtore: *Marcellinum nostrum*, inquit, *ego nondum despero, etiamnum servari potest, sed si cito illi manus porrigitur. Est quidem periculum, ne porrigentem trahat: magna in illo ingenii vis, sed jam tendentis in pravum. Nihilominus adibo hoc periculum, et audebo illi mala sua ostendere. Faciet quod solet, advocabit illas facetias, quae risum evocare lugentibus possunt; et in se primum, deinde in nos jocabitur: omnia, quae dicturus sum, occupabit. Scrutabitur scholas nostras, et objiciet philosophis congiaria, amicas, gulam: ostendet mihi alium in adulterio, alium in popina, alium in aula........... Hos mihi circulatores, qui philosophiam honestius neglexissent, quam vendunt, in faciem ingeret.* Nec porro praetereunda, quae habet idem Seneca *epist.* 51, cum eos, qui variis excusationibus utentes se nihil peccare arbitrantur, sic redarguit: *Nemo se avarum esse intelligit, nemo cupidum. Caeci tamen ducem quaerunt: nos sine duce erramus et dicimus: non ego ambitiosus sum, sed nemo aliter Romae potest vivere: non ego sumtuosus, sed urbs ipsa magnas impensas exigit. Non est meum vitium, quod iracundus sum, quod nondum constitui certum genus vitae: adolescentia haec facit. Quid nos decipimus? Non est extrinsecus malum nostrum, intra nos est, in visceribus nostris sedet; et ideo difficulter ad sanitatem pervenimus, quia aegrotare nescimus.* Ad haec minime abs re putamus huc afferre Plutarchi testimonium e citato libello *de discern. amico ab adulat.* ad eam confirmandam sententiam, quae apud Auctorem occurrit, *rem* scilicet *turpem esse et non ferendam, alios monere, et reprehensione digna facere.* Sic enim scribit Chaeronensis philosophus: Παῤῥησια δε παντος ανδρος ηθους ισως δειται, και τουτο αληθεστατον ιστιν. επι των νουθετουντων, και σωφρονιζοντων λεγομενον .... ελαφρου δε και φαυλου το ηθος ανθρωπου, λογω παῤῥησιας άπτομενου, περιεστι προσακουσαι το·

Αλλων ιατρος, αυτος ελκεων βρυων.

Sed dicendi libertas morum probitate aeque indiget, idque rectissime de alios monentibus, et castigantibus dicitur........... homini autem levi et pravis moribus, qui alios libere reprehendere audet, illud audire contingit:

Aliis medetur, ipse at ulceribus scatens.

Quod denique ad Timocratem attinet, quem notat Philodemus, quod ajebat *se fratrem diligere, ut nemo*, eumdemque *odio habere, ut nemo*; eum Epicuri discipulum sat probabili ratione adfirmare possumus. Sed cum duo ejusdem nominis Epicuri discipuli a Laertio memorentur, alter quidem Metrodori frater, qui postea ab Epicurea disciplina defecit, alter vero, de quo meminit in suo testamento Epicurus; verisimilius existimamus hoc loco de Timocrate Metrodori fratre agi: eoque magis, quod haud ob aliam caussam Magistrum deseruisse dicitur, nisi quia fraternas objurgationes ferre non posset.

XII. Tandem excutiendae restant tres extremae papyri columnae, in quibus Epicureus philosophus exquirit, quinam ex variis hominum generibus praecipue sint ii, qui aures omnino veritati clausas habent, quorumque propterea salus est desperanda. Animadvertit itaque primo mulieres, in primisque aetate provectas non modo esse audaces, superbas, gloriaeque appetentes, sed ob ingenii quoque imbecillitatem facilius suspicari se contemni, atque injuria affici; ex quo fit, ut male de monitoribus judicare

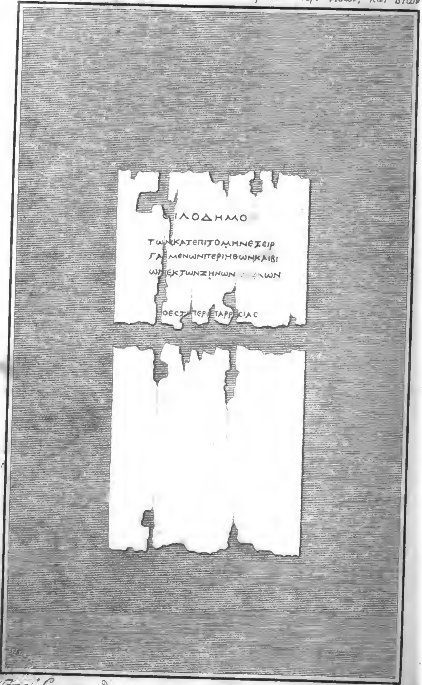
soleant, et correctionem spernant. Inde ad viros transit opibus et dignitate florentes, eosque docet haud libenter redarguentes admittero, quia se a multis ob invidiam reprehendi arbitrantur, atque ab omnibus verba blanda, assentationisque plena audire consueverunt. Et quod ad reges spectat, hos ait libertate dicendi utentibus omnino obsistere, imo putare idem esse regem aliquem reprehendere, ac nolle parere. Senca demum omnium maxime observat correctionem iniquo animo ferre: cum enim se aliis ob vitae diuturnitatem prudentiores censeant, cumque honore, et reverentia dignam senectutem esse sciant, monita respuunt, verentes ne id ex senectutis contemtu fiat: » Vetulae, inquit, facilius putant se injuria affici, ac magis » dedecore anguntur, pejusque de monitoribus judicant, atque iis cupidi» tatibus, ob quas mulieres reprehenduntur, magis exagitantur: et auda» ciores sunt, et arrogantiores, et gloriae cupidiores............. quare » statim ad lacrymas confugiunt, ex contemtu se castigari existimantes » ....Praepotentes viri haud libenter monitores excipiunt, quo» niam propter invidiam se a multis redargui existimant, cunctique quo» dammodo eos blandis verbis adloqui consueverunt: quapropter id ipsoa » valde movet, cum praeter opinionem accidat............Porro reges » omnino libere loquentibus obsistunt; ac reprehendere idem putant, ac » nolle subjici, cupiuntque omnibus imperare, et cuncta sibi esse subjecta. » Cur magis senes loquendi libertatem indignantur? quia prudentiores pro» pter aetatem semet existimant, cumque in honore, atque admiratiune a » pluribus habeantur, abnorme et absurdum censent se a nonnullis repre» hendi ». His sane verbis suam tractationem concludit Epicureus noster: quae quamvis satis per se clara sint atque aperta, aliquandiu tamen in iis magis illustrandis immorari minime nos piget. Et re quidem vera, quod ait Auctor, reges existimare idem esse reprehendere ac nolle parere, haud valde ab eo discrepare nobis videtur, quod de Dionysio seniore Syracusarum rege tradit Plutarchus in *vita Dionis;* dixisse illum, *se amicos prudentes sapientesque vitare, cum sciret ipsos magis dominari velle, quam domino parere:* ιλεγιν δε τους φιλους φυλαττισθαι νουν εχοντας, ειδως και βουλομενους μαλλον τυραννειν, η τυραννεισθαι. Paulloque ante animadverterat idem Plutarchus, familiares Dionysii iunioris adulatores, vicina vitia virtutibus affingentes, Dionis σεμνοτητα *gravitatem*, ὑπεροψιαν *superbiam*, ejusque παρρησιαν *libertatem* in reprehendendo Dionysio, αυθαδειαν *pervicaciam* appellare solitos fuisse. Praeterea quod in senibus criminatur Philodemus, nil admodum eos correctione moveri, in memoriam nobis revocat celebre effatum, seu proverbium γεροντοδιδασκαλος, *senis magister*, de eo dictum, qui in re intempestiva frustra operam ponit. Hujus sane adagii meminit Erasmus *Chil.* I. *Cent.* 2. *prov.* 60; additque ad camdem rem comprobandam Diogenis illud: νεκρον ιατρευειν, και γεροντα νουθετειν, ταυτον ειναι· *idem esse mortuo medicinam adhibere, ac senem monere.* Citantur quoque in hanc sententiam Philemonis versiculi:

Μη νουθετει γερονθ' ἁμαρτανοντα τι·
Δενδρον παλαιον μεταφυτευειν δυσκολον.
Ne tu senem monueris, cum peccaverit;
Quippe arborem annosam alio transferre arduum.

Postremo porro loco verissime a Philodemo dictum fuit, senes *in honore atque admiratione apud plures haberi.* Quam profecto in rem praeclara habet Plutarchus in Opusc. cui titulus, *an sit seni gerenda respublica:* ubi praeter alia observat, sicut a lege diadema et coronam, ita a natura canitiem honoratum dignitatis, ac principatus signum constitui; moxque

subdit voces γερας et γεραιρειν, quae *honorem* et *honorare* significant, a senibus, eorumque dignitate originem ducere: Καθαπερ, inquit, ὁ νομος το διαδημα και τον στεφανον, οὑτω την πολιαν ἡ Φυσις εντιμον ἡγεμονικου συμβολον αξιωματος επιτιθησι· και το γερας, οιμαι, και το γεραιρειν ονομα σεμνον απο των γεροντων γινομενον διαμενει. Praeclara etiam de hac re scribit Tullius in *de Senect. cap.* 18; in primisque advertit, non modo apud Romanos, et Lacedaemonios, sed *et in aliis civitatibus, ut quaeque optime est morata, ita diligentissime observari* erga illam aetatem officia. Quapropter merito lib. IX. *de Legibus* Plato idem officii praeceptum his verbis commendat: πας ἡμιν αιδεισθω τον ἑαυτου πρεσβυτερον εργῳ τε, και επει· *seniorem et re, et verbo quisque colito.*

XIII. Reliqua nunc essent hujus Papyri fragmenta: sed quoniam amplius centum ea numerantur., et omnia prope sunt intellectu facilia, ut si separatim edantur, justum volumen conficere queant; nos, ne nimio plus hic V. Tomus excrescat, si tam multa quoque fragmenta complectatur, ipsum in duas partes dispescentes, ad alteram eadem, quae diximus, fragmenta rejiciemus.

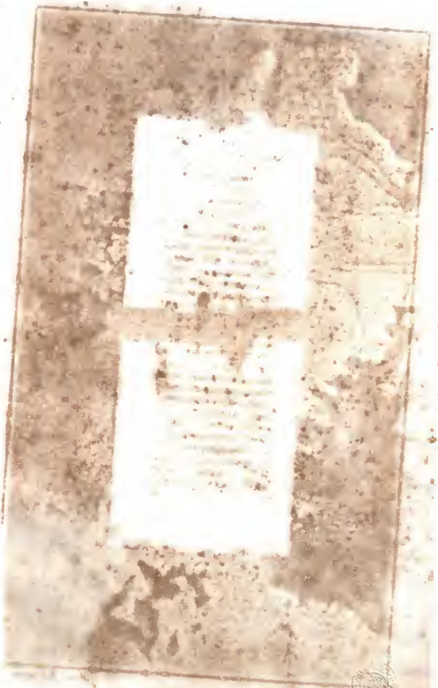

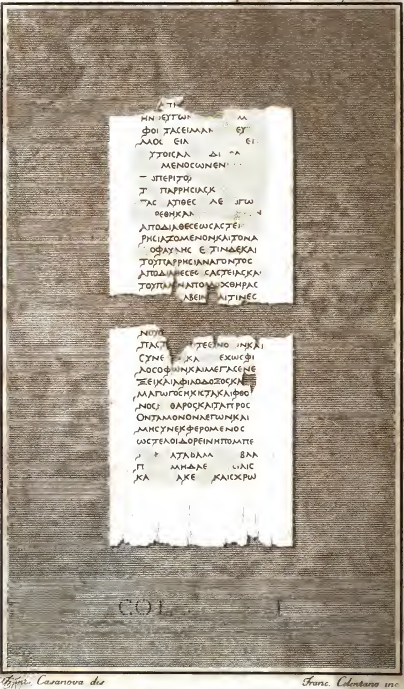
Fran.co Casanova dis. — Ant.o Casanova inc.

PHILODEMI

SERMONUM DE VITA ET MORIBUS

COMPENDIARIA RATIONE EXCERPTORUM E ZENONIS LIBRIS
..... QUI EST DE DICENDI LIBERTATE

Franc. Casanova dis — Franc. Celentano inc

COLUMNA I.

. . . .
. . . . . Καλ... ...ον
απο διαθεσεως αστει... πα-
ρησιαζομενον, και τον α-
πο φαυλης. Εστιν δε και
του παρρησιαν αγοντος
απο διαθεσεως αστειας, και
του παλιν απο μοχθηρας
... ...αβειν . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
πας τις ποτε ευνο..ν και
συνε..., κα. ...ιχως Φι-
λοσοφων, και μεγας εν ἑ-
ξει, και αφιλοδοξος, και ..-
μαγωγος ἡκιστα, και Φθο-
νου καθαρος, και τα προσ-
οντα μονον λεγων, και
μη συνεκΦιρομενος,
ὡστε λοιδορειν, η πομπευ-
ειν, η καταβαλλειν, η βλα-
π... . . . .
. . . .

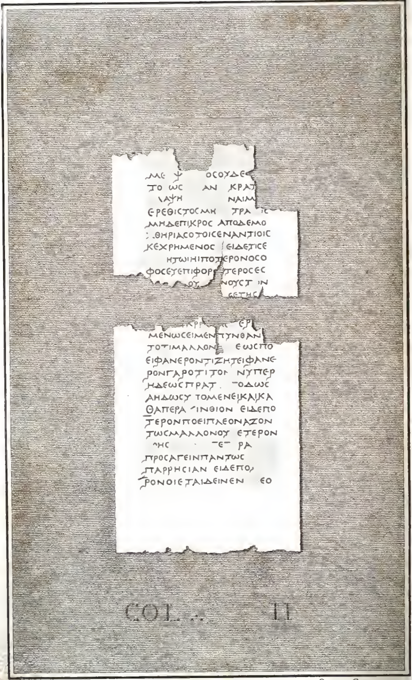
. . . .
. . . . ¶ Dicere oportet alterum libere loquentem ex indole leni et urbana, alterum eadem libertate utentem ex aspera natura. Licet vero hominis libere loquentis ex urbana indole, ejusque qui ex aspera libere loquitur, mores considerare . . . .
. . . .
. . . .

CAP. I. Duplex statuendum est genus libertatis loquendi.

alter est omnis quicumque est semper benevolus, et semper philosophus, et magnus animi habitu, neque appetens gloriae, neque auram popularem captans, et ab invidia liber, eaque tantum, quae ad rem faciunt, dicens, nec sinens se ad maledicendum abripi, aut conviciandum, aut opprimendum, aut nocendum . . . .
. . . .

ADNOTATIONES.

Lin. 17. et seq. φθονου καθαρος) Φθονος καθαρος oscitantis librarii culpa legitur in *αυτογραφῳ*: porro sic a Philodemo dicitur φθονου καθαρος, ***invidiae purus***, ut ***sceleris purus*** apud Horatium invenitur *Carm.* I. *Od.* 21.

Franc. Casanova dis. *Luigi Corazza inc.*

COLUMNA II.

. . . . μη ερεθιστος, μηδ̓ τραχυς μηδε πικρος· απο δε μοχθηριας, ὁ τοις εναντιοις κεχρημενος ῃ. Ει δε τις επιζητοιη, ποτερον ὁ σοφος ευεπιφορωτερος εστιν . . . . Ει μεν πυνθανοιτο, τι μαλλον ἡδεως ποιει, φανερον τι ζητει· φανερον γαρ, ὁτι το μεν ὑπερηδεως πραττει, τοδ᾽ ὡς αηδως ὑπομενει, και καθαπερ αψινθιον. Ει δε ποτερον ποιει πλεοναζοντως μαλλον, ουδετερον . . . . προσαγειν παντως . . . παρρησιαν. Ει δε ποτερον οιεται δειν . . . .

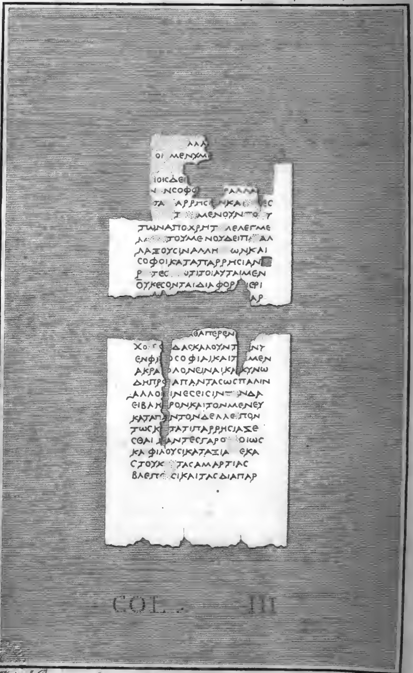
. . . . haud iracundus, neque asper, neque acerbus: qui vero ex asperitate libere loquitur, his contraria sectatur. ¶ Si vero quis roget, utrum libertatis genus proclivius amplectatur sapiens . . . . Si profecto roget, quid libentius facit, manifestum quid quaerit: patet enim illud quidem libentissime facere, hoc autem moleste ferre, ac velut absinthium. Sin vero, utrum agat copiose potius, neutrum dicere par est: sufficit enim dicendi libertatem omnino adhibere. Sin autem quaerat, utrum opus esse existimet. . . . .

CAP. II. Quonam libertatis genere sapiens utatur.

ADNOTATIONES.

Lin. 6. et seq. επιζητοιη) Ex elementis adhuc in αυτογραφῳ exstantibus videtur amanuensis perperam pro επιζητοιη posuisse επιζητῳη; nisi malimus opinari Auctorem ipsum sic scripsisse, Doricam dialectum imitando, quae in prima circumflexorum conjugatione οι in ῳ contrahere solet.

Lin. 18. et seq. καθαπερ αφινθιον) His verbis continetur quaedam παροιμια, qua Graeci veteres utebantur, cum rem valde gravem ac molestam significare volebant; quamquam in Desider. Erasmi *Chiliadibus* eam reperire non licuit.

Franc.[us] Casanova del.

Ant.[s] Casanova inc.

COLUMNA III.

. . . .
. . . .
. . . . . σοφοι ου παραλλαξουσι
κατα παρρησιαν και ὡς
αλλα περι μεν ουν του-
των αποχρη τα λελεγμε-
να. Τουτου μεν ουδ', ει παραλ-
λαξουσιν αλληλων και
σοφοι κατα παρρησιαν χα-
ρισντες, ὁτι τοιαυται μεν
ουκ εσονται διαφοραι περι
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . . . . διδασκαλουντων
εν φιλοσοφια και τον μεν
ακραχολον ειναι, και κυνω-
δη προς άπαντας, ὡς παλιν
αλλοι τινες εισιν· τον δ' α-
ει βληχρον, και τον μεν εν
κατα παν, τον δ' ελλειπον-
τως κατα τι παρρησιαζε-
σθαι. Παντες γαρ ὁμοιως
και φιλουσι κατ' αξιαν ἑκα-
στου, και τας ἁμαρτιας
βλεπουσι, και τας δια παρ-

(ῥησιας)

. . . .
. . . .
. . . . ¶ *Ab hac sententia* non erunt alieni sapientes in dicendi libertate mordaces; sed de illis sufficiunt, quae sunt dicta: neque eam rejicient, etsi a se invicem dissidebunt, sapientes in dicendi libertati blandi, propterea quod tales dissensiones de hac re non erunt.

CAP. III.

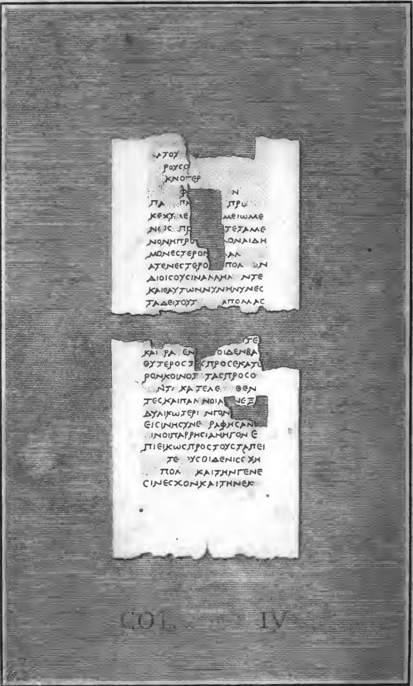
Hujusmodi libertate adversus omnes utendum, etiam viros principes, et populos, non eadem tamen ratione.

. . . .
. . . .
. . . .
ex docentibus philosophiam alium quidem esse iracundum et adversus omnes mordacem, ut rursus alii quidam sunt; alium vero semper lenem, et hunc quidem de omnibus rebus, illum vero de quibusdam tantum libere loqui: etenim cuncti similiter et unumquemque pro dignitate diligunt, et errata vident, eaque libere *reprehendunt.* . . .

ADNOTATIONES.

Lin. 4. θοες) Ex elementorum indiciis, quae αυτογραφον adhuc exhibet, vox θοες eruitur, cujus singular. θως animal denotat valde mordax, ex lupo et hyaena progenitum, uti docent Hesychius, Suidas, et Eustathius: at heic translate sumitur ad homines significandos, qui asperiore quadam, et cynica libertate aliorum vitia reprehendunt. Illud vero animadversione dignum, in nostra papyro non θωες, sed θοες legi, quemadmodum etiam in fere omnibus Suidae MSS. visitur. Quapropter notandus videtur Ludovicus Kusterus, qui in sua illius Grammatici editione ex MSS. Parisiens. fide pro θοες, quod in prioribus aliis legebatur, θωες scribere maluit.

[illegible]

Fran. Casanova dis. Ant. Casanova inc.

COLUMNA IV.

. . . .

. . . . προς συγκεχυμενους, η μεμινωμενους, η προς ανατεταμενον, η προς αλλον αιδημονεστερον, η δ' αλλον ατενεστερον εκ πολλων, διοισουσιν αλληλων τε, και ἑαυτων νυν, η νυν

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . . Οιδεν βαθυτερος τας προς ἑκατερον κοινοτητας, προς ὁν απαντες και τελειωθεντες, και παλιν οιδεν εξ ὡν δ' ὑλικωτερων γονων ψυχαι εισιν, η συνεῤῥαφησαν τισιν, οἱ παρρησιαν ηγον επιεικως προς τους ταπεινοτερους· οιδεν ισως ἡ οἱ πολλοι και την γενεσιν εσχον, και . . . .

. . . . : *Libertate utentes* adversus homines pudore confusos vel fractos animo, vel superbos, vel alium verecundiorem, vel alium pertinaciorem ex pluribus, dissentient inter se, discrepantes etiam a semetipsis, hoc vel illo tempore

. . . .

. . . .

. . . .

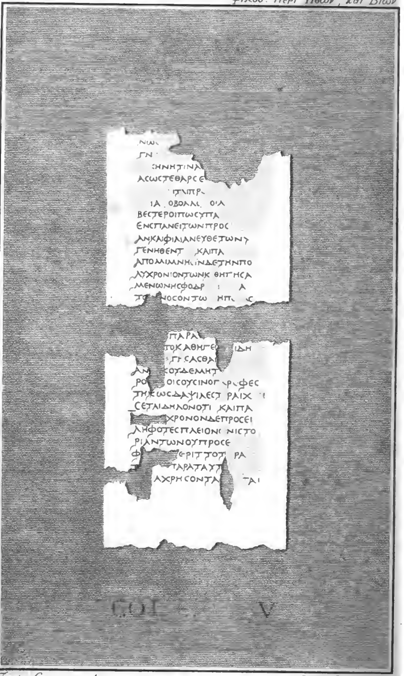
. . . .

. . . . Vidit profundioris ingenii vir vulgo homines in utroque libertatis modo conspirare, et quem ii sectentur, qui perfecti evaserunt. Viditque rursus, e quibus crassioribus seminibus constent, et velut consuti fuerunt aliquorum animi, qui leniter abjectioris sortis homines reprehendebant. Vidit aeque, quanam ratione multitudo et ortum habuit, et . . . .

ADNOTATIONES.

Lin. 16. *κοινοτητας*) Vox *κοινοτης*, a *κοινος communis* orta, *communionem* et *societatem* designat: hoc autem loco innuere videtur Philodemus, vulgo homines in utrumque libertatis modum consentire.

Lin. 17. et seq. *τελειωθεντες*) *τελειωθεις* a *τελειοω* descendens vulgo exponitur *perfectus*, aetate praesertim, sive *adultus:* verum heic a Philodemo pro eo, qui per sapientiae studium perfectus evasit, idest pro *sapiente* usurpatur. Et sane in hoc volumine haud semel nomen *τελειος perfectus* velut synonymon *του σοφου sapientis* sumitur; cui ab eodem philosopho opponitur *ατελειος non perfectus*, sapientiae scilicet minime studiosus.

Franc. Casanova dis — Luigi Corazza inc

COLUMNA V.

. . . .

. . . . βελ-τιους ... βεστεροι πως υπαρξουσιν εν σπανει των προς ευνοιαν, και φιλιαν ευθετων γενηθεντες, και παρα την απομιμνησιν δε την πολυχρονιον των καθηγησαμενων; . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

εις το καθηγεισθαι δ', η το καθηγησασθαι ουδε Κλεανθης, ουδε Μητροδωρος διοισουσιν. Ὁ γαρ αφεστηκως δαψιλεστερα χρησεται δηλονοτι· και παρα πολυν χρονον δε προσειληφοτες πλειονων ιστοριαν των ου προσειληφοτων περιττοτερα . . . . . .

. . . .

. . . .

. . . . meliores, quomodo fient in penuria hominum ad benevolentiam et amicitiam comparatorum nati, et sine diuturna praeceptorum institutione? . . . .

. . . .

. . . .

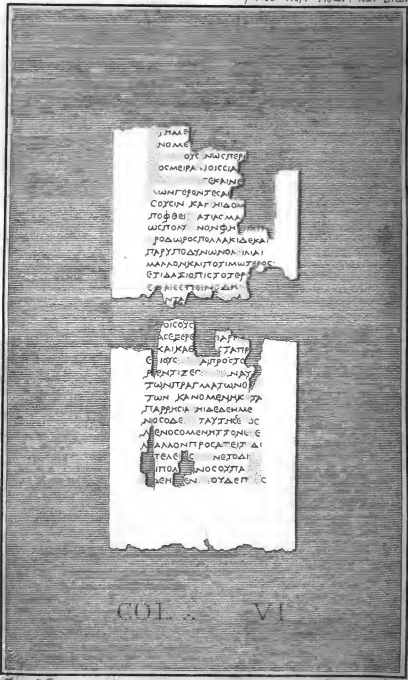
. . . .

quod ad docendi curam neque Cleanthes, neque Metrodorus discrepabunt. Etenim magister abundantiori doctrina animum informabit: et qui multo tempore plurium rerum cognitionem sunt adsecuti, longe magis iis, qui non adsecuti fuere, *proficient* . . . .

. . . .

Lin. 2. et seq. *ακριβεστεροι πως υπαρχωσι*) Verba haec ad *πολλους*, idest *multitudinem*, de qua superiore pagella locutus erat Noster, referenda videntur. idque sibi vult philosophus, vulgares homines ac plebejos non posse meliores fieri et emendari, quippe qui diuturna paedagogorum institutione careant.

Lin. 14. et seq. *εις το καθηγεισθαι δ', η το καθηγησασθαι ουδε Κλεανθης κ. λ.*) Videtur Philodemus praesens, et aoristum ejusdem verbi *καθηγουμαι* idcirco heic conjungere, quia duo nomina *καθηγουμενος*, et *καθηγησαμενος*, ex iis temporibus orta, pro *paedagogo*, et *magistro* promiscue usurpantur, idemque prorsus denotant. Praeterea enim post parvam lacunam, ubi isthaec tantum elementa *αν . . ς* supersunt, hae voces *ουδε Μητροδωρος διοισουσιν*, *neque Metrodorus discrepabunt*, in papyro facile legantur, nil dubii esse potest, quin ea in lacuna alterius philosophi lateat nomen, qui aliam a Metrodoro disciplinam profitebatur; si enim secus foret, haud diceret Philodemus *neque hunc*, *neque Metrodorum esse dissensuros.* Itaque verisimilius visum fuit duas voculas supplere *ουτε Κλεανθης*, quae perbelle aliis sequentibus congruerent: nam sicut Metrodorus inter Epicuri discipulos, ita Cleanthes inter Stoicos primas agebat.

Fran.co Casanova dis. Ant.o Casanova inc.

COLUMNA VI.

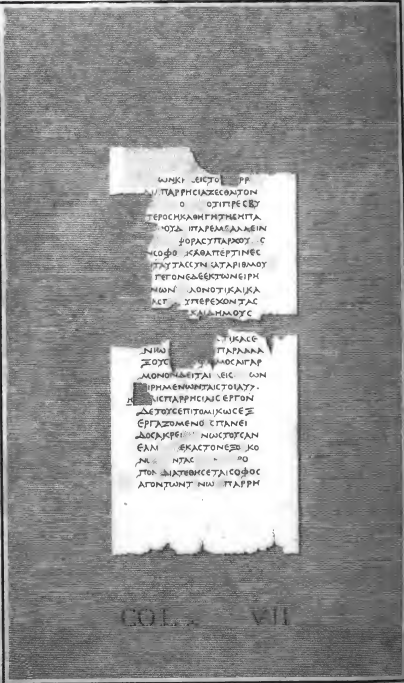
. . . .
. . . . Και νεων-
δων γεροντες ακου-
σωσιν. Καν η δ' ὁ μεν α-
ποφθεγματιας μαλλον
ὡς Πολυαινον φησι Μη-
τροδωρος, πολλακι δε και
παρυποδυνων ὁμιλια
μαλλον, και ποτιμωτερος
ετι δ' αξιοπιστοτερος
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . εξεργει εκ παρρησια
και καθ' ἑκαστα προς
ενιους αχρι και προς το χα-
ριεντιζε και των αυ-
των πραγματων ον
των. Καν ὁ μεν ἡκιστα
παρρησιας η δεδεημε-
νος, ὁ δ' ειη ταυτης σεσωσ-
μενος, ὁ μεν ἡττον, ὁ δε
μαλλον προσαγει τα δι'
ἁ τελειος εγ νετο. Διο-
τι Πολυαινος ου πανυ
δεδεημενος, ουδε . . . .

. . . .
. . . . Et a junioribus senes discent. ¶ Si quis autem magis sit apophthegmatum amans, sicut Polyaenum fuisse ait Metrodorus, saepius se in colloquium insinuans (et bibacior erit adhuc fide dignior) . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
libertate utetur in nonnullos quod ad omnia etiam urbane jocando in eodem rerum statu. Et si hic quidem minus dicendi libertate indigeat, ille vero per eam servari possit; hic quidem pauciora, ille plura sibi comparat, quibus perfectus evadat. Quocirca Polyaenus haud omnino indigens, neque. . . . .
. . . .

CAP. IV.

Per apophthegmata facilius et amicius monitionem accipi.

–Lin. 4. et seq. αποφθεγματιας) Hoc nomen ab αποφθεγμα derivatum, quod adhuc in vulgatis Lexicis desideratur, idem sonat, atque *apophthegmatum amans;* quemadmodum στιγματιας, τραυματιας, et alia hujusmodi a verbalibus in μα desinentibus facta apud veteres Scriptores reperiuntur. Sed nihil magis notione simile τω αποφθεγματιας, quam πλασματιας, idest *fictionum amans, fabulator:* quo nomine appellatur apud Plutarchum in *Camillo* Heraclides Ponticus.

Franc. Casanova dis. *Franc. Celentano inc*

COLUMNA VII.

. . . .

. . . . . . Διοτι πρεσβυτερος η καθηγητης, η πατηρ ου δει παρεμβαλλειν καταφορας ὑπαρχουσας εν σοφοις, καθαπερ τινες γε ταυτας συγκαταριθμουσιν. Γεγονε δε εκ των ειρημενων δηλον, ὅτι και καθ' ἑκαστον ὑπερεχοντας ανδρας, και δημους

. . . .

. . . .

καταφορας σοφιστικας ενιων παντως παραλλαξουσιν. Εφαρμοσαι γαρ μονον δει τα πλειστα των ειρημενων ταις τοιαυταις παῤῥησιαις· εργον δε τους επιτομικως εξεργαζομενους παν ειδος ακριβουν, ὥστ' ουσαν ελλειψιν ἑκαστον εξοικονομουντας, παντα τροπον διατιθησεται σοφος αγοντων τινων παῤῥησιαν)

. . . .

. . . . Quare senior aut praeceptor, aut pater haud opus est, ut interserat longiores objurgationes, quae apud sapientes reperiuntur, quemadmodum quidam eas simul enumerant. Fit verò ex dictis manifestum, principes viros singillatim, et populos *esse corrigendos*. . . . .

. . . .

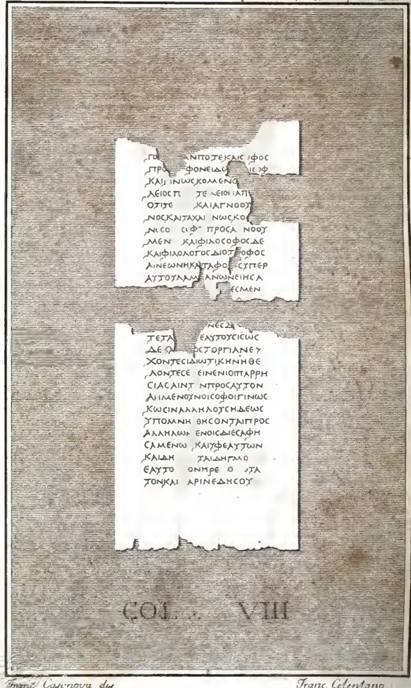
Objurgationes sophisticas quorumdam omnino vitabunt. Etenim aptare tantum oportet plurima ex dictis hujusmodi libere loquendi modis; opus autem compendiaria ratione elaborantes, omnem speciem diligenter considerare, ut cum quisque quod deest suppleat, omni pacto homo efficiatur sapiens per nonnullorum dicendi libertatem. .

ADNOTATIONES.

Lin. 5. καταφορας) Ita hanc vocem supplevimus, cujus postrema tantum elementa in textu visebantur, ea maxime ducti ratione, quod in sequenti pagella eadem vox eodem fere sensu expresse legatur. Καταφορα autem ex vi nominis proprie *impetum*, et *aggressionem* significat: at a Nostro heic pro *correctione*, vel *objurgatione* maoifeste sumitur.

Lin. 22. ακρειβειν) Ita scripsit amanuensis pro ακριβειν: scitum est enim ι longum haud raro in veteribus monumentis cum diphthongo ει permutari.

Lin. 23. et seq. ἐξοικονομουντας) Hoc loco ἐξοικονομουντας est casus, ut ajunt grammatici, absolutus, licet gignendi casus frequentius apud Graecos absolute adhibeatur. Compositum porro ἐξοικονομεω etiam nunc Lexicographis latet.

Innit. Casanova dis. Franc. Celentano

COLUMNA VIII.

. . . .

. . . . . Ποτε και σοφος . . . προς σοφον. Ει δ' ὁ μεν σοφος και γινωσκομενος, τελειος προς τελειον απαντα, ὁτι τελειος και αγνοουμενος, και ταχα γινωσκομενος ὡς σοφος προς αγνοουμενον, και φιλοσοφος δε, και φιλολογος. Διοτι σοφος αινειων, η καταφορας ὑπερ αυτου λαμβανων . . . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . . ισως δε και φιλοστοργιαν εχοντες ιδιωτικην, η θελοντες εχειν ενιοι παρρησιασαιντ' αν προς αυτον. Αν μενουν ὁι σοφοι γινωσκωσιν αλληλους, ἡδεως ὑπομνησθησονται προς αλληλων εν ὁις διεσαφησαμεν, ὡς και ὑφ' ἑαυτων, και δηξονται δηγμοι ἑαυτοις τον ηρεμαιοτατον, και χαριν ειδησουσι.

. . . .

. . . . ¶ Aliquando *libere loquitur* et sapiens cum sapiente. Si profecto sapiens agnoscitur ut sapiens, perfectus perfectum corrigit, quia perfectus etiam ignotus statim ut sapiens agnoscitur ab ignoto, et philosophus, et philologus. Quare sapiens eum laudans, vel summa contentione defendens

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

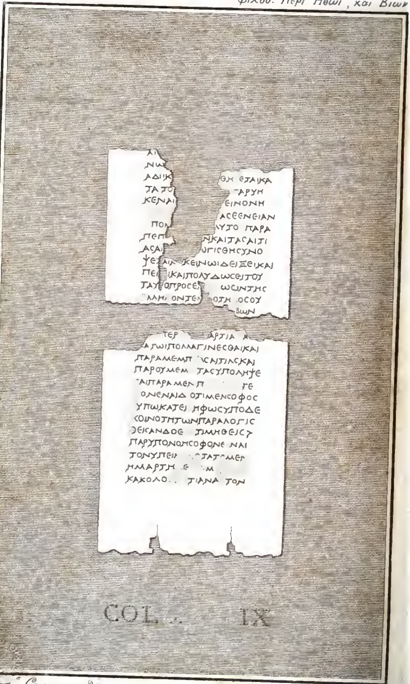
. . . . nonnulli fortasse benevolentiam vulgarem habentes, aut habere volentes dicendi libertate adversus eum uti possint. Si igitur sapientes se mutuo norint, aequo animo velut a seipsis mutuo admonebuntur de iis, quae exposuimus, ac morsu lenissimo semetipsos mordebunt, et gratiam sibi habebunt.

CAP. V.

Sapientes viros non esse nisi a sapientibus admonendos.

ADNOTATIONES.

Lin. 11. et seq. *καταφορας υπερ αυτου λαμβανων*) Καταφορα apud rhetores, ut ex Hermogene patet, est oratio longius producta, quam ferre possit dicentis spiritus, qua ad aliquem urgendum, vel objurgandum utimur: verum hoc loco a Philodemo adhiberi videtur non pro accusatione, sed pro oratione longiori spiritu ducta ad aliquem defendendum. Isthaec autem verba, quorum sententia per lacunam suspensa manet, cum sequentibus copulata hunc sensum efficere videntur: *illius defensionem suscipiens liberius sapiens loquetur, quam alii vulgarem benevolentiam habentes dicendi libertate adversus eum uti possint.*

Fran. Casanova dis. Ant. Casanova inc.

COLUMNA IX.

. . . .

. . . . Ἀσθενειαν, η ποιου αηδιαν αυτῳ παραπεπτωκυιαν, και τας αιτιας, ἁις παραλογισθη, συνοψεται, κακεινῳ δειξει, και πεισει, και πολυ δωσει τουτ' αυτο προς επιγνωσιν της αλληλων τελειοτητος . . . .

. . . .

. . . .

. . . . αλλα τῳ πολλα γινεσθαι και παρα μεμπτας αιτιας, και παρ' ου μεμπτας, ὑποληψεται παρα μεμπτας μεν γεγονεναι. Διοτι μεν σοφος ουπω κατειληφως, ὑπο δε κοινοτητων παραλογισθεις, αν δ' ὁ επιτιμηθεις παρυπονοῃ σοφον ειναι τον ὑπειληφοτα το μεν ἡμαρτηκεναι, μαλιστα κακολογει αιτιαν . . . . . .

. . . .

. . . . Infirmitatem, vel laboris taedium, quod ipsi acciderat, et rationes, quibus deceptus fuit, simul cernet, eique ostendet, ac persuadebit, multumque hoc ipsum ad mutuae perfectionis cognitionem conferet

. . . .

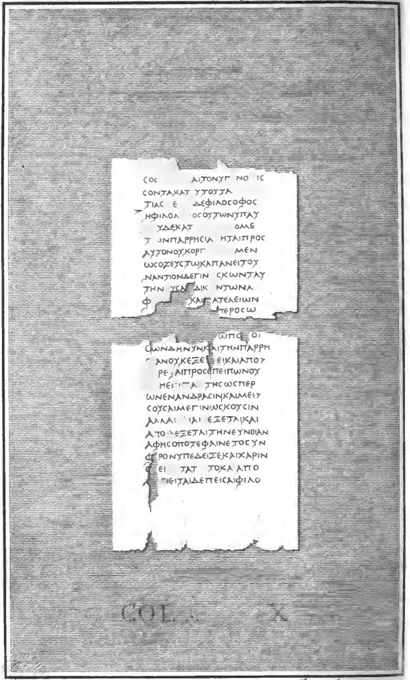
. . . .

. . . . sed quod plura fiant ex rationibus falsis, et non falsis, existimabit illud ex falsis rationibus factum esse. Itaque cum nondum sapiens errorem intellexerit, et a consociationibus sit deceptus, si reprehensus suspicetur sapientem esse, qui eum peccasse arbitratus est, maximopere caussam vituperat. . . . . .

ADNOTATIONES.

Lin. 19. *υπο δε κοινοτητων παραλογισθεις*) Κοινοτητες, *consociationes* scilicet, et *communiones* intelliguntur heic a Philodemo hominum conjunctiones idem opinantium, seu vulgares opiniones.

Lin. 21. *παρυποπον*) Hujus decompositi nullum vestigium in vulgatis Lexicis apparet.

Franc. Casanova dis. Franc. Celentano inc.

COLUMNA X.

. . . .
. . . . . . Ε .. δε Φιλοσοφος,
η Φιλολογος, ου των ὑπ' αυ-
του δε, κατ . . . υτο με-
τρον παρρησιαζηται προς
αυτον, ουκ οργιζεται μεν,
ὡς ὁ Ζευς τω Καπανει· του-
ναντιον δε γινωσκων ταυ-
την ουσαν δικην των α-
Φρονων, και γ' ατιλειων
. . . .
. . . .
. . . . . . ὡς ανθρωπος οι-
σων δη νυν και την παρρη-
σιαν; ουκ εξερει και απο-
τρεψαι προτεπεισων· ου-
δη ει ταυτης, ὡσπερ
ων εν ανδρασιν, και μι-
σουσαι με γινωσκουσιν·
αλλα και ανεξεται, και
αποδεξεται την ευνοιαν,
αφ' ἡς ὁ ποτ' εφαινετο συμ-
Φερον ὑπεδειξε, και χαριν
εξει μετα τουτο, και απο-
λογιειται δε πεισαι Φιλο-
σοφον)

. . . .
. . . . . . ¶ Si vero philosophus, aut philologus haud ex iis, qui sunt ipsi subjecti, tali modo apud eum libere loquatur, non irascetur, ut Iupiter Capaneo; sed contra intelligens hanc esse stultorum, ac non perfectorum poenam, *perferet*
. . . .
. . . .
. . . . . *haud inquiet:* » velut » homo feram nunc hanc loquendi » libertatem »? non dicet ad eam cohibendam subdens: » nequa- » quam feram in his, tamquam » existens inter homines: et odio » habentes me cognoscunt »; sed feret, ac benevolentia gaudebit (ex qua quaecumque oriretur utilitas, ille ostendit), et gratiam habebit posthac, et commemorabit sibi persuasisse philosophum.

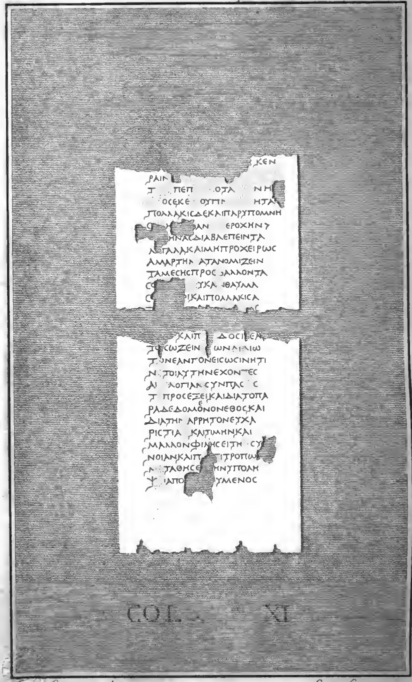
CAP. VI.

Principes quoque viros sapientium libertatem ferre, modo ne sint sibi subjecti.

ADNOTATIONES.

Lin. 6. et seq. *ουκ οργισεται μεν ὡς Ζευς τῳ Καπανει*) Notissimum est ex poetarum fabulis horribile supplicium, quo superbas voces et maledicta Capanei, unius ex ducibus, qui Thebas ante bellum Trojanum obsederunt, ultus est Iupiter. Sed de ea re adisis *Praefat.* nostram.

Lin. 15. et seq. *ὡς ανθρωπος οισων*) Verba sunt e dramatico, ut videtur, Poëta desumta, quibus sive Iupiter, sive aliud commentitium Numen mulierum nonnullarum liberiora verba conqueritur, imo in eas se animadvertere velle ostendit.

Franc Casanova del   *Luigi Corazza inc*

COLUMNA XI.

. . . .
Πολλακις δε και παρ' ὑπομνη-
σιν, η ὡς φαν' ὑπεροχην
εκφηνας διαβλεπειν τα
μεγαλα, και μη προχειρως
ἁμαρτηματα νομιζειν,
τα μεσης προσβαλλοντα
σοφον μεν ουκ αν θαυμα-
σει. . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . εαν γονεις ωσιν, η τι-
να τοιαυτην εχοντες
αναλογιαν, συμπας ὁσ-
τις προσεξει· και δια το πα-
ραδιδομενον εθος, και
δια την αρρητον ευχα-
ριστιαν, και τιμην, και
μαλλον φιλησει την συν-
νοιαν, και παντι τροπω
καταθησει την ὑπολη-
ψιν απολογουμενος.

. . . .

Saepe vero adversus monitionem, vel ut ita dicam, dominatum, ostendens se magna pervidere errata, atque haud faeile talia existimare, nequaquam sapientem mediocria objicientem admirabitur . . . .

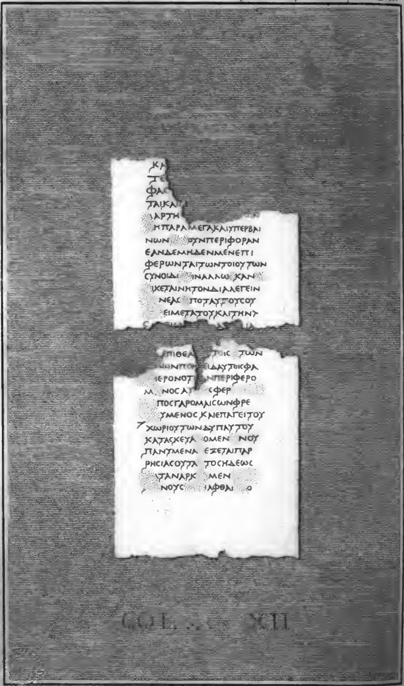
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

. . . si parentes sint *monitores*, aut alii parentibus similes, quicumque omnis animum adtendet; atque ob traditum morem, et mirum quemdam grati animi affectum, honoremque, magis consilium amplectetur, et omnino suam opinionem se excusans abjiciet.

Lin. 5. η ὡς φαν' ὑπεροχην) Alludit his verbis Noster ad dominatum, quem paedagogi, utut ex servorum genere, vel libertorum, in praetextatos exercebant: quod quidem colligitur praeter ceteros e Manilio, et Statio citatis a Pitisco in *Lex. Ant. Rom.* v. *paedagogus.*

Lin. 7. et seq. προσβαλλοντα) Προσβαλλω hoc loco pro προβαλλω *objicio* videtur adhibitum.

[illegible]

Franc. Casanova dis. *Luigi Corazza inc.*

COLUMNA XII.

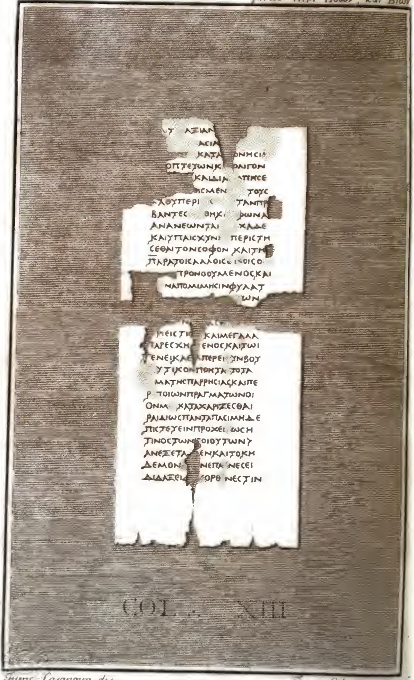
. . . .
. . . .
. . παρα μεγα και ὑπερβαι-
νων ανουν περιΦοραν.
Εαν δε μηδεν μεν επι-
Φερωνται, των τοιουτων
συνειδησιν αλλως καν δε
αχεται· νη τον Δια λεγειν
μεν εασ.ι ποτ' αυτους
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . ποησει δ' αυτοις Φα-
νερον, ὁτι αν περιΦερο-
μενος αυτους Φερει· αν-
θρωπος γαρ ὁμαιστων Φρε-
νουμενος και επαγει του
χωριου· των δ' ὑπ' αυτου
κατασκευαζομενων ου
πανυ μεν ανεξεται παρ-
ῥησιας, ουτ' αυτος ἡδεως
. . . .
. . . .

. . . .
. . . .
. . . valde modum excedens stultam circumvectionem *imperat.* Si vero nihil aliud, saltem hujusmodi rerum conscientiam saltem secum ferunt servi; quin imo loqui eos sinet aliquando . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . iis vero declarabit, se lectica circumcursantem secum ipsos ducere: » quisque enim ab ejusdem sortis hominibus admonitus » etiam praedio cedit »; at eorum, qui sibi sunt subjecti, consiliatorum haud plane libertatem perferet, neque libenter . . . .
. . . .
. . . .

Lin. 17. et seqq. ὁμαισων φρενουμενος και επαγει του χωριου) Non sunt ista Philodemi verba; neque enim ejus stylum sapiunt: videtur potius tragici alicujus Poëtae sententia, qua philosophus, tacitum relinquens ipsius nomen, utitur. Vox autem ὁμαισος, quae hactenus omnes Lexicographos fugit, fit ex ὁμου *simul*, et αισα *sors*, hominemque significat *ejusdem sortis*, seu *conditionis*; quemadmodum alia adjectiva ostendunt itidem ex ὁμου derivata, veluti ὁμαιμος *consanguineus*, ὁμαιχμος *commilito*, ὁμαυλος *eadem domo habitans* etc. Deinde illud επαγει, nisi librarii σφαλμα existimare velimus, loco απαγει poni omnino est dicendum.

Lin. 20. κατασκευαζομενων) Vox κατασκευαζομαι, quae proprie *orno*, *polio*, *aedifico* denotat, ad animum quandoque transfertur, ac pro *docere*, et *instituere* accipitur, uti hoc loco a Philodemo factum videtur.

Franc. Casanova dis. Franc. Celentano inc.

COLUMNA XIII.

. . . .
. . . . καταφρονησιν
υποπτευων και τ' ολιγον
φιλησει και δι' αγαπης ε-
ναγους μεν τουτους
καθ' υπερβολην, όταν προ-
βαντες επιθηκη φωνας
ανανεωνται. Τάχα δε
και υπ' αισχυνης περιστη-
σεται τον σοφον και την
παρα τοις αλλοις φιλοις οι-
τειν προνοουμενος, και
την απομιμησιν φυλαστ-
ται . . . .
. . . .
. . . .
. . . . και μεγαλα
παρεσχημενος και τω
γενει, καθαπερ ει συμβου-
λευτικον ποηται το τα-
γμα της παρρησιας, και πε-
ρι τοιων πραγματων, όι-
ον μη καταχαριζεσθαι
ῥαϊδιως πασι πασι, μηδε
πιστευειν προχειρως, η
τινος των τοιουτων·
ανεξεται μεν και το κη-
δεμονειν επ' αινεσει.
Διδαξει δ' ως ορθον εστιν

. . . .
. . . . . ¶ Cum se contemni suspicetur, brevi illos prosequetur manifesto, et impotenti amore, dum progredientes iterum iterumque voces instaurant. Fortasse vero se prae pudore sapienti adjunget et existimationem apud amicos praecogitans, et imitari studens. . . . .
. . . .
. . . .
. . . . si magna sapiens tradiderit et generatim, velut si libertatis dicendi ordinem suasorium instituat, et quibus de rebus; nimirum quod non omnibus beneficia praestare, nec omnibus facile credere oportet, et de aliis hujuscemodi; utique propter laudem patietur sapientem hanc curam suscipere. Docebit vero rectum esse

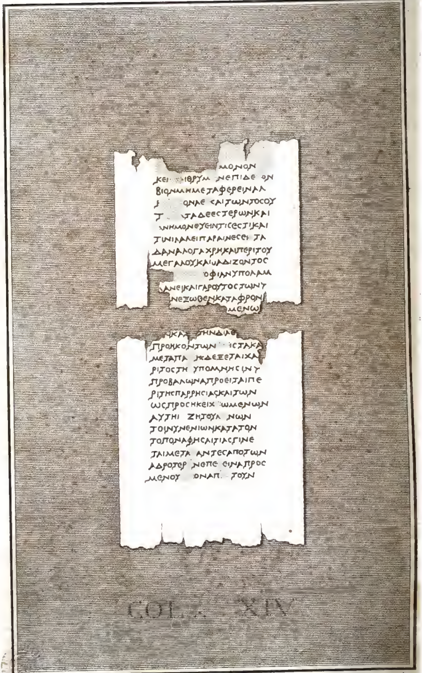
CAP. VII

Eosdem saepe prae pudore, et infamiae metu cum sapientibus versari, ipsorumque monitione gaudere.

ADNOTATIONES.

Lin 4. et seqq. *φιλησει δι' αγαπης εναργως τουτους καθ' ὑπερβολην*) Ostendit Philodemus, viros potentiores, qui sapientis libertatem iniquo animo ferunt, haud raro verentes, ne despicatui habeantur, atque ob turpem vivendi rationem male audiant, ejusdem consuetudinem, atque amicitiam cupere; additque ipsos a fastidio et contemtu brevi ad summum amorem gradum facere. Quare, nisi nos fallit conjectura, his verbis indicare praecipue videtur incredibile studium, atque amorem, quo erga Platonem incensus Dionysius junior illum bis Syracusas arcessivit, ac bis venientem honorificentissime excepit. Atque id quidem tum ex eo apparet, quod Plutarchus in *Dione* hoc Dionysii studium *τυραννικον ερωτα* appellat, tum maxime quod Noster paullo infra, idest Col. XV. ait *sapientes alteram navigationem suscepisse, ut aliorum mores emendarent:* quod sane non videtur posse facile intelligi, nisi de Platone, qui Dionysii rogatu bis in Siciliam navigavit.

Lin. 9. et seq. *περιστησεται τον σοφον*) In *αυτογραφω* legitur *περιστησεσθαι* ex amanuensis oscitantia.

Fran. Casanova dis. Ant. Casanova inc.

COLUMNA XIV.

. . . .

. . . . εστι δε τον βιον μη μεταφερειν αλλ', η μον' αει και των τοσουτω καταδεεστερων, και μνημονευειν τις εστι, και τινι λαλει παραινεσεις. Τα δ' αναλογα χρη και περι του μεγαλου και βαδιζοντος κατα φιλοσοφιαν· ὑπολαμβανει και γαρ ὁυτος των μεν εξωθεν καταφρονητων . . . .

. . . .

. . . .

. . . . και μετα πασης δεξεται χαριτος την ὑπομνησιν, προβαλων, ἁ προειται περι της παῤῥησιας, και των, ὡς προσηκει, χρωμενων αυτη. Ζητουμενων τοινυν ενιων κατα τον τοπον, αφ' ἡς αιτιας γινεται, μεταβαντες απο των αδροτερων επ' εκεινα προσμενουσι τον αποιτουντα)

. . . .

. . . . Ad vitam haud *oportet* alia transferre, quam ea semper, quae sola ad hos adeo correctionis indigentes pertinent, ac meminisse, quis et quem admoneat. Similia autem decet statuere de Optimate philosophiam sectante; hic enim aliorum monita contemnenda putat . . . .

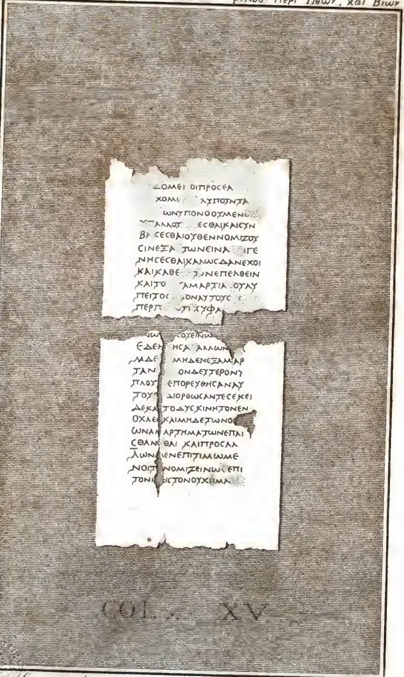
. . . .

. . . .

. . . . .et eum omni grati animi significatione monitionem aceipiet, sibi proponens quae de loquendi libertate sunt prolata, deque ea utentibus, sicut oportet. Cum igitur pro tempore quaeritur, unde quaedam oriantur, a sublimioribus ad illa transeuntes interrogantem exspectant.

ADNOTATIONES.

Lin. 11. et seqq. των μεν ἔξωθεν καταφρονητεον) Duplici ratione exponere licet, quod ait hoc loco Epicureus noster, potentiores philosophiae studiosos των ἔξωθεν καταφρονειν. Si enim articulum των masculini generis existimes, intelligi sic possunt sapientes vel exteri, vel diversam philosophiae disciplinam sectantes: sin vero neutro genere accipias, hoc pacto καταφρονειν των ἔξωθεν idem sonat, ac *exterorum mores* et *doctrinas despicere*, vel, uti verisimilius videtur, generatim *aliorum monita* et *consilia respuere*.

Franc. Casanova dis. Luigi Corazza inc

COLUMNA XV.

. . . .

. . . . λυπουνται ὁτι των ὑπονοουμενων ἐπ' αλλου γινεσθαι, και συμβησεσθαι ουθεν νομιζουσιν εξ αυτων ειναι, και γενησεσθαι. Καλως δ' αν εχοι και καθ' ἑκαστον επελθειν και τοιας ἁμαρτιας ου λυπει τοσουτον αυτους

. . . .

. . . . Διο μη μονον αληθινων ακουειν οἱ σοφοι εδεηθησαν αλλων, αλλα δε ὡς μηδεν εξαμαρτανειν, τον δευτερον πλουν επορευθησαν αυτους διορθωσαντες. Εχει δε και το δυσκινητον ενοχλει, και μηδε των οικειων ἁμαρτηματων επαισθανεσθαι, και προς αλλων μεν επιτιμωμενοι το νομιζειν, ὡς επι τον πλειστον ουχ ἁμαρτηκασι)

. . . .

. . . . . . dolent, quod ex iis, quae suspicatur alius evenire, et fore eventura, nihil a se fieri et factum iri existimant. Optimum autem foret cuique apud semetipsum talia errata recensere: haud magna id quidem illos tristitia afficit . . . .

. . . .

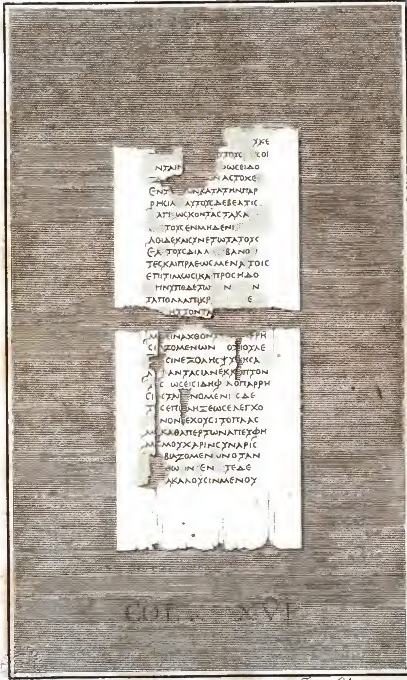
. . Quare sapientes non modo alios, ut vera discerent, rogarunt, verum ut et in nulla re peccarent, alteram navigationem susceperunt, quo eos corrigerent. ¶ Illud vero heic perturbat, quod quidam minime monitione moventur, nec propria sentiunt peccata, atque ab aliis reprehensi arbitrantur se longissimo temporis spatio nullum admisisse erratum. . . . .

CAP. VIII.

Nonnullos tamen variis de caussis omnem dicendi libertatem respuere: quin et ipsos monitores probris et maledictis vexare.

ADNOTATIONES.

Lin. 16. et seq. δευτερον πλουν επορευθησαν) Quamvis Epicureus philosophus generaliter dicat, sapientes alterum iter maritimum ad homines corrigendos aggressos esse; uti tamen paullo ante monuimus, id de nemine aptius, quam de veterum philosophorum principe Platone explicandum videtur. Sed de hoc altero in Siciliam Platonis cursu consule *Praefat.* nostram.

Franc. Casanova dis. Franc. Celentano inc.

COLUMNA XVI.

. . . .
. . . . αποχ . .
εντυχων κατα την παρ-
ρησιαν, αυτους δε βελτισ-
τα γινωσκοντας τα καθ'
ἑαυτους εν μηδενι εχει. Αλ-
λοι δε και συνετωτατους
ἑαυτους διαλαμβανον-
τες, και πραεως μεν αυτοις
επιτιμωσι, και προς ἡδο-
νην· ὑπο δε των ενιων
τα πολλα πικρα παλιν επι-
πληττονται . . . .
. . . .
. . . αχθονται παρρη-
σιαζομενων, ὁτι ου λε-
γουσιν εξ ὁλης ψυχης, αλ-
λα φανταστικην εκκοπτον-
τες, ὡς εισι δη φιλοπαρρη-
σιασται. Γενομενης δε
της επιπληξεως, ελεγχο-
μενον εχουσι το πλασ-
μα, καθαπερ των απ' ευφη-
μισμου χαριν συναριτ-
των βιαζομενων, ὁταν
ἁμαρθωσιν. Ενιοτε δε
παρακαλουσιν μεν . . . . .

. . . .
. . . . inconsulte libertatis caussa colloquens, eos optime noscentes, quae ad se pertinent, nihili ducit. Alii vero se ipsi sapientissimos reputantes, et leniter illos redarguunt, et comiter: sed a nonnullis rursus valde acerbe objurgantur . . . .

. . . .
. . . . . libere loquentes gravate ferunt, quoniam non ex animo dicunt, at ostendere volentes se esse libere loquentium amicos. Cum autem reprehenduntur, turpi utuntur simulatione, tanquam si convivae euphemismi gratia beneficium consequi cupiant, postquam erraverint. Interdum vero hortantur quidem. .

ADNOTATIONES.

Lin. 2. et seqq. *αστοχως εντυχων κατα την παρρησιαν*) Cum extrema superiori pagella dixisset philosophus nonnullos esse, qui emendari prorsus nolunt, quia haud se ea peccare sentiunt, de quibus admonentur; heic docere videtur, quemvis monitorem, vel qui stulte et imprudenter istos adeo contumaces nihili ducit, et contemtim appellat, vel qui leniter et urbane eosdem castigat, vel qui rursus nimis aspere objurgat, spe omnino frustrari, etiamsi illi se vera audire velle, deque loquendi libertate gaudere ostendant.

Lin. 18. et seqq. *φαντασιαν εκκοπτοντες ὡς εισι φιλοπαρρησιασται*) Graecis *φαντασια* est imago, seu species rei in mente exsistens, quam nos Latine *mentis notionem*, seu *cogitationem* dicere possumus; quare hoc loco *φαντασιαν εκκοπτειν* idem est, ac *notionem in animo excitare*. Quod autem ad vocabulum *φιλοπαρρησιαστης* adtinet, nusquam in editis Lexicis id apparet; quod propterea nunc primum ab Epicureo nostro discimus.

Lin. 23. et seqq. *καθαπερ των απ' ευφημισμου χαριν συναριστων βιαζομενων*) Hoc loco eam consuetudinem in convivia inductam philosophus innuere videtur, ex qua de aliquo errore inter pocula admisso a convivii Magistro, seu Modimperatore admoniti convivae, se illi gratiam habere ostendebant, atque euphemismo utentes castigationem tanquam beneficium ducebant, et appellabant. Neque id mirum accidere cuiquam debet: cum enim amicitiae, ac laetitiae caussa convivia celebrarentur, qui ad ea vocati erant, ne quo pacto epularum jucunditas et hilaritas turbaretur, mandatis quantumvis gravibus ac molestis obtemperare studebant. Hinc in Verrem jocandi eleganter simul ac salse ansam arripit Tullius *Act.* V. sic scribens: *Iste praetor severus ac diligens, qui populi Romani legibus nunquam paruisset, illis diligenter legibus, quae in poculis ponebantur, obtemperabat.*

Fran. Casanova dis. Ant.º Casanova inc.

COLUMNA XVII.

. . . .

. . . . προσμενουσιν ὥσπερ αρχομενοι· αλλ' ὅταν την διαθεσιν ἀυτων ἁμαρτωλον επιβλεπωσι, δακνονται. Και καθαπερ θεους ιατρους επι διαιρεσιν παρακαλουντες ὅταν δωσι το ζμιλιον νοσουσιν· ὄυτως ὅταν αυτοι το δηκτικον εν ομματι γενηται της παρρησιας, και νομιζουσιν ουθεν ἁμαρτημα ποιησειν, η λησεσθαι καν πολλακις ἡμαρτηκοτας παρακαλουσι νουθετειν

. . . .

. . . . και μονοις, και κατα καιρον, και απ' ευνοιας και παντα προσφερομενους, ὅσα παρῃνουμεν· ποτε δε διαλαμβανοντες εν τη τιμη προσειναι, δυσχεραινουσι· και προτερον μεν βλεπουσιν την εκ της παρρησιας ωφελιαν, ποτε δε συγχεομενοι δια πολλας αιτιας, ουχ ὁρωσιν, ὡς ενιοι διαπαιζοντες, αλλους ου φεροντες

. . . .

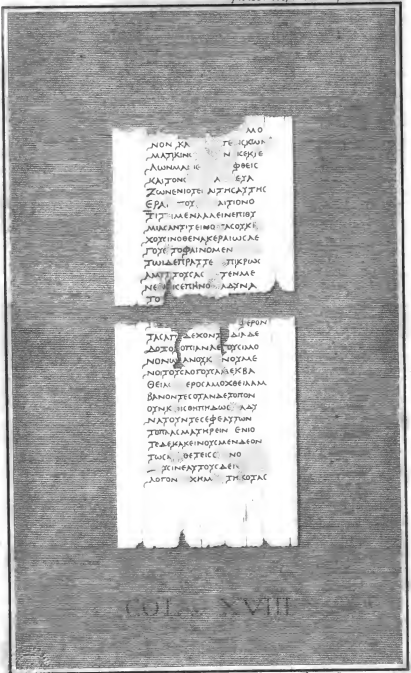
. . . . exspectant *monitionem* velut subjecti: at cum mores suos non rectos animadvertunt, anguntur. Et quemadmodum ii faciunt, qui a Diis medicis sectionem petunt, cum aegrotantibus scalprum dant; ita hi cum non reprehenduntur coram ex libertate, atque arbitrantur se nullum peccatum perpetraturos, vel licet saepius peccaverint, a nemine deprehendendos, ad monendum hortantur. . . . .

. . . .

. . . . et quamvis apud eos solos, et opportune, et ex benevolentia omnia, quae monemus, loquamur; tunc tamen considerantes se in magno honore esse, moleste ferunt: ac prius utilitatem e dicendi libertate futuram perspiciunt, sed tunc pudore suffusi ob plures caussas non vident; sicut quidam illudentes, alios vero non ferentes

Lin. 6. et seqq. και καθαπερ θεους ιατρους κ. τ. λ.) Obscurior tota est haec Philodemi περιοχη : nos tamen conjiciendo, seu potius divinando in *Praefatione* eam quodammodo illustrare conati sumus.

Lin. 29. et seq. ὡς ενιοι διαπαιζοντες, αλλους ου φεροντες) Videtur hoc loco philosophus eos, qui utilitatem ex loquendi libertate futuram perspiciunt, sed cum corriguntur, eamdem non vident, imo correctionem moleste ferunt, cum illis comparare, qui in amicos argute et salse jocari quidem solent, at aliorum jocos et faceta dicta haud aequo animo patiuntur.

Franc. Casanova dis. Franc. Celentano inc

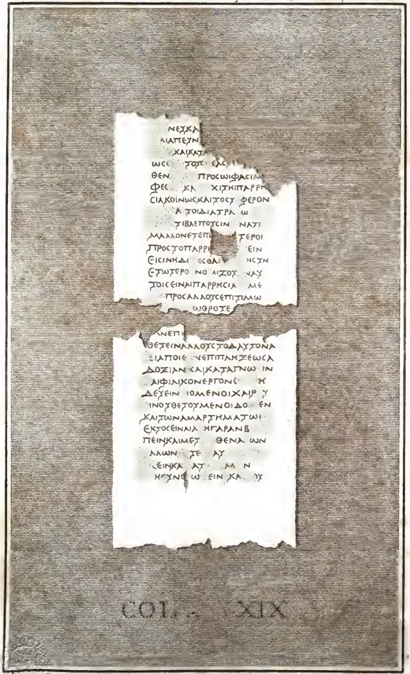
COLUMNA XVIII.

. . . .
. . . Ενιοτε και της αυτης
εραν̣ι̣ζουσιν δ' αιτιον, ὁ-
τι τῳ μεν λαλειν επιθυ-
μιας αντιτεινουσας ουκ ε-
χουσιν, ὁθεν ακεραιως λε-
γουσι το Φαινομενον,
τῳ δὲ πραττειν πικρως
αμυντουσας, ὡστ' εμμε-
νειν, ὁις επηνουν, αδυνα-
τον . . . .
. . . .
. . . .
. . . . δια δε
δοξοκοπιαν λεγουσι μο-
νον, ὡσπαν ουκ ωνουμε-
νοι τους λογους, αλλ' εκ βα-
θειας αιθερος αμοχθει λαμ-
βανοντες· ὁταν δε το πολι-
ον κινηθη, πηδωσιν αδυ-
νατουντες εφ' ἑαυτων
το πλασμα τηρειν. Ενιο-
τε δε κἀκεινους μεν δεον-
τως νουθετεισθαι νομι-
ζουσιν, ἑαυτους δε παρα
λογον ουχ ἡμαρτηκοτας

. . . . Interdum ipsius *libertatis* caussam afferunt, quod scilicet sermoni oppositas cupiditates non habent, ut proinde simpliciter dicant, quod sibi videtur; at actioni acriter obsistentes cupiditates habent, ut in iis, quae laudavere, permanere nequeant. . . . .
. . . .
. . . .
. . . . ad inanem gloriam aucupandam tantum loquuntur, quasi verba non ementes, sed ex alto aethere sine labore accipientes: cum vero canities libidine incitetur, lasciviunt, haud amplius simulationem in se ipsis sustinere valentes. Aliquando vero illos jure admoneri existimant, non item se, qui nihil erraverunt

Lin. 16. et seq. *ουκ ανεωμενοι τους λογους*) Has locutiones *τους λογους ανιεσθαι*, atque *ex βαθειας αιθερος λαμβανειν* mutuatus est Noster ab Euripide; quas sane in ejus operibus, quae nunc extant, minime invenimus, sed Plutarcho initio libelli *de sui laude debemus.* Totum autem Euripidis locum, prout apud Plutarchum legitur, supra hoc ipso Tomo dedimus in *adnotat.* ad Col. VI. papyri *de rhetorica:* quapropter, ne actum agamus, illum huc afferre supersedemus; nisi quod unum animadvertendum restat, ibi pro Col. XVIII. hujus papyri perperam citatam esse Col. CIV. Interim ex his Philodemi verbis intelligere datur, quanti Euripidem is fecerit, qui ipsius quoque voces ac *φρασεις* in sua scripta transferre non dubitavit; ut propterea non immerito arguere liceat, ex eodem Tragico profectum versiculum, qui Col. XII. hujus papyri habetur.

Lin. 19. et seq. *το πολιον κνισθη*) Nil magis senectutem dedecorat, quam libidinum intemperantia, et luxuria, quae, uti sapienter Cicero 1. *de Offic. cap.* 34, *cum omni aetati turpis, tum senectuti foedissima est.* Atque inde fit, ut in Alciphronis *Epist.* senex quidam puellarum amore insaniens *τριχουρον γεροντιον*, idest *ter puer vetulus* appelletur. Hinc quoque orta adagia *γραυς βακχευει*, et *γραυς καπρωσα*, nimirum *anus bacchatur*, et *anus lasciviens* apud Erasm. *Chil.* 1. *Cent.* IX. *prov.* 8. et 9. Nil itaque mirum, si dicat Noster homines illos, qui sapientium monitis parere nolunt, ut eorum nomini labem adspergant, senilem libidinem objicere audere.

Franc. Casanova dis. — Luigi Corazza inc.

COLUMNA XIX.

. . . .

. . . . . . προς ῳ φασι μεμφεσθαι, και ουχι τη παρρησια κοινως· και το συμφερον, ὁ μεν αυτοι διαπρανως ορωσιν, ετι βλιπουσιν. Ἱνα τι μαλλον ισ' επιτηδειοτεροι προς το παρρησιαζειν εισιν; η διοτι ιεσθαι αλλων συνεπωτεροι νομιζουσιν αυτοις ειναι παρρησιαν μεχρι προς αλλους επιτιμωσι; . . . .

. . . .

. . . . νουθετειν αλλους, το δ' αυτον αξια ποιειν επιπληξεως, αδοξιαν και καταγνωσιν· και φιλικον εργον επιτηδευειν οιομενοι χαιρουσι, νουθετουμενοι δ' ουδεν και των ἁμαρτηματων εκτος ειναι· μη γαρ αν βλεπειν, και μετατιθεναι των αλλων επ' εφ' ιαυτους . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . . . . de quo ajunt queri, non vero de dicendi libertate communiter, seque utilitatem, quam ipsi clare cernunt, etiam videre. Sed cur, inquiunt, magis idonei ad libere loquendum sunt? an quod aliis se existimant prudentiores, idcirco putant sibi licere alios quoque libere arguere? . . .

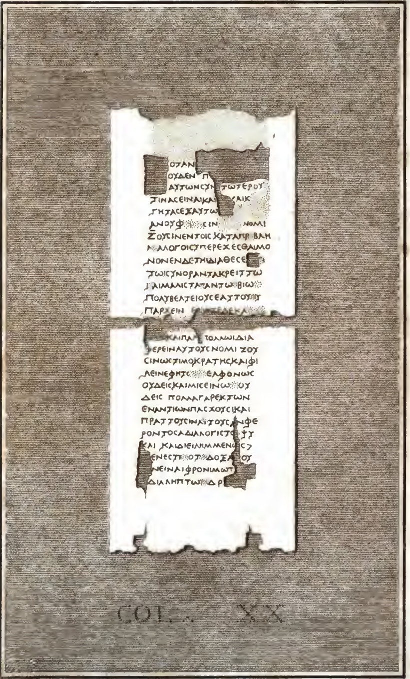
. . . . *minime advertunt*, monere alios, ac rursus reprehensione digna agere, turpem rem esse ac probrosam: atque arbitrantes se amicitiae munus obire, monere gaudent, sed ipsi moniti haud gaudent peccatis purgari; neque enim ea videre, et ab aliis ad se ipsos transferre possunt.

. . . .

. . . .

Lin. 10. et seqq. *αυτοις ειναι παῤῥησιαν μεχρι προς αλλους επιτιμωσι*) Hoc loco *επιτιμωσι* est participii praesentis dativus, quem ad se adtrahit pronomen *αυτοις*.

[illegible]

ΟΤΑΝ
ΟΥΔΕΝ Π
ΑΥΤΩΝϹΥΝ ΤΩΤΕΡΟΥ
ΤΙΝΑϹΕΙΝΑΙΚΑΙ ΑΙΚ
ΤΗΤΑϹΕΞΑΥΤΩ
ΑΝΟΥΦ ϹΙΝ ΝΟΜΙ
ΖΟΥϹΙΝΕΝΤΟΙϹΚΑΤΑΠΡ ΒΛΗ
ΑΛΟΓΟΙϹΥΠΕΡΕΧΕϹΘΑΙΜΟ
ΝΟΝΕΝΔΕΤΗΙΔΙΑΘΕϹΕ
ΤΩΙϹΥΝΟΡΑΝΤΑΚΡΕΙΤΤΩ
ΑΙΜΑΛΙϹΤΑΤΑΝΤΩ ΒΙΩ
ΠΟΛΥΒΕΛΤΕΙΟΥϹΕΑΥΤΟΥϹ
ΠΑΡΧΕΙΝ
ΚΑΙΠΑΡ ΤΟΛΛΩΙΔΙΑ
ΦΕΡΕΙΝΑΥΤΟΥϹΝΟΜΙ ΖΟΥ
ϹΙΝΩϹΤΙΜΟΚΡΑΤΗϹΚΑΙΦΙ
ΛΕΙΝΕΦΗΤΕ ΕΛΦΟΝΩϹ
ΟΥΔΕΙϹΚΑΙΜΙϹΕΙΝΩ ΟΥ
ΔΕΙϹ ΠΟΛΛΑΓΑΡΕΚΤΩΝ
ΕΝΑΝΤΙΩΝΠΑϹΧΟΥϹΙΚΑΙ
ΠΡΑΤΤΟΥϹΙΝΑΙΤΟΥϹΑΝΦΕ
ΡΟΝΤΟϹΑΔΙΑΛΟΓΙϹΤΟ ΥΤ
ΚΑΙ ΚΑΙΔΙΕΙΛΗΜΜΕΝ Ϲ
ΕΝΕϹΤΙ ΟΤ ΔΟΞΑ ΟΥ
ΝΕΙΝΑΙΦΡΟΝΙΜΩΤ
ΔΙΑΛΗΠΤΩ ΔΡ

COL. XX

Joan. Casanova dis. — Ant. Casanova inc.

COLUMNA XX.

. . . .

Ἐξ αυτων συνετωτερους τινας ειναι, και ἔτι και καθηγητας εξ αυτων, παρρησιαν ου φιλουσιν, και νομιζουσιν εν τοις κατα προβλημα λογοις ὑπερεχεσθαι μονον, εν δε τη διαθεσει τω συνοραν τα κρειττω και μαλιστα τὰν τω βιω πολυ βελτιους ἑαυτους ὑπαρχειν . . . .

. . . .

. . . . . και παμπολλω διαφερειν αυτους νομιζουσιν· ὡς Τιμοκρατης και φιλειν εφη τον αδελφον ὡς ουδεις, και μισειν ὡς ουδεις. Πολλα γαρ εκ των εναντιων πασχουσι και πραττουσιν αἱ του συμφεροντος αδιαλογιστοι ψυχαι· και διειλημμενως μεν εστιν ὅτε δοξαζουσιν ειναι φρονιμωτερους αδιαληπτω δρομω

. . . .

Ex iis quosdam esse sapientiores, imo etiam praeceptores *norunt*; at dicendi libertatem non amant, et putant se in sermonibus pro quaestione habendis tantum superari, verum mentis judicio longe superiores esse, cum meliora simul perspiciant, praesertim quae ad vitam spectant . . . .

. . . .

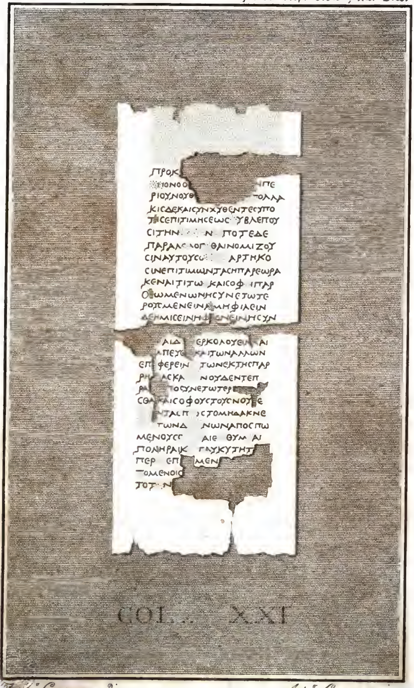
. . . . et valde sibi ipsos discrepare credunt; quemadmodum Timocrates ajebat se fratrem diligere, ut nemo, eumdemque odisse, ut nemo. Etenim multa sibimet adversantia patiuntur et agunt animi, qui utile dignoscere nequeunt: et maxime aliquando existimant se esse prudentiores perpetuo cursu

ADNOTATIONES.

Lin. 8. εν δε τῃ διαθεσει) Saepe Philodemus vocem διαθεσις vulgari significatione *indolis*, *habitus animi*, et *affectionis* usurpat: verum heic pro *mente*, vel *mentis consilio*, quemadmodum aliquando ea utuntur alii scriptores, accipere videtur.

Lin. 11. βελτιους) Βειλτειους habet αυτογραφον: haud enim raro in nostris papyris diphthongum ει pro ι scriptam invenimus.

Lin. 22. et seq. αδιαλογιστοι ψυχαι) E διαλογιζομαι efficitur verbale αδιαλογιστος; tametsi vulgata Lexica ea voce careant.

Fran.° Casanova dis. Ant.° Casanova inc.

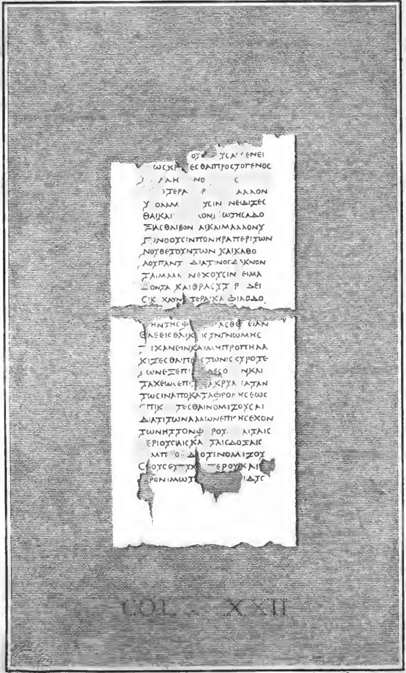
COLUMNA XXI.

. . . .
. . . . Πολλακις δε και συγχυθεντες υπο της επιτιμησεως ου βλεπουσι την αιτιαν. Ποτε δε παραλελογισθαι νομιζουσιν αυτους ουχ ἡμαρτηκοσιν επιτιμωντας, η παρεωρακεναι τι των και σοφων παροραμενων, η συνετωτερους μεν ειναι, μη φιλειν δε, η μισειν, η φθονειν. . . .
. . . .
. . και δ' ωσπερ κολουειν, και θεραπευειν, και των αλλων επιφερειν τι των εκ της παρρησιας καλων· ουδεν τι παραινει το συνετωτερους γινεσθαι και σοφους τους νουθετουντας προς το μη δακνεσθαι των δε τινων αποσπωμενους, οιαι και επιθυμιαι πονηραι, και γλυκυτητες
. . . .
. . . .

. . . .
. . . . Saepius vero pudore confusi ob reprehensionem caussam non vident: et aliquando putant eos deceptos esse, qui nil errantes objurgant, vel hallucinatos esse in aliqua ex iis rebus, in quibus sapientes quoque hallucinantur, vel sapientiores quidem esse, sed non diligere, aut odisse, aut invidere. . . . . . .
. . . .
. . . ac veluti amputare, et curare, atque aliquid aliud ex libertatis dicendi commodis afferre: verum quod sint sapientiores et docti monitores, id minime efficere, quominus ipsi doleant a rebus quibusdam abstracti, quales sunt cupiditates pravae, et voluptates
. . . .
. . . .

ADNOTATIONES.

Lin. 14. et seq. ὥσπερ κολουειν και θεραπευειν) Eleganti sane metaphora animi vitia, pravaeque cupiditates per sapientium correctionem dicuntur abscindi, et amputari, quemadmodum partes corporis vitiatae et corruptae medicinae ope circumciduntur, ac resecantur. Id autem vult hoc loco Epicurus noster, ex hominibus monitionem adspernantibus quosdam etiam enumerari, qui libidine atque illecebris voluptatis ad potiundum incitati ea utuntur excusatione, quod licet a sapientioribus viris effrenatas compescere cupiditates admoneantur, effici tamen nequaquam sic potest, ut a foedis voluptatibus sine ullo doloris sensu ipsi abstrahantur.

Franc. Casanova dis. Luigi Corazza inc.

COLUMNA XXII.

. . . .
Πρεσβυτεραι [illegible] μαλλον υπολαμβανουσιν ονειδιζεσθαι, και μαλλον υπο της αδοξιας θλιβονται, και μαλλον υπονοουσιν πονηρα περι των νουθετουντων, και καθ' όλου παντων, δι' ἁ τινος ελεγχονται, μαλλον εχουσι χειμαζοντα· και θρασυτεραι δ' εισι, και χαυνοτεραι, και φιλοδοξοτεραι . . . .

. . . .
την της φυσεως ασθενειαν ελεεισθαι, και συγγνωμης τυγχανειν, και μη προπηλακιζεσθαι προς των ισχυροτερων εξεπιτηδες· όθεν και ταχεως επι τα δακρυα καταντωσιν, απο καταφρονησεως επικοπτεισθαι νομιζουσαι. Δια τι, των αλλων επ' ισης εχοντων, ήττον φερουσι και ταις περιουσιαις, και ταις δοξαις λαμπρον; διοτι νομιζουσι τους ευτυχεστερους και φρονιμωτερους. . . . .

. . . .
¶ Vetulae quidem honoratae magis existimant se injuria affici, et magis dedecore anguntur, et magis mala de monitoribus suspicantur, atque omnino iis animi vitiis, ob quae ab aliquo objurgantur, magis exagitantur: audaciores autem sunt, et elatiores, et gloriae cupidiores . . . .

CAP. IX.

Inter has mulieres, viri praepotentes, ac senes praesertim numerandi.

. . . .
naturae imbecillitatem *ajunt* misericordiam, veniamque consequi debere, minime vero a validioribus esse consulto despiciendam: itaque statim ad lacrymas confugiunt, ex contemtu se castigari putantes. Quare cum sint cetera paria, minus et divitiis, et doctrinis splendent? propterea quod censent magis beatos esse quoque magis prudentes . . . .

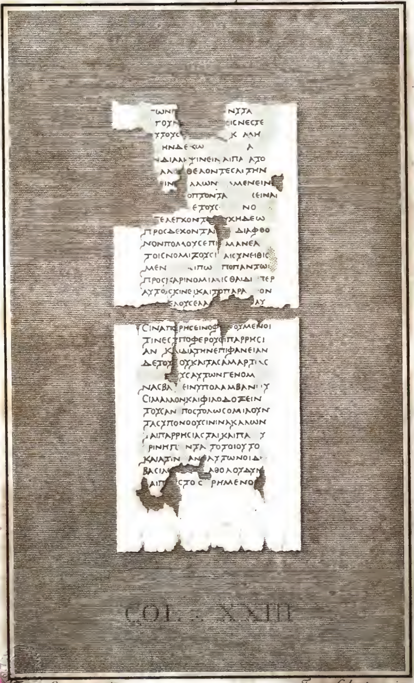
Lin. 2. πρεσβυτεραι) In textu tantummodo isthaec elementa habentur τεραι: quare cum in tota pagella perspicue de mulieribus sit sermo, quae correctionem omnino respuunt, nil magis probabile nobis videtur, quam integram vocem πρεσβυτεραι, idest *vetulae*, legi posse. Et sane si ob corporis imbecillitatem senes *contemni se putant et illudi*, ut ait Cic. *cap.* 18. *de Senectute*, proptereaque, ut extrema pagella Noster advertit, corrigi nolunt; facile intelligitur, cur mulieres natu grandes, quae corpore et animo sunt senibus imbecilliores, ex contemtu quoque se reprehendi arbitrentur, atque idcirco eadem contumacia laborent. Itaque huc maxime facit illud Menandri:

Πολυ χειρον εστιν ερεθισαι γραυν, η κυνα,
Longe periculosius est vetulam irritare, quam canem.

Lin. 24. δοξαις) Philodemus δοξων appellatione *sententias*, seu *placita philosophica* heic intelligere videtur, eadem plane ratione, qua Epicurus e libellis suis unum κυριας δοξας, *ratas sententias*, inscripsit.

[illegible]

[illegible]

Franc. Casanova dis. Franc. Celentano inc.

COLUMNA XXIII.

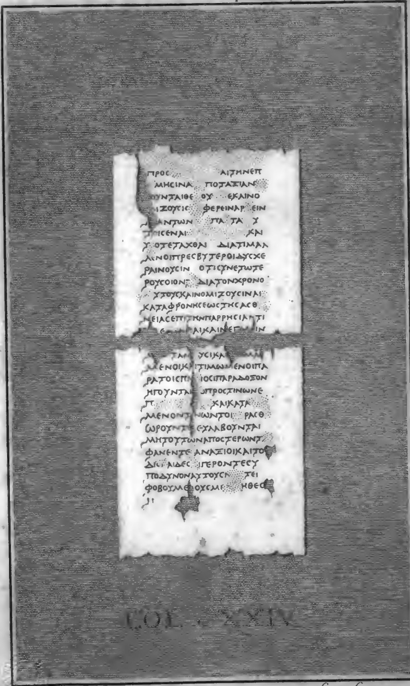
. . . .
. . . . Και τηυ-
την διαληψιν ειναι παρα το
λλον θελοντες, αυτην
ριν πολλων μενειν
υποπτον, ταχα δη ειναι
ετους ποι.
ελεγχοντ ουχ ήδεως
προσδεχονται, δια φθο-
νον πολλους επιτιμαν εαυ-
τοις νομιζουσι, και συνειθισ-
μενοι ετι πως υπο παντων
προς χαριν ὁμιλεισθαι. Διοπερ
αυτοις κινει και το παραλογον
. . . .
. . . .
. . . απορρησιν, ὁ φοβουμενοι
τινες ὑποφερουσι παρρησι-
αν. Και δια την επιφανειαν
δε τουτου και τας ἁμαρτιας
ους αυτων γενομε-
νας βλεπειν ὑπολαμβανου-
σι μαλλον, και φιλοδοξειν
τους ανυποστολως ὁμιλουν-
τας ὑπονοουσιν, ἱνα καλων-
ται παρρησιασται, και τας ὑ-
βριν ἡγουνται το τοιουτο,
και ἁτινα αλλ' αυτων. Οι δε
βασιλευοντες καθ' ὁλου ενισ-
τασθαι προς τους ειρημενους

. . . .
. . . . Atque hanc opinionem de se esse vehementius cupientes, ipsam multorum injuriam manere non sine suspicione, et fortasse eos minime esse ferendos cogitant. Redarguentes haud libenter excipiunt, quia propter invidiam se a multis reprehendi arbitrantur, et cuncti quodammodo blandis verbis ipsos adloqui consueverunt. Quapropter id eos valde movet, cum praeter opinionem accidat . . . .

. . . .
. . . Se prohibituros *ostendunt*, quod quidam verentes loquendi libertate se abstinent. Atque, ut id appareat, errata sua occulta se magis cernere existimant; ac suspicantur confidenter colloquentes esse gloriae cupidos, ut libertatis amantes appellentur, et velut sibi illatam injuriam idipsum, aliaque eorum quaecumque accipiunt. Porro reges universe reprehensoribus obsistere *volunt*

ADNOTATIONES.

Lin. 14. *αυτους κινει και το παραλογον*) Inter haec verba, et ea quae sequuntur, parva intercedit lacuna: verum facile, quaenam sit Auctoris mens, argui potest. Vult enim ostendere, viros opibus, et auctoritate pollentes, cum hominum ad voluntatem omnia loquentium, nihil ad veritatem, adsentationibus sint omnino adsueti, quavis dicendi libertate valde dolere, quippe quae praeter opinionem ipsis accidat; proptereaque omni vi conari ab eadem libertate amicos deterrere.

ΠΡΟϹ ΑΙΤΗΝΕΠ
ΜΗϹΙΝΑ ΠΟΤΑΞΙΑΝ
ΥΝΤΑΙΘΕ ΟΥ ΕΚΑΙΝΟ
ΙΖΟΥϹΙϹ ΦΕΡΕΙΝΑΡ ΕΙΝ
ΝΤΩΝ ΠΑ ΤΑ Υ
ΙϹΕΝΑΙ ΚΑΙ
Υ ΟΤΕΤΑΧΘΗ ΔΙΑΤΙΜΑΛ
ΛΕΝΟΙΠΡΕϹΒΥΤΕΡΟΙΔΥϹΧΕ
ΡΑΙΝΟΥϹΙΝ ΟΤΙϹΥΝΕΤΩΤΕ
ΡΟΥϹΟΙΟΝΤ ΔΙΑΤΟΝΧΡΟΝΟ
ΥΤΟΥϹΚΑΙΝΟΜΙΖΟΥϹΙΝΑΙ
ΚΑΤΑΦΡΟΝΗϹΕΩϹΤΗϹΑϹΘ
ΝΕΙΑϹΕΠΙ ΗΝΠΑΡΡΗϹΙΑΝΤΙ
ΑΙΚΑΙΝΕΓ ΙΝ
ΤΑ ΥϹΙΚΑ
ΕΝΟΙΚ ΙΤΙΜΩ ΕΝΟΙΠΑ
ΡΑΤΟΙϹΠ ΙΟϹΙΠΑΡΑΔΟΞΟΝ
ΗΓΟΥΝΤΑΙ ΠΡΟϹΤΙΝΩΝΕ
Π ΚΑΙΚΑΤΑ
ΜΕΝΟΝΤ ΝΩΝΤΟΙ ΡΑϹΘ
ΩΡΟΥΝΤ ΕΥΛΑΒΟΥΝΤΑΙ
ΜΗΤΟΥΤΩΝΑΠΟϹΤΕΡΩΝΤ
ΦΑΝΕΝΤΕ ΑΝΑΞΙΟΙΚΑΙΤΟ
ΔΙ ΑΙΔΕϹ ΓΕΡΟΝΤΕϹΥ
ΠΟΔΥΝΟΝΑΥΤΟΥϹΠ ΤΕΙ
ΦΟΒΟΥΜΕ ΟΥϹΜ ΗΘΕϹ
ΙΙ

COL. XXIV

Franc. Casanova dis Luigi Corazza inc

COLUMNA XXIV.

. . . .

. . . . αι την επιτιμησιν και υποταξιαν ἡγουνται· θελουσι δε και νομιζουσι συμφερειν αρχειν παντων, και παντα αυτοις ενα..., και ὑποτεταχθαι. Δια τι μαλλον οἱ πρεσβυτεροι δυσχεραινουσιν; ὁτι συνετωτερους οιον... δια τον χρονον αυτους, και νομιζουσιν απο καταφρονησεως της ασθενειας επι την παῤῥησιαν τινας ερχεσθαι. . . . .

. . . .

. . . . και θαυμαζομενοι, και τιμωμενοι παρα τοις πλειοσι παραδοξον ἡγουνται το προς τινων επιτιμασθαι και καταινουμενον τινων το γηρας θεωρουντες, ευλαβουνται μη τουτων αποστερωνται φανεντες αναξιοι· και το δις παιδες οἱ γεροντες ὑποδυνον, αυτους ... φοβουμενους μη τοις ηθεσι

. . . .

. . . . . . et reprehendere idem censent, ac nolle parere; cupiunt autem, atque utile putant omnibus imperare, ac obtemperare sibi cuncta et esse subjecta. Cur magis senes dicendi libertatem moleste ferunt? quod prudentiores ob longam aetatem semet existimant, atque ex infirmitatis contemtu quosdam ad libertatem devenire credunt. . . .

. . . .

. . . . cum in honore et admiratione a pluribus habeantur, absurdum putant se a quibusdam corrigi, ac laudatam senectam nonnullorum considerantės, metuunt ne ab his veluti indigni abstrahantur; cumque illud, » *bis pueri senes* », in mentem subeat, anguntur timentes ne moribus *dedecorentur*.

ADNOTATIONES.

Lin. 26. et seq. δις παιδες οἱ γεροντες) Vetus proverbium ad senes spectans, qui repuerascere videntur, cum desipere aetatis vitio incipiunt. De eo Plato I. *de Leg.* ου μονον αρ᾽ ὡς εοικε, ὁ γερων δις παις γιγνοιτ᾽ αν, αλλα και ὁ μεθυσθεις· *non modo, ut par est, senex bis puer fuerit, sed et temulentus.* Memoratur quoque ab Auctore dialogi, qui sub *Axiochi* nomine perperam Platoni tribuitur, ipsissimis plane Philodemi verbis: quare miror non fuisse ab Erasmo inter sua adagia relatum.

INDEX I.

Capitum, in quae Philodemi textus commode partiri potuit.

LIB. DE RHET.

LIB. DE LIBERT.

INDEX II.

Vocum Graecarum animadversione digniorum, quae in Philodemi textu occurrunt. Littera C. indicat columnam, l. lineam p. paginam.

INDEX III.

Auctorum qui in hoc volumine citantur, laudantur, corriguntur, notantur.

Littera A. *indicat Adnotationem*, C. *Columnam*, P. *Praefationem*, p. *paginam.*

INDEX IV.

Rerum notabilium, quae vel in Textu, vel in Praefatione, et Adnotationibus occurrunt.

Littera C. *indicat Columnam*, A. *Adnotationem*, P. *Praefationem*, l. *lineam*, p. *paginam*.

ERRATA. CORRIGE.

E lib. *de rhet.*

		ERRATA	CORRIGE
Pag. 1	l. 8	rursus vero	rursus vero hic
6	l. 8	Col. CIV.	Col. XVIII.
9	l. 20	[illegible]	[illegible]
Pag. 23	l. 20	συνεγρηνοτις	συγχρηνοτις
29	l. 7	jusjurandum	alicubi jusjurandum
63	l. 2	[illegible]	[illegible]
65	l. 10	αναρχεσθαι	αν αρχεσθαι

E lib. *de libert.*

		ERRATA	CORRIGE
Pag. 5	l. 6	dicendi libertati	dicendi libertate
7	l. 14	fuerunt	fuerint
ibid	l. 16	reprehendebant	reprehenderent
11	l. 22	σισωσμενς	σισωσμενος